

דברי הכנסת

הישיבה השישים-ושמונה של הכנסת השלוש-עשרה

יום שלישי, ב' באדר התשנ"ג (23 בפברואר 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:03

תוכן העניינים

שאלות בעל-פה	
מס פוליטי בהתנחלויות	
אבטחת חצר היהודים בחברון	
הצעה לסדר-היום גנבות נשק ותחמושת מצבא-הגנה לישראל ומיישובי ספר	
הצעה לסדר-היום מדיניות הגיוס והשחרור משירות סדיר בצבא-הגנה לישראל	
חילופי גברי בוועדות הכנסת	
הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת	
הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון – שירות מקוצר), התשנ"ג–1993	
(הצעת חבר הכנסת ח' קופמן)	
הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 30), התשנ"ג–1993	
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)	
הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 6) (מינויים), התשנ"ג–1993	
(קריאה ראשונה)	
שאלות בעל-פה	
יחס הפרקליטות לעורך-הדין בר-חיים	
שאלות ותשובות	
מעצר צעיר שהודה בדריסת שוטר	
שופטי בית-המשפט העליון	
פניות עורכי-דין ליועץ המשפטי לממשלה	
רשות הניקוז	
דמי רישום לאוניברסיטאות	
ייצוג המועצה הישראלית לצרכנות בתוכנית "כלבוטק"	
תוכנית אקדמית במינהל עסקים בצפון הארץ	
מכללת "בזק"	
תלמידים עולים	
סקר בדבר תנאים פסיים קשים בבתי-ספר	
מצב כיתות הלימוד וגני-הילדים	
הקצבה לתלמידים טעוני טיפוח בבתי-ספר	
עצמות שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות	
תנאי הלימוד בבתי-ספר	
מעצר מפקח במשרד החינוך	
התבטאויותיו של מאמן טניס-שולחן	
חוזה עבודה שנתי למורים במזרח-ירושלים	
פגיעת דחפור במערת קבורה	
גביית שכר לימוד מילדי פרדסיה	
הצעת חוק להגבלת העברת פרסומת באמצעות פקסימיליה, התשנ"ב–1992	

(הצעת חבר הכנסת א' פורז)

הצעה לסדר-היום יש לבטל את מוסד הנשיאות ולהעביר את סמכויות הנשיא ליושב-ראש הכנסת

הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מוסד ציבורי), התשנ"ג-1993

(קריאה ראשונה)

שאלות בעל-פה

היו"ר ר' אדרי:

אני פותח את ישיבת הכנסת היום, יום ב' באדר התשנ"ג.

אנחנו ניגשים לסדר-היום – תשובות על שאלות. אני מזמין את חבר הכנסת רן כהן. בבקשה.
שאלתא מס' 116 בנושא: מס פוליטי בהתנחלויות.

מס פוליטי בהתנחלויות

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר הביטחון, תרשה לי קודם כול לאחל לך איחולים לבריאות עם שובך אלינו, ובאמת תמשיך בבריאות טובה תמיד אתנו ביחד.

המועצה האזורית שומרון גובה מכל תושבי יישוביה מס בשיעור 60 ש"ח לשנה לשם הקמת "קרן למאבק באוטונומיה". גביית המס החלה כבר באוקטובר 1992, וכל מהותה וייעודה לממן מאבק פוליטי.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?

2. אם כן, אם הן נכונות, האם לא חרגה המועצה האזורית מסמכותה בהטלת מס פוליטי?

3. האם תבוטל הגבייה ל"קרן למאבק באוטונומיה", שכפופה למשרד הביטחון, היות שהיא נמצאת בשטחים?

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. ישיב סגן שר הביטחון, בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

תודה רבה על האיחולים. אני מאחל בריאות לכולם, ואני שמח להשיב לך על השאלתך.

1. אומנם הובא לידיעתנו, כי ב-24 בספטמבר 1992 החליטה המועצה האזורית שומרון להטיל מס בסך 5 ש"ח לחודש על כל משפחה לשם מימון קרן, שמטרתה לגייס משאבים למאבק באוטונומיה.

2. רשות מקומית אינה רשאית להטיל מסים אלא בחוק עזר. חוק עזר כזה מעולם לא נחקק וגם לא הובא לאישורו של הממונה על היישובים הישראליים ביהודה ובשומרון. יש להניח שאילו היה מובא לאישורו, הוא לא היה מאושר בשל מהותו.

3. הפרשה נודעה לממונה על היישובים הישראליים ביהודה ובשומרון רק לפני ימים אחדים, ומשנודע לו הדבר פנה אל המועצה האזורית שומרון בדרישה לקבל הסברים על מהות המס. לאחר קבלת תשובת המועצה יינקטו הצעדים המתחייבים מכך.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני סגן שר הביטחון. גם אני מצטרף לברכות ולאיחולים.

שאלה נוספת לחבר הכנסת רן כהן, סגן השר. בבקשה.

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אני כבר לא סגן שר זה חודש וחצי – – –

היו"ר ר' אדרי:

לא ידעתי.

רן כהן (מרצ):

זאת היתה ההתפטרות הכי חשאית במדינת ישראל אז – – –

היו"ר ר' אדרי:

הרושם הוא שאתה עדיין מכהן.

רן כהן (מרצ):

אחרת גם לא היה תקין, שסגן השר רן כהן ישאל את סגן השר מוטה גור. לא הייתי מעז לעשות זאת, עם כל הידידות השורה בינינו.

סגן שר הביטחון מ' גור:

רן כהן (מרצ):

לא רק זה, אלא התפטרתי בלי שמינינו סגן שר אחר מטעם מרצ במקום התפקיד שאותו מילאתי.

אדוני סגן השר מוטה גור, אני מבקש לדעת, נוסף על מה שמסרת, ואני מודה לך על התשובה, שני דברים:

1. האם משרד הביטחון למד מן העניין הזה, שהמועצה האזורית הכפופה לכם ופועלת בשטחים מנצלת את כוחה הארגוני כדי להילחם בממשלה גם במחיר של גביית כסף מתושביה, אזרחיה, בכוח ובכפייה ובלי לשאול אותם?

2. האם תדאגו, לאחר הטיפול בפרשה הזאת, לכך שהכסף הזה יוחזר לתושבים, כפי שהוא נלקח מהם בכוח, על-ידי הוראה חד-משמעית שלכם? תודה.

היו"ר ר' אדרי:

בבקשה, אדוני סגן שר הביטחון.

רחבעם זאבי (מולדת):

צריך להעביר את הכסף ל"יש גבול".

היו"ר ר' אדרי:

אדוני סגן שר הביטחון, ברשותך, יש עוד שאלה נוספת לחבר הכנסת רון נחמן.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני סגן השר, אני מברך אותך על שחזרת לכאן, כרגע, לדיונים, ומאחל לך בריאות.

אני שמח על שחבר הכנסת רן כהן חזר לאופוזיציה – – –

רן כהן (מרצ):

לא לאופוזיציה.

רון נחמן (הליכוד):

חזרת לאופוזיציה – – –

רן כהן (מרצ):

לקואליציה.

רון נחמן (הליכוד):

חזרת לאופוזיציה.

רן כהן (מרצ):

לקואליציה.

רון נחמן (הליכוד):

לא טעיתי; לאופוזיציה.

אדוני סגן השר, כראש רשות, כראש מועצה – – –

דוד צוקר (מרצ):

לכל אחד מותר לפנטז.

רון נחמן (הליכוד):

חבר הכנסת דדי צוקר, מה קרה?

דוד צוקר (מרצ):

— — —

רון נחמן (הליכוד):

אבל אתה לא חייב, תן לי לשאול את השאלה.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת צוקר, אתה יודע שזמננו מוגבל היום, ואני אצטרך לעמוד באיזו התחייבות שלי.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, זה הזמן שלי.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת צוקר, אתה יודע שזמננו מוגבל היום, ואני צריך לעמוד באיזו התחייבות שלי.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני סגן השר, כראש רשות ברור לי לחלוטין, שרשות מקומית לא יכולה להטיל שום מסים אלא אם כן אושרו כדין על-ידי מועצת הרשות, על-ידי הממונה על המחוז בעניין זה וכן הלאה, ואין לי כל שאלות בנושא.

אבל אני מבקש, אדוני סגן השר, לשאול אותך שאלה. האם קיימת לגבינו האפשרות של חופש ההתאגדות, כדי לעמוד כנגד הגזירות של הממשלה הזאת, שמנחיתה עלינו כל יום גזירה אחרת, פעם אחת כאשר היא מונעת שירותי עזרה רפואיים, פעם שנייה כאשר היא מקפיאה בנייה, פעם שלישית כשהיא פוגעת בחינוך, פעם רביעית מבחינת הביטחון? האם יש ברשותנו האפשרות להתגונן באופן חוקי, כאזרחי מדינת ישראל?

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אדוני סגן השר, בבקשה.

רון כהן (מרצ):

תפסיקו לבזבז את הכסף על הפגנות.

קריאות:

— — —

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש, סגן השר משיב.

חיים קופמן (הליכוד):

הכסף לא בא מה-CIA.

רחבעם זאבי (מולדת):

ולא מהערבים.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אין טעם שאומר עכשיו אילו צעדים ננקוט. אבל אמרתי בתשובה על שאלה מס' 3, כי לאחר קבלת תשובת המועצה יינקטו הצעדים המתחייבים מכך. אנחנו נוודא שהחוק יופעל במלואו, וכל דבר וכל צעד שנעשה בניגוד לחוק, לא ניתן לו להתקיים.

אותו דבר, אני לא יכול להגיד לך לגבי החזרת הכסף. הבדיקה תאמר מה לקחו, מה לא לקחו, מה ניתן לעשות מבחינה משפטית, ובהתאם לכך אנחנו נחליט.

לשאלה או להערה של חבר הכנסת רון נחמן – מובן שקיים חופש התאגדות, כפי שאתה ציינת, על-פי החוק. השאילתא של היום עסקה בנושא, שגם אתה הסכמת שהוא נוגד את החוק.

רון נחמן (הליכוד):

אם יוכח.

סגן שר הביטחון מ' גור:

מה זה "אם יוכח"? – בסדר. לכן אני עונה לך, שעדיין חופש ההתאגדות בדמוקרטיה כמו שלנו, להביע את דעתכם ואת התנגדותכם לממשלה, חופש ההתאגדות הזה קיים. אני מקווה שהוא יהיה רק במסגרת החוק.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לסגן השר.

נעבור לשאילתא מס' 121 של חבר הכנסת יוסף בא-גד, בנושא: אבטחת חצר היהודים בחברון. בבקשה, אדוני, חבר הכנסת בא-גד.

יוסף בא-גד (מולדת):

סליחה, כבוד היושב-ראש, אני הגשתי שאילתא, וקיבלתי סגנון קצת שונה. מה אני צריך לקרוא? יש הבדלים.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, אתה צריך לקרוא את הסגנון המתוקן.

יוסף בא-גד (מולדת):

רק את המתוקן?

היו"ר ר' אדרי:

המתוקן, אך ורק המתוקן.

יוסף בא-גד (מולדת):

ומתי אני יכול לברר מי ולמה החליטו להשמיט משהו?

דוד צוקר (מרצ):

בתום הישיבה.

יוסף בא-גד (מולדת):

בתום הישיבה. תודה. תודה על העצות.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת בא-גד, על-פי התקנון זוהי סמכותו של היושב-ראש, וכך פעלנו, בהתאם לנוהל ולתקנון. בבקשה, אדוני.

יוסף בא-גד (מולדת):

זה לא מהותי. זה הבדל.

אבטחת חצר היהודים בחברון

יוסף בא-גד (מולדת):

בשבוע האחרון נכנסה אשה ערבייה לתוך החניון התת-קרקעי של חצר היהודים בחברון, אתר אברהם אבינו, וגנבה פירות מארגז שהיה מונח בחניון. החיילים השומרים לא הבחינו בכניסת האשה לחניון היות שעמדת צה"ל אינה חולשת על הכניסה לחניון. גם בעבר, על-פי עדות הדיירים, נגנבו מהחניון חפצים, אופניים וכו', בלא שהבחינו בהם החיילים.

ברצוני לשאול:

1. האם תוקם במקום עמדת חיילים נוספת, שתחלוש על החניון והכניסה הרגלית לחצר היהודים?

דוד צוקר (מרצ):

בעמדה החולשת יש ביפר?

יוסף בא-גד (מולדת):

למה אתה עוזר לי כל הזמן? חבר הכנסת צוקר, אתה כל הזמן עוזר לי, ואני פשוט רוצה להודות לך על זה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מבין שזה מרוב "אהבתך" לדיירי חברון. בושה על יחס כזה ליהודים. לערבים לא היית עושה את זה.

דוד צוקר (מרצ):

במה פגעת בך?

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, חבר הכנסת בא-גד, אני מבקש ממך לקרוא.

יוסף בא-גד (מולדת):

היושב-ראש לא הגן עלי. הפריעו כל הזמן ואני הבלגתי. אני מבקש. עכשיו תורי לדבר. אני מבקש מחבר הכנסת צוקר שלא לעזור לי.

היו"ר ר' אדרי:

בבקשה.

רון נחמן (הליכוד):

הוא יושב-ראש ועדת החוקה, לא סתם.

יוסף בא-גד (מולדת):

זו החוקה שמביאים למדינת ישראל.

2. אם לא – האם תועבר עמדת צה"ל כ-10 מטר דרומה, כך שגם החניון יהיה תחת עיניהם הפקוחות של החיילים? תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני. אדוני סגן שר הביטחון, בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני שמח להשיב על השאילתא של חבר הכנסת בא-גד.

החניון מהווה חלק בלתי נפרד מחצר אברהם אבינו, ואין לו סטטוס קרקעי מיוחד. באפשרות התושבים היהודים המתגוררים במקום להתקין שער חשמלי או כל אמצעי טכני אחר, אשר ימנע כניסת זרים לחניון. מפקד הגזרה נפגש בעניין זה עם האחראי לביטחון של היישוב היהודי ויושב-ראש הוועדה המוניציפלית. העברת העמדה תאפשר לתושבים מקומיים המגיעים לחנויות להיכנס לחצר אברהם אבינו ללא פיקוח. איוש עמדה נוספת יגרע מיכולתנו לבצע פעילות מבצעית נדרשת במקום אחר.

לפיכך תישאר העמדה במקומה הנוכחי. רצוי שהתושבים המתגוררים בחצר אברהם אבינו יתקינו שער חשמלי, על מנת למנוע כניסת זרים לחניון.

יוסף בא-גד (מולדת):

תודה. יורשה לי לשאול שאלה נוספת.

היו"ר ר' אדרי:

שאלה נוספת, בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

מאחר שהחניון נמצא מתחת לבית הדירות, וכפי שהערבייה גנבה פירות היא מסוגלת גם להניח מטען; ומאחר שלאחרונה היתה התדרדרות במצב הביטחון, שבאה לידי ביטוי ביריות על נתנאל סלע וארוסתו, שבאו להירשם לנישואין בקריית-ארבע, וכידוע בנס נפגעו רק קלות; ומאחר שלאחרונה סירבה הקונסוליה לתת לרב לוינגר רשיון כניסה לארצות-הברית, בטענה שהוא הורשע בתיק פלילי כאשר הוא ירה להגנה עצמית, בעוד פייצל אל-חוסייני, אישיות רצויה בארצות-הברית – – –

קריאות:

— — —

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת.

יוסף בא-גד (מולדת):

נדמה לי שעכשיו אני מדבר, ולא חבר הכנסת בני טמקין.

בנימין טמקין (מרצ):

עוד מעט נתחיל לזמר אתך.

יוסף בא-גד (מולדת):

מעניין, תלכו לאוהל הערבים. שם מקומכם. באוהל הערבים, שם מקומכם. בושה וחרפה.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת אלסאנע, אתה ביקשת שאלה נוספת, חבר הכנסת טמקין ביקש שאלה נוספת וגם חבר הכנסת רון נחמן ביקש שאלה נוספת. האם אתם חושבים שבצורה כזאת תקבלו רשות לשאלות נוספות, כאשר אתם מפריעים?

רון נחמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, יש לי הצעה לסדר. איזה דבר הוא זה?

היו"ר ר' אדרי:

אדוני, אני מבקש לשבת. חבר הכנסת בא-גד, אני מבקש שתשאל את השאלה הנוספת שלך, אם לא – איאלץ להפסיק אותך. שאלה נוספת, בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

השאלה האחרונה: נוכח התדרדרות המצב בחברון ובקריית-ארבע, מה חושב משרד הביטחון לעשות כדי להבטיח את שלומם וביטחונם של תושבים יהודים במקום יישוב יהודי מדורי דורות?

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני. חברי הכנסת, שבעה חברי כנסת ביקשו שאלות נוספות. על-פי התקנון אני יכול לתת לשניים. אני צריך לתת לאחד מהצד הזה ולאחד מהצד הזה.

בנימין טמקין (מרצ):

ולאחד מהמרכז.

היו"ר ר' אדרי:

אבל התקנון לא מאפשר לי. אני מצטער. חבר הכנסת הראשון – חבר הכנסת עובדיה עלי. בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

זה לא הולך לפי סדר הרישום?

היו"ר ר' אדרי:

לא. גם לא היה אפשר לדעת מי הגיש ומי לא הגיש ראשון.

סגן שר הביטחון מ' גור:

זו גדר חשמלית.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ראשית דבר אני רוצה לברך אותך, שאתה מכהן עכשיו כיושב-ראש הכנסת בפועל וכנשיא המדינה בפועל. אני מאחל לך הצלחה. אני מאחל הצלחה גם ליושב-ראש הכנסת, שנמצא בשליחות בבולגריה.

אני מבקש לצרף את איחולי לידידי סגן שר הביטחון ולאחל לו רפואה שלמה והחלמה מהירה.

אדוני סגן שר הביטחון, נכון אמרת שיש מקום להתקין שער חשמלי, ואולי שער חשמלי אפילו יעיל יותר משמירה של חיילים, מה גם שכולנו מצווים לחסוך עד כמה שניתן בכוח-אדם. על חיילי צה"ל מוטלות משימות רבות. אני חושב שכך נוכל גם לענות על הדרישות הביטחוניות וגם לא לגרום למטלות נוספות על חיילי צה"ל.

שאלתי, האם ישקול משרדך השתתפות במימון התקנת שער כזה, או שמא תמליצו בפני משרד הפנים לעשות זאת?

אני חוזר ומברך את יושב-ראש הכנסת ואת סגן שר הביטחון. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לך, חבר הכנסת עובדיה עלי. אני מודה לך על הברכות ועל האיחולים.

שאלה נוספת לחבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

רענן כהן (העבודה):

אני מודה לאדוני היושב-ראש. גם אני מצטרף לברכות של חברי עובדיה עלי. אני רוצה לאחל מכאן באופן מיוחד בריאות לסגן שר הביטחון והמשך שיתוף אתנו לקראת המשימות העתידיות.

חבל שחבר הכנסת בא-גד חרג קצת מהנושא ועסק בנושאים שלא לעניין.

אני רוצה לשאול את כבוד סגן שר הביטחון, האם נשקלת במשרד הביטחון אפשרות להקמת מערך פטרול על-ידי חיילים? להערכתי, פטרול כזה יכול להביא יותר לביטחון, כמעט ללא עלות כספית, והביטחון הוא מרבי. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

נדמה לי, חבר הכנסת בא-גד, שבדברך, בשאלה השנייה בעצם נתת תשובה כוללת על השאלה הראשונה; שכן בעיית הביטחון בחברון ובכל השטחים לא מתמצית בעמדה כזאת או אחרת. אני יכול לומר לך שבמקרה, באחד הביקורים שלי בחברון עברתי בעמדות האלה. יש בעיה רצינית איפה למקם עמדה. במיקום עמדות יש תמיד חסרונות מסוימים.

יש אזורים שבהם יש נוכחות רבה מאוד של תושבים, גם יהודים וגם ערבים, ואין ברירה אלא להחזיק אנשים בעמדה קבועה. זאת תשובתי גם לחבר הכנסת רענן כהן. פטרולים בלבד אינם מספיקים. לא אחת קרה, ואציין את המקרה האחרון שאירע בירושלים, שהרצח נעשה חצי דקה אחרי שעבר פטרול של המשטרה.

מובן שלא שער של חניון ולא פטרול יכולים למנוע זריקת בקבוקים לגן-ילדים, כמו שקרה לפני כמה חודשים.

הבעיה הרצינית היא, איך אנחנו מתמודדים עם בעיית הביטחון במקומות מעורבים כמו חברון.

יוסף בא-גד (מולדת):

אתה יודע מה זה? – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת בא-גד, אני מבקש. היו לך שאלות, אני מבקש שתאפשר לסגן השר להשיב לך.

בבקשה, סגן שר הביטחון.

סגן שר הביטחון מ' גור:

את התשובה על כך אי-אפשר לתת על-ידי חלקים, פה פטרול ופה עמדה. אני מקווה שאפשר יהיה למצוא את האיזון המתאים בין הפטרולים לבין העמדות, באופן שזה יהיה טוב לתושבים ולכל מי שנמצא במקום.

אני בהחלט מוכן לבדוק את השאלה של השתתפות במימון. הנושא לא עלה. אם הוא יעלה, ברצון רב אבדוק אותו, מתוך רצון לתת ביטחון מרבי לאנשים. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לסגן שר הביטחון.

הצעה לסדר-היום גנבות נשק ותחמושת מצבא-הגנה לישראל ומיישובי ספר

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום. הצעה לסדר-היום מס' 1155 בנושא: גנבות נשק ותחמושת מצבא-הגנה לישראל ומיישובי ספר – של חבר הכנסת דוד מגן. בבקשה, חבר הכנסת מגן.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, נכבדי סגן שר הביטחון מוטה גור, אני מאחל לך רפואה שלמה והחלמה מהירה.

חברי כנסת נכבדים, לפני קצת פחות משלושה חודשים, כאשר יחידת משטרה מובחרת, הימ"ם – היחידה המיוחדת ללוחמה בטרור – הסתערה על בית בג'ין בניסיון ללכוד חוליה של "הג'יהאד האסלאמי", נורתה אש על לוחמינו היקרים, ומפקח ששון מורדך, זיכרוננו לברכה, נהרג מן הירי שנפתח עליו. חברו, רון רזיאל, שוכב עתה בבית-לוינסטיין ברעננה, והרופאים, הוא ומשפחתו עושים מאמצים לשקם אותו מפציעתו הקשה.

הכדורים שפגעו בשני הלוחמים היקרים הללו היו כדורים שנוירו מרובה שנגנב מצה"ל, ליתר דיוק מתת-מקלע "קרל גוסטב" שנגנב על-ידי אזרח ישראלי, אזרח מדינת ישראל, אמיר חסן טליאה, שגנב את הנשק מבסיס צה"ל ומכר אותו לאיש "הג'יהאד האסלאמי" עיסאם ברהמה, איש מחנה מעינה שליד ג'ין, הוא המחבל אשר ירה בכלי נשק של צה"ל בלוחמינו, הרג אחד מהם ופצע את האחר.

נוכח התופעה הזאת, כיצד יכולים אנו לעבור לסדר-היום? ציינתי את הדוגמה האקטואלית הכאובה ביותר שאירעה לאחרונה. אני מציין זאת, אדוני סגן השר, משום שיש לי הרושם, שהשמירה על מחסני הנשק והתחמושת בצה"ל ובמיישובי הספר היא שמירה רופפת. יש סחר בנשק גנוב גם בתחום הפח"ע – פעילות חבלנית עוינת, החבלני, וגם בתחום הפלילי. התופעות הללו מתרחבות, ואין פוצה פה ומצפץ.

ואביא דוגמאות אחרות. לפני כשלושה שבועות, אולי חודש, במשחק כדורגל כאן, באיצטדיון ירושלים, "בית"ר ירושלים" – "הפועל חיפה", נזרק לפתע רימון עשן מתפוצץ, שאתה ואני יודעים שמקורו יכול להיות רק בצה"ל. הרימון הזה פצע כמה אנשים, שעד היום הם מסתובבים חבולים ופצועים. תחמושת שיצאה מצה"ל נזרקת על מגרש הכדורגל.

ביום ראשון, לפני כתשעה ימים, בהיותי בדרכים, האזנתי לדיווחים של כתבי "גלי צה"ל" על עדויות שנמסרות בבתי-דין של צה"ל, בבתי-הדין הצבאיים. אחד החיילים מצוטט שם כאומר: מעשה קונדס.

הוא לקח לביתו כמה לבנות חבלה, פתיל רועם, כמה נפצים. אתה ואני מכירים את התופעות הללו מהעבר, לא מתקופת האינתיפאדה, מתקופה אחרת, שקטה יותר. ואותו חייל אומר לשופטים: מה אתם רוצים ממני, זו נורמה מקובלת בין החברים, וכל חייל נורמלי – ואנחנו יודעים שזה כך – לוקח קצת תחמושת הביתה.

לא גמרתי לשמוע את הדיווח ב"גלי צה"ל", ושעה לאחר מכן אני שומע, כי באותו יום, באחד הקיבוצים בספר, בערבה, סמוך לגבול הירדני, בונקר תחמושת מקבל צביון של חגיגת ל"ג בעומר. באחד הקיבוצים עולה בונקר התחמושת בלהבות. כוחות הביטחון מגיעים למקום, מנסים לחקור מי פרץ, מי הבעיר את המקום. התברר שהיה זה מעשה קונדס של כמה ילדים, שהצליחו להגיע למקום – מציתים את הפתיל, התחמושת מתפוצצת וכולם מוחאים כפיים.

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר הביטחון, חברי הכנסת, ציינתי רק כמה תופעות של הימים האחרונים. אני לא רוצה לפרט כאן רשימה ארוכה, המדווחת לחברים שונים בוועדות הכנסת השונות, ידיעות על נשק ותחמושת שעוברים מיד ליד, כאשר הדעה הכללית בעולם התחתון, בעולם הפשע וגם בין גורמי החבלה השונים היא, שיש נגישות פשוטה לבסיסי צה"ל, יש אפשרות להיכנס ולקחת נשק ותחמושת מהמחסנים בצה"ל, לעתים בלי שאיש מגלה זאת.

גם אם כולנו חרדים לכבודו של צה"ל, ואנחנו חרדים לכבודו של צה"ל, אנחנו ככנסת לא יכולים לעבור לסדר-היום נוכח התפשטותה של התופעה וחומרתה, על רקע המצב הביטחוני המעורער שפוקד אותנו, לצערנו, היום. לא יכול להיות מצב שלבנת חבלה, פתיל רועם, כדור, בוודאי לא כלי נשק כלשהו, יוכלו להיות מוצאים מבסיסי צה"ל, מהמחסנים, או אפילו מיישובים שאינם קשורים אינטגרלית לצה"ל, ואנחנו נשב ונחריש.

חברי הכנסת, אני חושב כי יש חשיבות רבה לכך, שהכנסת תיתן את דעתה במליאתה או באחת מוועדותיה על התופעה החמורה הזאת, תחשוב על כלים מיוחדים למיגורה של התופעה, לעקירתה מן השורש, או לפחות לצמצומה בצורה דרסטית.

אנחנו חייבים לשאול את עצמנו, את חיילינו ואת כל הגורמים המופקדים על אבטחת הבסיסים והמחסנים, האם מחסני הנשק והתחמושת של צה"ל הפכו הפקר? האם אומנם צה"ל מקפיד לשכלל את שיטות האבטחה של מחסני הנשק והתחמושת? האם נעשות פעולות הסברה וחינוך בהיקף ובעומק מספיקים בעניין חשוב זה?

אני לא חושב שהכנסת יכולה לתת את כל הפתרונות, אבל הכנסת יכולה לדרבן את מערכת הביטחון להקפיד בנושא החשוב הזה, והיא יכולה לתרום את תרומתה בכל מה שקשור לחינוך ולהסברה, גם בקרב בנינו חיילי צה"ל, להישמר מהפגע הזה, להפסיק את המשחקים, שבזמננו, לפני 20 שנה, אולי לפני 25 שנה, ואפילו לפני עשר שנים, עד 1987 אולי – עוד אפשר היה להשלים עם זאת בעצימת עין. היום, בתקופת האינתיפאדה, היום, בתקופה שבה אנחנו רואים ניסיונות, מדי פעם גלים עולים, של ארגוני הטרור השונים להגביר את הפיגועים בלב הארץ, אנחנו חייבים לשית לבנו לנקודה הזאת ולנקוט את כל האמצעים כדי להפסיק את מכת הגנבות של נשק ותחמושת מצה"ל וממחסנים אחרים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת מגן. אני מזמין את סגן שר הביטחון להשיב. בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

כבוד היושב-ראש, אני מצטרף לאיחולים.

חבר הכנסת מגן, אתה זוכר שכשאתה שירתת בצבא ואני שירתתי בצבא התופעה הזאת לא רק היתה קיימת, לצערי אני צריך לומר שהיא היתה קיימת בממדים גדולים יותר. לשמחתי, הצבא פיתח במשך השנים שיטות, אמצעים ודרכים על מנת להתמודד עם הסוגיה הזאת קצת יותר ביעילות, ותיכף אביא כמה נתונים. אין שום ספק, שהנושא הזה הוא בעל חשיבות ענקית גם מהבחינה הביטחונית הישירה, ואתה הבאת דוגמאות מספיקות, וגם מבחינה חינוכית של שמירת נשק בצבא ובגופים האזרחיים הקשורים לביטחון. כך שהייתי מאוד רוצה להוריד קצת את הטון הווכחני, ואני אשתדל לענות לנושא עצמו.

ובכן, הנתונים המצויים בידי המשטרה הצבאית מצביעים על ירידה מתונה ומתמשכת בעשור האחרון באובדני נשק ואמצעי לחימה והוצאתם מכלל שליטת גורמי הצבא.

להלן נתונים על חוסר נשק בשנת העבודה 1992: נמצאו חוסרים של 191 כלי נשק. מהם נמצאו 143 כלי נשק. טרם נמצאו 48 כלי נשק.

בצה"ל לא מקילים ראש בתופעה ומדגישים את הסיכונים הטמונים בהגעת הנשק ואמצעי הלחימה למוקדי פח"ע ולעבריינות מקומית.

הנתונים מצביעים על כך, שרוב הנשק ואמצעי הלחימה הוצאו מרשות הצבא בשל התרשלות ואי-הקפדה נאותה על שמירתם, בעיקר על-ידי הפרט – ואת זה אתה זוכר היטב גם מזמננו בצבא – אולם, אתה צודק, גם בעטיים של אמצעי מיגון.

הפעילויות הננקטות על מנת למנוע אפשרויות של גנבת נשק ותחמושת מתוך מתקני צה"ל הן:

א. שיפור אמצעי המיגון במתקנים וביעדי אבטחה שבתחומם נמצאים נשק ותחמושת, לרבות תהליך של שילוב אמצעים אלקטרוניים בבסיסים בעלי סיכון גבוה יותר בנושא הגנבות והאובדנים.

ב. שינון הפקודות והטמעת הנושא במודעות המפקדים והחיילים. בסוגריים אני רוצה להעיר, שהנושא נדון בזמן האחרון בפורום המטה הכללי.

ג. קיום מערכת אכיפה וביקורת, תוך התמקדות ברמת היחידה הבודדת, בדגש באבטחת נשק ותחמושת, לרבות ביקורות מטכ"ליות וביקורות של המשטרה הצבאית.

ד. ברמת היישובים, קיים מיגון במחסני הנשק ומתקיימים נוהלי בקרה – ברמה יומית על-ידי האחראי לביטחון ביישוב, וברמה ארבע-חודשית על-ידי המפקדה הצבאית המרחבית בשילוב משמר הגבול.

ה. סגן הרמטכ"ל מעורב אישית בנושא ומקבל מדי חודש דוח עדכני על מצב הגנבות ו/או העלמת נשק ואמצעי לחימה ביחידות צה"ל, ופועל מול אלופי הפיקודים והזרועות לביעור המקרים הללו.

חשוב לציין, כי נושא ביקורות האבטחה ושמירת הנשק הינו אחד מיעדי הביקורת המבוצעת בצה"ל בשנת העבודה 1993 על-ידי מבקר מערכת הביטחון ועל-ידי אגף הביטחון.

אי לכך, אני מציע שלא נכיר בדחיפות ההצעה, לא מפני שהיא לא חשובה, היא חשובה מאוד, אלא משום שהנושא נמצא בטיפול, והטיפול בשנים האחרונות הביא תוצאות יחסית טובות. לכן הייתי מאוד מבקש – אם תוכל להסתפק בתשובה הזאת ולהיות בטוח שמערכת הביטחון תעשה הכול על מנת למנוע, עד כמה שניתן, את הישנות המקרים האלה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני סגן השר.

חבר הכנסת מגן, האם אתה מסתפק בתשובת השר?

דוד מגן (הליכוד):

אני רוצה להעיר הערה לפרוטוקול.

היו"ר ר' אדרי:

בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לא ידעתי כמה אמצעי התקשורת משוכללים. קיבלתי כאן תגבורת ממשמר הכנסת – שביקשו ממני לתקן את דברי. הרימון שהתפוצץ התפוצץ באיצטדיון בבאר-שבע במשחק בין "הפועל באר-שבע" לבין "הפועל חיפה", ולא בירושלים. בירושלים מסתפקים בחזיזים. אני מתנצל בפני כל האוהדים של "בית"ר ירושלים". זה העניין.

אשר להצעתו של סגן השר – אדוני סגן השר, אני מוכן להסכים שלא יהיה דיון במליאה, אבל אפשר להעביר את הנושא ישירות לאחת מוועדות המשנה של ועדת החוץ והביטחון. יש לי עוד חומר למסור, שלא רציתי למסור כאן במליאה.

אני מסכים להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני סגן שר הביטחון, אתה עומד על הצעתך, או שאתה מסכים להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון?

סגן שר הביטחון מ' גור:

אני מסכים להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הנושא לוועדת החוץ והביטחון – יצביע, בבקשה.

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 10, נגד – אין. ההצעה לסדר-היום מס' 1155 עוברת לוועדת החוץ והביטחון. תודה.

הצעה לסדר-היום מדיניות הגיוס והשחרור משירות סדיר בצבא-הגנה לישראל

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1174 של חבר הכנסת אביגדור קהלני, בנושא: מדיניות הגיוס והשחרור משירות סדיר בצבא-הגנה לישראל. חבר הכנסת קהלני, בבקשה.

אביגדור קהלני (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חברי סגן שר הביטחון, ראשית אני מאחל לך בריאות, כמו כולם. אתה נראה לי היום הרבה יותר איתן מאשר בפעם האחרונה.

אני עומד על במה זו היום בשם מאות חיילים שאינם מגויסים לצה"ל ומאות אחרים שמגויסים ומשוחררים מהר מאוד מצה"ל, לדעתי מהר מדי.

רציתי לרענן את הזיכרון שלנו ולחזור על משנתו של בן-גוריון, ברשותך, סגן שר הביטחון, ולקרוא לכולנו מה אמר בן-גוריון בנושא תפקידו של צה"ל: "לצה"ל יש שליחות כפולה. הוא גם שומר הביטחון והשלום של המדינה והוא גם אחד המכשירים המרכזיים בחינוך הדור הצעיר ובעיצוב האומה. על שליחות כפולה זו בנוי חוק שירות הביטחון".

אני רוצה להוסיף ולומר, שצה"ל הוא החותמת המוטבעת על האזרח הישראלי, ונותן לו את ההכשר של אזרח טוב, ששורשיו עמוקים בארץ-ישראל. המשרת בצה"ל הופך חלק מנופה של מדינת ישראל. צה"ל שובר את החומות בין האוכלוסיות השונות בארץ-ישראל. צה"ל הוא הגורם היחיד היוצר שוויון בין העולה החדש לבין יליד הארץ, בין העדות השונות, ללא קשר לארץ המוצא ולמספר השנים בארץ. צה"ל, במדיו האחידים ובאופי יחידותיו, הינו כור ההיתוך של החברה הישראלית. בוגר צה"ל הינו אזרח טוב יותר של מדינת ישראל.

מצווים אנחנו להכניס לתוך שורותיו של צה"ל כל נער ישראלי, באשר הוא, החל מהבריא והאיתן דרך הנכה והמוגבל וכלה בבנות המין היפה. נהיה כולנו עם יפה לאחר שכולנו נשרת בצה"ל.

אדוני סגן השר, אני רוצה לומר לך, שמגיעות אל משרדי פניות רבות של אנשים שרוצים לשרת בצה"ל ולא יכולים להיכנס לשורותיו, של אנשים שצה"ל משחרר אותם מהר מדי. נדמה לי שבתקופה שאתה שירתת בצה"ל, ואולי גם בתקופה שאני שירתתי בצה"ל, לא מיהרנו לשחרר אנשים.

לפי הנתונים שברשותי, יש היום 14% מבני הנוער שאינם מתגייסים לצה"ל. בקרב הנשים השיעור הינו כפול.

אחוז הבלתי-מגויסים בחמש השנים האחרונות, על-פי המידע שיש ברשותי, הוכפל. כלומר, יש הסלמה בנושא של אי-גיוס אנשים לצה"ל.

דוגמה אחת לכך היא אור-יהודה, שם מדברים על 17% מבני הנוער שאינם מתגייסים. לאן תגיע אור-יהודה, או לאן יגיעו עיירות כמותה במדינת ישראל? – באמת איני יודע.

שאלתי כיום, שעוסקת באיכותו של עם ישראל, היא, האם אנחנו חייבים לעשות את זה? ייתכן שקרה לנו משהו במדינת ישראל. יכול להיות שיש עודף חיילים, ויכולה להיות סיבה אחרת, שיש עייפות של מפקדים, או עייפות של המערכת לטפל באותם חיילים. חיילים שבעבר היינו מגייסים אותם, מכניסים אותם בתור "נערי רפול", חיילי מקא"מ – מרכז קידום אוכלוסיית מיוחדות – הפכו להיות חלק מצה"ל.

נדמה לי שאני רואה היום איזה פתח – מגייסים את החיילים ומשחררים אותם מהר מדי. אם יש תקלה עם חייל בנושא משמעת, תקלה שקשורה בשירותו הצבאי, מהר מאוד מעבירים אותו המפקדים לוועדות למיניהן, ולאחר מכן הוא מוצא עצמו מחוץ לשורות. אני שואל את עצמי: איך פתאום משחררים כל כך הרבה חיילים?

מתדפקים על דלתי צעירים שרוצים לחזור לצה"ל. אני בודק את הסיבות, ואני זוכר מניסיוני בצה"ל, ואני שואל: האם זו הסיבה האמיתית לכך שאמרו לך להשתחרר? היתה איזו מעידה קלה, עייפות החומר, מצב רגעי, תקופה חלשה של אותו חייל – הוא מוצא את עצמו בחוץ.

אינני חושש מהחייל הזה שמוצא את עצמו בחוץ, אבל אני חושש שאנחנו מגדלים דור שלישי במדינת ישראל, שמוצא את עצמו לא-שותף לעשייה הגדולה, והיא החובה לשרת את מדינת ישראל. אני חושש שאלה ששחררו מצה"ל ולא גויסו לצה"ל יטביעו את חותמם על כל הסובבים אותם. אני חושש שמי שלא התגייס לצה"ל, שהלך עד לפני שנים מספר מבויש ברחוב, היום הוא ילך בגאווה לאחר ששחרר מצה"ל, ובעצם "סידר" את המערכת. אני חושש שאותו בן-אדם שיתחתן לאחר מכן, בלא שהמדינה לחצה אותו לשרת בצה"ל ובלא שנדרש להיות אזרח טוב, ימצא עצמו מקנה ערכים אחרים לדור שבא אחריו, כלומר לילדיו, שישאלו אותו יום אחד: האם שירתת בצה"ל? מה עשית? הוא יעמוד נבוך ובעצם יצטרך להכחיש את העובדה הזאת, כי הוא התפכח רק בגיל 25, 30 ולמעלה מזה.

אני רוצה לקרוא מעל במה זו ולומר לכולנו: יפה נעשה אם ניקח מערכות שלמות וניתן להן לטפל בנוער הזה. יפה נעשה אם נגרד את השורות, ניקח כל אזרח במדינת ישראל ונגייס אותו. גם נכים, שאנחנו יודעים שהם מתנדבים לצה"ל, נפתח את השורות בפניהם. כי המלאכה שאנחנו עושים מטרתה לא רק להאדיר את שורותיו של צה"ל, אלא גם להאדיר את שורותיה של מדינת ישראל.

אני אומר: אם יש עודף אנשים, בואו נקטין את משך השירות. אני יודע שאין עודף אנשים. לכן, בואו נגייס את כולם לצה"ל ונעשה את כולנו לעם טוב יותר. אינני יודע אם מעל במה זו תוכל להציג לנו מספרים, אבל אם לא תוכל, לפחות תן לנו ולעם ישראל לראות את המספרים ואת המשמעויות מעל במה אחרת – בוועדת החוץ והביטחון. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת קהלני.

אני מזמין את סגן שר הביטחון, ששיב על ההצעה לסדר-היום.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הייתי יכול בעצם להסתפק בדברים שאמר כאן חבר הכנסת אביגדור קהלני, כי מערכת הביטחון כולה והמטה הכללי כולו מזדהים עם כל מלה שאמרת. הדאגה הזו מקננת בנו כל הזמן, איך למצוא את השילוב הנכון – מצד אחד לאפשר לצבא לבצע את תפקידיו הלחימתיים בדרך הטובה ביותר, באילוצי התקציב, ומצד שני, לממש את התפקיד הלאומי הכללי שלנו כאחד הגורמים החינוכיים המרכזיים במדינה, אם לא המרכזי, כאשר מדובר על מכלול העם.

אתה זוכר כמוני, שאחרי מלחמת יום הכיפורים, כאשר נמשכה ההתשה כמה חודשים, עלתה שאלה זו בצורה חריפה מאוד בתלונה על חלוקה לא-צודקת של הנטל, כאשר חיילים מסוימים שירתו חודשים רבים, ואלפים רבים של חיילים לא גויסו כלל. אני בטוח שלא שכחת את הוויכוחים שהיו לנו על הסבת הלוחמים הוותיקים לתפקידי לחימה מודרניים, על מנת לוודא שכולם נושאים בעול. זאת אומרת, הדאגה הזאת היא אמיתית, היא נכונה, ואנחנו מחפשים לה את הפתרונות באופן בלתי פוסק. אין פה כוונה להשתחרר מאנשים במהירות או לשחרר אותם במהירות. אין פה כוונה להקל על אנשים שלא למלא את השירות הצבאי, כי אנחנו מבינים את הערך הכללי, מעבר להיבט הצבאי הישיר.

ולכן, זה שנים מספר מקיים צה"ל ועדות התאמה לשירות חיילים אשר ביצעו נפקדויות, עריקויות ובעיות משמעת אחרות. זאת אומרת, יש ועדות אשר בודקות כל אחד מהחיילים האלה, מה ניתן לעשות על מנת להשאירו בשירות, ולא על מנת לזרז את הוצאתו מהשירות. צה"ל נוקט מדיניות של מתן הזדמנות לכל המתגייסים. מי שלא מממש אותה עומד בפני ועדה, ובראש כל ועדה כזו יושב סגן-אלוף וחברים בה פסיכולוג ואנשי מקצוע אחרים. כל מקרה נשקל לגופו, ולמרבית העומדים בפני הוועדה ניתנת הזדמנות נוספת. זה אומר, שלמעלה מ-60% מהם יכולים לקבל הזדמנות נוספת להמשיך לשרת, למרות תקלות כאלו או אחרות שהיו.

אני רוצה לציין, שמספר המשוחררים מהסיבות הללו בשנתיים האחרונות הוא סטטי. זאת אומרת, הבעיה כאובה והפתרונות אינם פשוטים, אבל אנחנו עושים כל מאמץ על מנת לוודא, שכל מי שרק אפשר לגייסו – יגויס, ובצורה כזו, שהוא ירגיש שהוא תורם והמדינה תצא נהנית מהשירות שלו. צדקת כאשר אמרת שאיני יכול להביא לכאן מספרים, לא כוללים ולא יחסיים. אף שאם איני טועה, דנו בנושא בוועדת החוץ והביטחון לא מזמן – חבר הכנסת חגי מירום זוכר – אם אתה רוצה, נעביר זאת שוב לוועדת החוץ וביטחון, ובמסגרת ועדת המשנה לכוח-אדם יעלו את הנושא ותקבלו את כל הפרטים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לאדוני סגן שר הביטחון. אני מבין שאתה מבקש להעביר את הנושא לוועדה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

כן.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת קהלני, אתה מסכים?

אביגדור קהלני (העבודה):

כן.

היו"ר ר' אדרי:

יש הצעה אחרת לחבר הכנסת רענן כהן, אך הוא איננו כאן. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 16

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ר' אדרי:

בעד – 16, נגד – אין. ההצעה עוברת לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

חילופי גברי בוועדות הכנסת

היו"ר ר' אדרי:

לפני שנעבור לסעיף הבא, אבקש מיושב-ראש ועדת הכנסת למסור שתי הודעות קצרות. בבקשה, אדוני יושב-ראש ועדת הכנסת.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חלק מענייני הימים האלה:

אני מתכבד להודיע על חילופי גברי בוועדת הכנסת מטעם סיעת ש"ס. במקום חבר הכנסת רפאל פנחסי, שהתמנה לסגן שר, יכהן חבר הכנסת שלמה בניזרי. זוהי הודעתי הראשונה.

רוני מילוא (הליכוד):

מתי הוא התמנה כסגן שר?

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

הוא התמנה כסגן שר בעבר, אבל החילופים נובעים משיקולים שאתה, חבר הכנסת רוני מילוא, יודע אותם, ולא אפרטם כאן יתר על המידה.

הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

אשר להודעה השנייה – אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ועדת הכנסת קבעה, כי ועדת הפנים ואיכות הסביבה תדון בהצעות לסדר-היום בנושא: הרצח בירושלים, של חברי הכנסת רן כהן, אבנר חי שאקי, עוזי לנדאו, אלי דיין, עבד-אלוהב דראושה ומנחם פרוש. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון – שירות מקוצר), התשנ"ג–1993

(הצעת חבר הכנסת ח' קופמן)

היו"ר ר' אדרי:

אנו עוברים להצעת חוק ת"פ, הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון – שירות מקוצר), התשנ"ב–1993, של חבר הכנסת חיים קופמן. בבקשה, אדוני, חבר הכנסת קופמן.

רון נחמן (הליכוד):

איך זה יכול להיות התשנ"ב, אם זה 1993? או 1992, או התשנ"ג.

היו"ר ר' אדרי:

העניין ייבדק ותינתן תשובה עוד היום. תודה לך על הערתך.

חיים קופמן (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, אני מבין שאתה גם ממלא-מקום הנשיא, אז ברכות כפולות ומכופלות.

היו"ר ר' אדרי:

תודה.

חיים קופמן (הליכוד):

בהזדמנות זו, בברכותי לידידי, סגן שר הביטחון מוטה גור. איחולי בריאות.

לעצם הנושא: חבר הכנסת אביגדור קהלני כבר פירט את עצם הבעיה והפרובלמטיקה של שחרור מאות אם לא אלפי מתגייסים משירות צה"ל. ישבתי בוועדות מסוימות, שם ניסו למזער את הנושא. אבל לך יש אוזן כרויה, גם לי יש אוזן כרויה, ורבים בקרב הציבור מרגישים, שמדובר במאסות של אלפי צעירים שהצבא החליט שלא לגייסם, ויצר להם סטיגמה – כמעט כמו אות קין – שהם לא ראויים לשרת בצבא-הגנה לישראל; אותו צבא מפואר שמשחרר נעורינו אנו מהללים אותו כצבא העם, כמאחד וכמלכד העם, כזה שמביא לקיבוץ גלויות. מי שעבר בחינות בגרות זוכר את השאלות על צה"ל כ-"MELTING POT" – ככור היתוך של החברה בישראל. שרנו לו שרים וקשרנו זרים לראשו.

פתאום, בזמן האחרון, אנו עדים לגישה צרה וטכנולוגית: אנו צבא טכנולוגי, אנו זקוקים לרף גבוה יותר, לצבא טכני יותר, וכל הקבוצה הגדולה הזו של צעירים – נוער שוליים, "נערי רפול", יש לכך שמות שונים – "יוק". עושים להם עוול בלתי רגיל מהרבה מאוד בחינות. כמו שאמרתי, זוהי סטיגמה לכל החיים. שנית, הם לא רשאים לקבל קצבת יוצא צבא. שלישית, הם לא רשאים לקבל דמי אבטלה בגילים האלה. רביעית, הם בוודאי לא יתקבלו לעבודה בתעשייה הביטחונית. יושב כאן חבר הכנסת שפי, והוא יכול לומר לכם, שלתעשייה האווירית הם לא יתקבלו. ללא תעודת שחרור, הם גם לא יתקבלו לעבודה בהרבה עסקים ומפעלים אזרחיים רגילים.

את כל זה עושים כהרף עין, בגישה לא רצינית. הייתי מציע למבקרת המדינה לבדוק את המספרים האמיתיים במשרד הביטחון. ידוע לכול, ונדמה לי שזה נמצא גם בפרוטוקולים של הכנסת, שכאשר ראש הממשלה רבין היה שר ביטחון בקדנציה הקודמת הוא העלה את הנושא של שלוש שנות שירות או שתי שנות שירות, והאם כדאי או לא כדאי לקצר את השירות הצבאי, כי אנו רוצים שהבחור אשר משרת בצה"ל, שירותו ייתן פירות והוא גם יהיה מיומן יותר. כל זה לא יכול לבוא על חשבון אותם מאות או אלפי צעירים אשר נכנסים לסטטיסטיקה של המשוחררים משירות. אולי הם בחוץ-לארץ, אולי אין הם כשירים מבחינה רפואית, אולי ואולי, ואחר כך ממזערים את הבעיה ל-2%-3%. אין זו אמת: גם בחורים עם תעודות בגרות אינם מתקבלים היום לשירות סדיר.

קל מאוד לבקר את המערכת. באתי והצעתי הצעה פשוטה מאוד: לתת לאותם צעירים אפשרות להתגייס לצה"ל, לשירות מקוצר של שלושה חודשים, קרי – טירונות. להעביר אותם טירונות, כדי שידעו להחזיק בנשק, יקלטו משהו מהמסרים של משמעת צבאית, רוח צוות ועוד אלמנטים בסיסיים. והיה וצה"ל יראה שאחדים מהם מוכשרים וכדאי להשקיע בהמשך שירותם, בבקשה. והיה ולא, יסיימו שירותם לאחר שלושה חודשים ויקבלו קצבת יוצא צבא. הם יהיו אזרחים מן השורה, יהיו רשאים לעבוד בכל מפעל, והסטיגמה תרד מהם.

יש גם בעיה מוסרית. נכון שצה"ל, שירות הביטחון, יכול לזמן כל צעיר כזה, בכל זמן שהוא רוצה, למילואים, למשמר האזרחי, לכוחות הביטחון. אבל, מבחינה מוסרית, אדם שלא גייס לצה"ל, תבוא אחר כך בעת מצוקה, במצב חירום, לגייס אותו לשירות מילואים או למשמר האזרחי? אין לך הזכות המוסרית לבצע זאת.

ההצעה שלי גם איננה יקרה מבחינה תקציבית. בכל מיני דיונים שקראתי עליהם, שבהם הופיע בזמנו שר הביטחון רבין, הוא דיבר על המעמסה הכספית על תקציב הביטחון. מדובר בשירות טירונות של שלושה חודשים. זו לא הוצאה גדולה.

ובכן, ההערכה שלי היא, שזאת גם לא הוצאה גדולה, אפשר להתמודד אתה. זה לא נכנס לסוגיה של לקצר משלוש שנים לשנתיים, או לקצר את שירות הנשים, וכל מה שקשור בזה. זה לא כל כך מורכב, לא כל כך מסובך.

אף שאני איש אופוזיציה, אני מציע שלא להיחפז לתת לי תשובה שלילית. אני מציע לבדוק את הנושא הזה. זו עדיין קריאה טרומית. יש לבדוק אותו וללמוד אותו. יגידו ארבעה חודשים, או חודשיים, אבל צריך לעשות משהו מינימלי. בעבר היינו מגייסים את הצעירים אפילו לגדנ"ע, והשקענו הון תועפות בגדנ"ע. איפה אותו צה"ל שלקח על עצמו משימות לאומיות? הנח"ל, נוער חלוצי לוחם – זה "פאסה". איפה אותו צה"ל שיש לו אגף חינוך, שעסק בחינוך של עולים חדשים? אני זוכר בפעולות התגמול, או

ערב סיני, כשהייתי אתך במיתלה, היו מורות שהיינו יוצאים עם קומנדקרים לגייס אותן, כדי שייתנו שיעורים לעולים החדשים. פתאום כל זה מתמסמס. עוברים מקיצוניות אחת לקיצוניות אחרת.

אני חוזר ופונה אליכם, תלמדו את הנושא הזה. זה נושא כאוב מאוד היום לאלפי צעירים. אני פונה ומבקש לאפשר להם להתגייס לצבא, לשרת שלושה חודשים, ואחר כך שיחזרו לחיים אזרחיים רגילים, כאשר יש להם התעודה. תחליטו על מועד כזה או אחר, זו זכותכם. אבל צריך לעשות משהו, ולא ליצור מצב שצעיר כזה מקבל בקלות את השחרור. יש ביניהם גם כאלה שמתפתים ואומרים: אני יכול בקלות להשיג את השחרור, אז מדוע לא? אחר כך הוא בוכה, אחר כך הוא מתלונן.

אני פונה שוב לסגן שר הביטחון, מוטה גור, שישקול את ההצעה. הוא היה גם מחנך, קראתי אפילו את ספרי הילדים שלו, ולכן לפי דעתי הרגישות שלו פה היא ברמה יותר גבוהה. אני מבקש ממנו להקדיש לזה תשומת לב, להעביר את ההצעה בקריאה טרומית. ולא אכפת לי, אם אחר כך תאמץ הממשלה את ההצעה, תעביר חוק כזה או אחר, אבל בעיקרון – אין לרדת מהנושא הזה. אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת קופמן. אני מזמינה את סגן שר הביטחון, בבקשה.

סגן שר הביטחון מ' גור:

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, מיותר שאחזור פעם נוספת בתוך כמה דקות על דברי התמיכה שהבעתי קודם בנאומי של חבר הכנסת אביגדור קהלני באותו נושא. זאת אומרת, לא זו בלבד שאין לנו כוונה לא לטפל בנושא ברצינות, אלא הוא מטופל בחיי היום-יום ברצינות רבה מאוד, ואת הוועדות השונות עוברים אלפי חיילים, מכיוון שאנחנו מודעים היטב לכל ההשלכות שיש לשירות בצבא או לאי-שירות בצבא. הזכרתי את המשבר שעברנו בעניין הזה אחרי מלחמת יום הכיפורים. אנחנו מאוד מעריכים – אני אומר זאת ברצינות, לא בכפל לשון – את הדאגה השוררת בציבור כולו לסוגיה הזאת של אי-שירות בצבא. לכן איננו יכולים להתחמק ממנה, ואיננו רוצים להתחמק ממנה.

עם זאת, חבר הכנסת קופמן, אינני חושב שיש טעם להעביר את העניין לחקיקה. אני מדבר על מכלול השירות, את מי מגייסים ואת מי לא מגייסים. יש פה הרבה מאוד נושאים הקשורים לשיקולי דעת רבים ומגוונים. לכן אנחנו מתנגדים – לא לטיפול בנושא, כי רק קודם הסכמתי שהוא יעבור עוד הפעם לוועדת החוץ והביטחון, אם כי דנו בו לפני כמה חודשים; אבל הוא באמת נושא מטריד, ואין לנו שום התנגדות שייבחן מחדש, אבל לא על-ידי חוק.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני סגן השר, למרות הדיונים בעניין, מספר החיילים המשוחררים היום מהצבא, מה שנקרא אוכלוסיות מקא"מ, הוא הרבה יותר גדול.

סגן שר הביטחון מ' גור:

מייד אגע בכמה נתונים שאני יכול להעלות פה, כי את כל השאר מבררים בוועדת משנה של ועדת החוץ והביטחון – שם עולים כל המספרים, כל הנתונים.

ובכן, קודם כול, אנחנו נגד החוק הזה, כי צה"ל איננו מתכוון לשחרר ואיננו משחרר צעירים רבים, שנמצאו כשירים לשירות, מחובת שירות סדיר. כלומר, ההנחה הבסיסית, שאנחנו משחררים בקלות הרבה אנשים, פשוט איננה נכונה.

שנית, בשלוש השנים האחרונות לא גייס צה"ל כ-3% משנתון הגיוס, מסיבה של "סף שירות", על-פי הנתונים שבידינו. לצעירים האלה סיכוי קלוש לסיים שירות צבאי. הסיכוי הוא קלוש גם מסיבות של השכלה נמוכה, גם בשל בעיות הסתגלות קשות, גם בשל עבר פלילי קשה וכדומה. לשם השוואה, בעשור הקודם לא גייס צה"ל כ-1.5% משנתון הגיוס.

שלישית, צה"ל מקיים עבודת מטה להורדת סף הגיוס, כדי לאפשר – אני רוצה להביא את זה כדוגמה – ל-250 צעירים אשר יביעו רצון להתגייס לצה"ל, להתגייס ללא תנאים. וזאת אף שאנחנו יודעים שהאנשים האלה, 250 במספר, אם יגויסו, יעברו הישר למרכז לקליטת אוכלוסייה מיוחדת. ובכל זאת דנים ברצינות בבקשות, בכל אחת בנפרד, מכיוון שמתייחסים לכל אדם כאל עולם מלא.

רביעית, יתר הצעירים שאינם מתגייסים אינם קשורים להצעת החוק ואינם תלויים בצה"ל. הסיבות לאי-גיוס של רבים הן, שהם בני יורדים שאינם בארץ, תלמידי ישיבות שתורתם אומנותם וצעירים בלתי כשירים רפואית לשירות.

אין זה נכון שקיים עודף מתגייסים המתאימים לשירות. זו נקודה מרכזית. עד 1995 – – –

חיים קופמן (הליכוד):

למרות השנתונים הגדולים, למרות העלייה?

סגן שר הביטחון מ' גור:

עד 1995 לפחות – ואכן אתה צודק, הדבר מותנה בהיקף העלייה – תוספת המתגייסים לשירות חובה מחליפה אנשי מילואים בשירות פעיל. לכן ברור, כי לצה"ל אינטרס כלכלי וחברתי מובהק לגייס כל צעיר. באמצעות תהליך זה מוקל משמעותית נטל השירות על אנשי המילואים, וכתוצאה מזה גם על המערך הכלכלי במדינה.

צה"ל בוחן בנפרד את מדיניות הגיוס לשירות מקוצר של מתגייסים מבוגרים. אתה העלית הצעה – כמה חודשים. הנושא נבחן לגבי מתגייסים מבוגרים, אשר מיועדים לשרת במילואים. המדיניות בנושא זה תסוכם בעוד כחודשיים.

לסיכום, הנושא בטיפול. קודם הסכמתי שהוא יידון מחדש בוועדת משנה של ועדת החוץ והביטחון, שם יועלו כל הנושאים. איננו חושבים שיש טעם לחוקק חוק בנושא הזה, ואנחנו מאוד ממליצים להתנגד להצעת החוק.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לאדוני סגן שר הביטחון.

מאיר שטרית (הליכוד):

במחזור הקודם לא גייסו 1.5%.

סגן שר הביטחון מ' גור:

אמרתי: 1.5% מול 3%.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת קופמן, יש לך זכות תגובה.

חיים קופמן (הליכוד):

סגן שר הביטחון, עם כל הכבוד לנימוקים שלך, אני עומד על הצעתי. אני חושב שזה פתרון, ואני חושב שאתם מסתתרים מהתמודדות עם בעיה קשה מאוד. רבים מחברי הקואליציה פנו אלי ואמרו לי שהם תומכים בזאת. נראה איך הם יצביעו אל מול מצלמות הטלוויזיה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת קופמן. אנחנו עוברים כעת להצבעה.

קריאה:

אני מבקש להסיר.

היו"ר א' סלמוביץ:

סגן השר ביקש להסיר, אין לך זכות לבקש.

אנחנו עוברים להצבעה בעד או נגד הסרת החוק. נא להצביע.

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 21

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 18

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון שירות מקוצר),

התשנ"ג–1993, לדיון מוקדם בוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

21 בעד, 18 נגד, אין נמנעים. הצעת החוק מועברת לוועדת החוץ והביטחון.

הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 30), התשנ"ג–1993

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 30), התשנ"ג–1993, בקריאה שנייה ושלישית. יציג את החוק יושב-ראש ועדת הכלכלה. בבקשה. החוק הוא ללא הסתייגויות.

גדעון פת (יו"ר ועדת הכלכלה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 30), התשנ"ג–1993, אשר נדונה בכנסת השתים-עשרה בקריאה ראשונה ביום 3 במרס 1992 והועברה לוועדת הכלכלה לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. על הצעת החוק הוחל בכנסת השלוש-עשרה דין הרציפות.

עיקרי החוק הם:

1. תוקנה הגדרת "מונית" באופן שתכלול גם מוניות שהותאמו להסעת שמונה נוסעים, במקום שבעה כיום.

2. תוקנה הגדרת "רכב מנועי" באופן שלא תכלול עוד אופניים או תלת-אופן עם מנוע עזר.

3. תוקנה הגדרת "רשות הרישוי", ומנהל אגף הרכב במשרד התחבורה נקבע אף הוא כרשות רישוי, נוסף על מנהל אגף הרישוי.

4. בוטל חוק חגורות בטיחות ברכב, התשל"ג–1973, וניתנה סמכות לשר התחבורה לקבוע בתקנות את כל ההסדרים בדבר חגורות בטיחות והתקני ריסון. סעיף זה ייכנס לתוקפו 60 ימים לאחר פרסומו של החוק, כדי ליתן לשר התחבורה מרווח זמן להכנת התקנות הנדרשות.

הוועדה קיבלה בעיקרון את כל השינויים שנכללו בהצעת החוק, וכל התיקונים שנעשו בוועדה, לרבות הוספת סעיפים 2 ו-5 ומחיקת סעיף 3 בהצעה המקורית, אינם אלא שכלולה של אותה הצעה.

להצעת החוק אין הסתייגויות, ואבקש, גברתי היושבת-ראש, לאשרה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת גדעון פת.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצבעה על הצעת החוק בקריאה שנייה, על-פי הצעת הוועדה – על הסעיפים מ-1 עד 6. מי בעד או נגד הצעת החוק בקריאה שנייה? נא להצביע.

הצבעה מס' 4

בעד הסעיפים 6-1 – 19

נגד – אין

נמנעים – אין

סעיפים 6-1 נתקבלו.

היו"ר א' סלמוביץ:

19 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. הצעת החוק התקבלה בקריאה שנייה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה בקריאה שלישית. מי בעד ומי נגד הצעת החוק בקריאה שלישית?

הצבעה מס' 5

בעד החוק – 21

נגד – אין

נמנעים – אין

חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 30), התשנ"ג–1993, נתקבל.

היו"ר א' סלמוביץ:

21 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. החוק התקבל.

הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 6) (מינויים), התשנ"ג–1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת להצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 6) (מינויים), התשנ"ג-1993, בקריאה ראשונה – של חברי הכנסת חיים אורון ודדי צוקר. ינמק חבר הכנסת אורון. בבקשה.

חיים אורון (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, לפני שאני עובר לנמק את הצעת החוק ועד שאני מצליח להחזיר את נשימתי לסדרה, ברגע זה, חבר הכנסת תיכון, שר האוצר מודיע שהוא מושך את בקשת ההנפקה.

קריאות:

הו, הו...

(מחיאות כפיים)

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מבקשת לא למחוא כפיים.

דן תיכון (הליכוד):

כל הכבוד.

חיים אורון (מרצ):

אני חושב ששר האוצר – –

מאיר שטרית (הליכוד):

קיבל שכל.

חיים אורון (מרצ):

— — פעל באופן ציבורי ואמיץ. אני משוכנע שהצעה במתכונת דומה תוגש לוועדת הכספים בתוך חודשיים. אני משוכנע שהיא תאושר. אותו רוב שהיה לה היום אחר-הצהריים והיה יכול לאשר אותה — — —

דן תיכון (הליכוד):

אל תקלקל. נעשה מעשה טוב, עכשיו אל תקלקל.

חיים אורון (מרצ):

חבר הכנסת תיכון, אני החלטתי כבר איזה זמן שלא לקבל ממך כל הזמן ציונים. תן לי לסיים את דברי, אני רוצה לדבר על דבר אחר.

דן תיכון (הליכוד):

אתה כל היום נותן לי ציונים ברדיו, בסוף אני נותן לך?

דוד צוקר (מרצ):

דן, גם כשתהיה הצעה טובה אתה תתנגד.

חיים אורון (מרצ):

אני משוכנע שהמהלך שנוקטת הממשלה עכשיו – אחרי תשע שנים של העדר עשייה – של התחלת הפרטת הבנקים, הוא מהלך נכון. המסלול שנבחר הוא מסלול נכון, ואני משוכנע שבמהלך החודשיים-שלושת החודשים הקרובים תוצע הצעה חדשה על בסיס תשקיף במתכונת ההצעה הקיימת. אני משוכנע שהרוב הקיים בוועדת הכספים יהיה תקף גם לגביה.

רון נחמן (הליכוד):

למה לא קיבלתם את זה כשהצענו את זה אתמול?

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת נחמן.

רון נחמן (הליכוד):

למה שר האוצר לא קיבל את זה אתמול? מודה ועוזב ירוחם.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת נחמן, אני מבקשת לא להפריע.

חיים אורון (מרצ):

ועכשיו אני רוצה לעבור לחוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 6), תיקון שהוצע על-ידי חבר הכנסת דדי צוקר ועל-ידי, והוא, נדמה לי, בא לסמן מפנה, אם לא לומר מפנה מהפכני, בדמותו של השירות הציבורי, בדמותם של הדירקטוריונים ובדמותן של מועצות שתיבחרנה בתאגידים על-פי חוק. זאת בפעם הראשונה, חבר הכנסת רון נחמן, מאז 1986, כאשר ועדת-גבאי, שעל המלצותיה מבוססת הצעת החוק, המליצה את המלצותיה לממשלה, שנמנעה חזר והימנע מהפיכת הכללים המופיעים במסקנות הוועדה הזאת לתקנות או לחוק.

כחבר ועדת הכספים, אני זוכר את הניסיונות שלנו, יותר מפעם אחת, להפוך את מסקנות ועדת-גבאי לתקנות, ותמיד נמצא הרוב הקואליציוני – לעתים קואליציה משותפת של שתי המפלגות הגדולות, ולעתים קואליציה של מפלגת הליכוד בלבד – שמנע אפשרות של חקיקת החוק.

החוק הזה בא לשנות באורח קיצוני אותן מערכות שמפקחות, מנהלות, מבקרות ומובילות חלקים גדולים מאוד במשק, בכלכלה ובחברה, וליצור להן דמות חדשה, ואני שמח שהצעת החוק – שגובשה בניצוחו של יושב-ראש הוועדה, שהוא גם אחד ממציעי החוק, ידידי חבר הכנסת צוקר – מקיפה, למיטב הבנתנו, גם את הגדרת הקריטריונים, שעל-פיהם ייבחרו דירקטוריונים וחברי מועצות ציבוריות, גם את דרך מינוים, גם את ניגוד האינטרסים ואת כל מכלול השאלות הנוגעות לנושא הזה.

בדוח מבקרת המדינה מס' 41 נאמר: מבקרת המדינה קבעה בדוחות על נושא מינויים פוליטיים – אגב, דוח מס' 41 בא אחרי דוח מס' 39 ואחרי דוח מס' 36, סדרה של דוחות בנושאים הללו – כי קיימת תופעה של מינויים פוליטיים פסולים, כי תופעה זאת רווחת בשירות הציבורי על כל מגוון תפקידיו. הממצאים שהועלו הצביעו על עירוב שיקולים פוליטיים במינויים של עובדים בכל הדרגים. נמצא שתופעה זו אינה אופיינית רק למגזר זה או אחר, אלא רווחת בחלקים נרחבים במינהל הציבורי – חזור וציון, חזור וציון לאורך הדוח כולו.

אני מקווה שבעקבות חקיקה זו שאנחנו יוזמים, הממשלה שאנחנו חברים בה לא תקבל דוח של מבקרת המדינה כפי שהוא מופיע בעמוד 612 בדוח מס' 41, שבו נאמר כי 65% מהמינויים היו מינויים של חברי מרכז.

בנימין טמקין (מרצ):

של איזו מפלגה?

חיים אורון (מרצ):

של שתי המפלגות, אבל באותה תקופה – הרבה יותר של מפלגת הליכוד.

אברהם הירשזון (הליכוד):

עכשיו יש פריימריס, זה סיפור אחר.

חיים אורון (מרצ):

לכאורה אין ויכוח על חומרתה של התופעה. כנראה, קובעי התפקידים והממנים למשרות צריכים את החישוקים הברורים של החוק כדי שהנורמה הזאת תישמר. אני מקווה שהחוק יתקבל על דעת כל חלקי הבית, מתוך רצון לשנות באמת את הנורמה הציבורית במדינת ישראל.

כבר אמרתי קודם – ולא אפרט את כל סעיפי החוק, הוא מונח לפניכם – שהחוק מדבר על כשירותם של דירקטורים וחברים במועצות, ומי שימונה לדירקטור צריך לעמוד בקריטריונים שמופיעים כאן. זכותו של שר להציע דירקטור. אני לא נמנה עם מי שחושבים שהמערכת היא אובייקטיבית, א-פוליטית, לא שייכת, שבה אנשים הם חסרי עמדות. זכותו של שר להציע הצעה, אבל ההצעה צריכה לעמוד בקריטריונים שמופיעים פה.

מי שקובע אם אומנם הדירקטור המוצע עומד או איננו עומד בקריטריונים הוא לא השר המציע, אלא ועדה ציבורית, שבראשה יעמוד מי שראוי לכך: נציג של היועץ המשפטי לממשלה הכשיר לכהן כשופט בבית-משפט מחוזי, בין מקרב עובדי המדינה ובין מקרב עובדי השירות הציבורי, לרבות מי שכהן כשופט או מי שפרש מתפקידו בשירות המדינה או בשירות הציבורי. תהיה ועדה של שלושה, והיא תקבע, היא תהיה המסגרת. אנחנו מציעים פה גם את הכללים, גם את הכלי, גם את דרך יישומו.

במהלך החקיקה, בין הקריאה הטרוםית לבין הקריאה הראשונה, נוסף שינוי מרחיק לכת על-פי השקפתנו. החוק הזה, על-פי סעיף 60א, יחול גם על תאגידים שמוקמים על-פי חוק, למשל: רשות הדואר, רשות הנמלים, מועצת הביטוח הלאומי, מגן-דוד-אדום, האקדמיה ללשון העברית, בנק ישראל, הרשות לניירות ערך, רשות הגנים וכו' וכו', ובכל אותן מסגרות שהמינהל הציבורי והממלכה מעורבים בהן ופעלו הקריטריונים הללו.

ותוספת אחרונה וחשובה מאוד, לטעמי, שגובשה במהלך החקיקה בין הקריאה הטרומית לבין הקריאה הראשונה, מופיעה בסעיף 6, האומר שאחרי סעיף 18 יבוא סעיף 18א, שיעסוק בנושא: ייצוג הולם לשני המינים. היו לנו, לשני המציעים ולחברי כנסת נוספים, גם בכנסת הקודמת וגם בכנסת הנוכחית, הצעות חוק, שברובן היו בשלב ההצעה הטרומית, ובהן הופיעו העקרונות המופיעים כאן, ואני אומר באופן המפורש ביותר: מופיעות פה שתי גרסאות. זה הנושא היחיד שהוועדה היתה חלוקה בו, ובכוננה נמנענו, על-פי הצעתו של היושב-ראש, מלהכריע ברוב ומיעוט. אמרנו: ראוי לו לנושא הזה שנפתח בו דיון ציבורי בכנסת ובציבור כולו, בשאלה מה הדרך הנכונה להגיע לשוויון בין המינים בתחום שהוא כל כך רגיש.

מופיעה פה הצעה אחת, שאני מודה שאני אישית אינני תומך בה, כי אני חושב שהיא מינימליסטית מדי, גרסה א', שמסתפקת רק בהצהרת הכוונות. כן מופיעה כאן גרסה ב', שמציעה החוק תומכים בה, אבל קיבלנו את הרצון שיתקיים סביבה דיון ציבורי. ראינו אפילו יתרון בעובדה שיתקיים סביבה דיון ציבורי. אנחנו תומכים בכך שלא נסתפק רק בהצהרה הכוללת, אלא גם נאמר, שעד להשגת ביטוי הולם לייצוג כאמור, ימנו השרים, ככל שניתן בנסיבות העניין, דירקטורים בני המין שאינו מיוצג באופן הולם באותה עת בדירקטוריון החברה.

אני יודע, שכרגיל בהצעות מסוג זה, יהיה מי שיתקוף הצעה זו ויאמר: היה צריך לכתוב "51%", כי הנשים מהוות 51% באוכלוסייה, או לכתוב כל מיני מספרים אחרים. ויהיה מי שיאמר: אנחנו בכלל נגד יצירת הנורמות המספריות הללו, הנורמות הללו הן בכלל לא לכבודן של הנשים; נניח לתהליך האינרטי, האטי, להגיע לייצוג ההולם.

אני יודע גם מניסיון אישי, וגם מניסיוני במעגלים שבהם אני חי הרבה שנים, שכנראה, בתחום הזה יש מקום להעדפה חיובית, יש מקום להשתמש באותה סמכות שלנו לומר: כן, אנחנו רוצים פה להעדיף את הייצוג המאוזן יותר בין שני המינים. לא נקבע לו כרגע – ואני מקווה שלא נזדקק לכך – מכסות כמותיות, נבטא את הנורמה, נחייב את השרים הממונים לשקול אותה, וניתן בידי מי שימצא לנכון – ואני בטוח שיימצא מי שיראה בזה טעם לפגם – לפעול כפי שירצה לפעול, אם באמצעות המשפט ואם בדרכים אחרות, אם אומנם סעיף קטן (ב) לא ימומש.

היושבת-ראש – אני אומר זאת בביטחון – נהגה בי ברוחב-לב בגלל הסעיף האחרון, ואני לא רוצה לנצל אותו יתר על המידה. אני רוצה לסיים את דברי בניסיון להעביר בכם תחושה, שאני בטוח שגם המציע השני, חבר הכנסת צוקר, שותף לה, שהשחתנו אין סוף נאומים מעל הדוכן הזה ובמקומות אחרים על ביקורת והתרסה, לעתים תוך שימוש בנושא הזה כדי להראות: עד כמה אתם מושחתים יותר כל פעם. אני מוכן לוותר בגאווה על הנימוק הזה; גם כאשר מתריסים כלפי מפלגה יריבה.

אני גם רוצה "לחשק" את חברי-שרי במה שיש בחוק הזה, ואני משוכנע שגיבוש הנורמה הזאת יהיה אות כבוד לכל כנסת שתקבל אותה, אות כבוד לכל אדמיניסטרציה שתפעל על-פיה, ואם במהלך החקיקה לקראת קריאה שנייה ושלישית תהיה למי מחברי הכנסת הערה לסעיף זה או אחר, אני בטוח שכפי שהוועדה פעלה בהכנה לקריאה ראשונה, גם במהלך החקיקה לקראת קריאה שנייה ושלישית נהיה נכונים לכל שינוי אפשרי, אם תישמר הנורמה המגובשת באופן כל כך ברור בהצעה, כפי שהוגשה כאן.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת אורון. אנו עוברים כעת לדיון בהצעת החוק. אני מזמינה את ראשונת הדוברים – חברת הכנסת ענת מאור, בבקשה. הזמן המוקצב לכל דובר הוא חמש דקות.

יצחק לוי (מפד"ל):

מי אחריה?

היו"ר א' סלמוביץ:

אחריה – חברת הכנסת נעמי בלומנטל, ואחריה – חברת הכנסת נעמי חזן.

ענת מאור (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברות וחברי הכנסת, אני רוצה לציין בסיפוק רב את הגשת הצעת החוק הזאת, ולשבח את עמיתי לסיעה חברי הכנסת אורון וצוקר ואת כל השותפים מוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אין ספק שבצומת הדרכים שכולנו מעוניינים להגיע בו למינהל תקין ולא לשליטה פוליטית, למקצועיות ולא למינויים של מקורבים, לעבודה עניינית ולא ל"בוסזם" פוליטי ואישי, לעצמאות ולא לתלות במנגנון – זהו צעד רציני קדימה. אנחנו צריכים ויכולים לקדם אותו ולהתברך בו.

את הדקות הספורות שיש לי בחרתי להקדיש, מטבע הדברים, לסעיף האחרון שהעלה חבר הכנסת אורון, והוא העיקרון של העדפה מתקנת בייצוג שני המינים בדירקטוריונים.

אני רוצה להעיר שלוש הערות.

הראשונה, ביסוס עקרון ההעדפה המתקנת. לטעמי, העובדה שזה מופיע בספר חוקים בישראל לראשונה רק עתה איננה אות כבוד לנו. נכון שצריך לפתוח דיון ציבורי, אבל יש ניסיונות מן העולם, ואנחנו חייבים ללמוד מהם. העיקרון הזה אומץ בחוק במדינות רבות באירופה וגם בקנדה.

אנחנו רוצים לעשות זאת בקפיצת מדרגה ולא באופן הדרגתי, מאחר שהנושא של העדפה מתקנת, לפי כל המחקרים ולפי כל הנתונים, הוא הכרחי, שכן אנחנו מדברים על קידום בגלל פער שנוצר כתוצאה ממסורות, מסטריאוטיפים ומהיסטוריה שמנציחה את עצמה.

אגב, אני רוצה להדגיש, שאני בעד העיקרון של העדפה מתקנת לא רק כלפי נשים. אני חושבת שכל מי שהוא בעד עיקרון של מעורבות חברתית – ההעדפה המתקנת היא גם בין מעמדות ובין עניים

ועשירים בחברה. העדפה מתקנת היא גם לגבי מגזרים שקופחו, כמו האוכלוסייה הערבית, ובוודאי לגבי 51% מהאוכלוסייה, שהן נשים.

לכן, העיקרון מבורך, וצריך לקדם אותו בחקיקה הזאת ובחקיקות רבות אחרות.

הערה שנייה. השאלה: האם בחקיקה? והתשובה: כן. צריך להיאבק על עקרון ההעדפה המתקנת בכל המישורים כולם: בחינוך, בהסברה, אבל בלי חקיקה של בית-המחוקקים לא חלה התקדמות במדינות. החקיקה צריכה לחול גם על הפוליטיקה, ולא טוב ולא נכון, וצריך למצוא דרך לתקן זאת, שבחוק המפלגות לא הכנסנו שום סעיף של העדפה מתקנת. זה צריך להיות גם במינהל הציבורי וגם בתחום העבודה. כל נושאי המכרזים, כל הקידום, הכרחי לעשות בהם העדפה מתקנת של קידום נשים.

הערה שלישית. בין שני הנוסחים עדיף, כמובן, הנוסח השני, כפי שציין גם חבר הכנסת אורון. נוסח זה מאפשר לא רק התחייבות, אלא גם שלבי ביניים בביצוע. אבל העובדה שאנחנו לא קובעים פה אחוז היא לא נכונה ולא ראויה.

אני מבקשת לשכנע את חברי הכנסת, וגם אגיש זאת כהסתייגות, כי בדברי ההסבר נאמר, שאנחנו קודם צריכים לאמץ את העיקרון, להפנים אותו ולפתוח בדיון ציבורי. לשיטתי, כאמור, אנחנו בפיגור של עשור לעומת אירופה. ולכן כשאנחנו ניגשים לעשות זאת, זה צריך להיות בקפיצת מדרגה ולא בהדרגתיות, שתנציח את הפער לאורך עשורים נוספים.

צריך גם לקבע את המספר. אני לא בעד 51% ולא בעד 50%. אבל מהנתונים ומהמחקרים עולות שתי אפשרויות. האחת, הרצויה, היא 40%, כפי שנקבע הדבר בכמה חוקים באירופה. כשלב ביניים אני מציעה שליש. הדרך של עשיית הדבר באופן הדרגתי, להתחיל ב-10% ואחר כך לעבור ל-20%, היא לא נכונה. צריך להתחיל קודם כול בקביעת האחוז, לא להשאיר את זה פתוח, ובוודאי לא להסתפק בהצעה המקורית שהיתה, ייצוג של אחד או אחת מכל מין. מדובר פה על הפעלה והשפעה מסיבית ואמיתית, ולכן צריך לקבוע אחוז, כשהאחוז ההתחלתי צריך להיות בשיעור של שליש, ובבוא הזמן – 40%.

אני רוצה לסכם. החוק כולו מבורך ביותר. אנחנו מקווים שהוא יתרום למינהל התקין ויתקן את האווירה וההוויה הפוליטית שלנו וימנע העוול שאנחנו מכירים, שאיננו לכבוד הציבוריות שלנו.

עקרון ההעדפה המתקנת, בהיותו בראשית, חיובי ביותר, אבל צריך לקדמו בצורה מסיבית יותר בגלל הפיגור בו בחקיקה בישראל. אנחנו מתחילים בנושא הזה, וצריכים לאחר מכן להחיל אותו על תחומים רבים אחרים, הן בחקיקה, הן בתקנות הפנימיות, הן בחינוך ובהסברה. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת ענת מאור. אני מזמינה את חברת הכנסת נעמי בלומנטל.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מברכת על החוק, וגם ברצוני להתייחס לסעיף 18. גם אני, כמו חברת הכנסת ענת מאור, ואני מאמינה שגם חברי כנסת אחרים, מעדיפה את הנוסח השני, המדבר על העדפה חיובית, והכוונה שלנו היא העדפה חיובית על מנת להגיע לשוויון.

מפליא שבתחיקה הישראלית אנחנו נתקלים בחוק זה בפעם הראשונה בהעדפה חיובית. בדירקטוריונים, בחברות הממשלתיות – זה רק תחום אחד מני רבים – כשאנחנו רואים שורות שורות של גברים, בלי שיש שם בשורה ולו אשה אחת.

באים ואומרים לנו, וזה מאוד מקומם: תהיו טובות – תהיו בתוך העניין; תהיו מוכשרות – תהיו בתוך העניין. אבל מה שקורה בפועל הוא, ששוכחים כי מערכת נוטה לשמר את עצמה. קשה מאוד להיכנס למערכות כאשר יש בהן כבר אנשים קבועים, או כאשר יש דפוסים קבועים, או דעות קדומות.

לכן, אין לנו ברירה. על מנת להגיע לשוויון, ואפילו לפני השוויון – על מנת להגיע לאיזה ייצוג, חשוב שנתמך בגרסה השנייה, ונדבר על אחוזי ייצוג של בן המין שאינו מיוצג בדירקטוריון.

יצחק לוי (מפד"ל):

כמה?

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אני מקבלת את הצעתה של חברת הכנסת ענת מאור. אפשר להתחיל בשליש, ובדרך כלל אין צורך יותר בהעדפה חיובית, ואין גם צורך בחוק כזה. הדברים כבר מתקדמים ומתנהלים מעצמם.

צריך להבין, יש הרבה אי-צדק בכך שהנשים לא מיוצגות. לא מבחינת ערכיותן או הכשרונות שאינם מיוצגים. להיות חבר בדירקטוריון, יש בזה הרבה עוצמה, עוצמה משמעותית, עוצמה תקציבית ועוצמה ארגונית. זה לא צודק לא להכליל נשים. היום החברות ריקות מנשים. זה לא נכון ולא צודק. מגיע לנשים בישראל. הן לא פחות טובות. ואל יבואו ויאמרו לי: תביאי לי כלכלנית אחת, תביאי לי אשת מינהל עסקים אחת שתהיה מוכנה להקדיש שעות, שתהיה מוכשרת מספיק. יש נשים מתאימות, ואנחנו בכנסת ישראל חייבים להביא לכך שתושג יתר שוויוניות בחברה.

אנחנו מנסים להגיע לזה בכל התחומים, אבל הבה נתחיל בחוק הזה. יהא זה החוק הראשון שייתן לנשים העדפה חיובית, למען חברה טובה יותר. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת נעמי בלומנטל. אני מזמינה את חברת הכנסת נעמי חזן, בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

ומי אחריה?

היו"ר א' סלמוביץ:

אחריה – חבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו – חבר הכנסת אברהם פורז.

נעמי חזן (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברות וחברות הכנסת, גם אני מעוניינת להתייחס בעיקר לסעיף 18א בחוק המוצע ולהרחיב בכמה מלים את דברי קודמותי.

קודם כול, תמונת מצב לגבי ייצוג נשים בדירקטוריונים היום: יש היום 160 חברות ממשלתיות, שבהן מכהנים 741 דירקטורים, ומתוכם רק 35 נשים, קרי 5%. בתוך 470 הדירקטורים בחברות הציבוריות יש רק 9 נשים, פחות מ-2%. יש לנו כאן דוגמה בולטת להעדר כמעט מוחלט של נשים במשרות בכירות בשירות הציבורי ובציבור באופן כללי.

הצעת החוק הזאת באה לתקן את המצב הקיים. לעתים קרובות, חברי הכנסת, נטען שאין די נשים שיש להן כישורים לכהן במשרות הללו. לכן חשוב להזכיר לכנסת ישראל את המצב לאשורו. בשנה האחרונה, מתוך אלה שניגשו לבחינות הבגרות, מבין הבנים – 58.9% מהניגשים אומנם קיבלו תעודת בגרות; בין הבנות – 62%. השכלה גבוהה, חברי הכנסת – 29.2% מנשות מדינת ישראל יש להן היום לפחות תואר ראשון; ל-12%, בקירוב, מנשות מדינת ישראל יש תואר שני או שלישי; לעומת זאת, ל-31% מהגברים במדינת ישראל יש השכלה גבוהה.

במלים אחרות, הטענה שלנשים אין ההשכלה הדרושה לכהן בדירקטוריונים של חברות ממשלתיות וציבוריות, אין לה כל הצדקה. יתירה מזאת, בהישגים בלימודים, גם ברמה של בתי-ספר תיכון – ממוצע של 5 נקודות יותר לנשים מאשר לגברים, וכנ"ל בסקרים שנערכו באוניברסיטאות.

הבעיה איננה כישורים, הבעיה היא חוסר רגישות ומחסומים מבניים. עצם העובדה שהחוק הזה בא לתקן מחסומים מבניים – יש בה דבר מבורך. יש שלוש אפשרויות של אסטרטגיה לקידום מעמד האשה מבחינת הייצוג. האסטרטגיה הראשונה, זו שננקטה בגרסה א' של הסעיף המוצע, היא ברמה הדקלרטיבית – לדאוג לייצוג הולם של בני שני המינים. הרמה הדקלרטיבית איננה מספקת. אסטרטגיה שנייה מרומזת בתוך החוק, היא אסטרטגיה של העדפה מקדמת – אם יש מועמד

ומועמדת בעלי כישורים דומים או זהים, יש להעדיף את האשה על הגבר; זו האסטרטגיה השנייה. האסטרטגיה השלישית היא אסטרטגיה עוד יותר מתקדמת, והיא קובעת בחוק מינימום ייצוג של בני שני המינים.

אני מציעה לנקוט את האסטרטגיה השלישית, ולקבוע בחוק הזה מינימום 40% ייצוג לכל אחד משני המינים. בהתחשב בעובדה שהבעיה איננה – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

20% למין השלישי.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

20% למין השלישי.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן, תהיה לך זכות דיבור. אני מבקשת לא להפריע.

נעמי חזן (מרצ):

חבר הכנסת מיכאל איתן, משום שאני הוכחתי הרגע שאין פער כלשהו, מבחינת הכישורים של נשות מדינת ישראל, מינימום 40% לכל מין זאת נוסחה בהחלט צודקת. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת חזן. אני מזמינה את חבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו – את חבר הכנסת אברהם פורז.

מיכאל איתן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, גבירותי חברות הכנסת, חברי הכנסת הנכבדים, אני רוחש הערצה והערכה לשורת חברות הכנסת שעלו כאן באיזה קרב פמיניסטי לקדם את ייצוג הנשים. אני שם לב, שהרוח הזאת שורה כאן במליאה, ואני בהחלט יכול לברך ולהבין אותה, אבל גבירותי חברות הכנסת, בואו לא נגזים – – –

אברהם פורז (מרצ):

– – –

מיכאל איתן (הליכוד):

פה מדובר על חוק החברות הממשלתיות. עם כל הכבוד לכן – – –

נעמי חזן (מרצ):

– – –

מיכאל איתן (הליכוד):

עם כל הכבוד לכן, מדובר כאן בחוק החברות הממשלתיות. אילו נכנס זר לאולם הכנסת והיה שומע את שלושת הנאומים האחרונים, הוא היה חושב שמדובר פה על חוק הפמיניזם הישראלי – – –

לימור לבנת (הליכוד):

תסלח לי מאוד – – –

קריאות:

– – –

מיכאל איתן (הליכוד):

כל דבר, גבירותי, חברות הכנסת, בפרופורציות הנכונות. מה זה עניין של ייצוג, זה חוק שמטפל בנושא ייצוגי כלשהו? אולי גם ניקח מהצפון ומהדרום, מיעוטים לאומיים ולא לאומיים – – –

נעמי בלומנטל (הליכוד):

חבר הכנסת איתן, מבחינת כישורים יש להן יותר – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

מה העניין כאן? פה מדברים על חוק לקביעת דירקטורים לחברות ממשלתיות.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אבל אנחנו פסולות.

מיכאל איתן (הליכוד):

נס וחלילה.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

זה מה שקורה.

מיכאל איתן (הליכוד):

נס וחלילה.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

זה מה שקורה בפועל.

מיכאל איתן (הליכוד):

איש לא רואה אתכן פסולות לשום דבר, עובדה שאתן כאן.

לימור לבנת (הליכוד):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

העובדה שאתן כאן, ואתן משמיעות את קולכן ברמה, והוא נשמע היטב – בהחלט יש נקודות שבהן אתן צודקות ומעוררות אהדה – אבל כרגע מדברים על חוק החברות הממשלתיות.

לימור לבנת (הליכוד):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

עם כל הכבוד, אני לא מברך על היוזמה של חבר הכנסת אורון וחבר הכנסת דדי צוקר, להכניס סוגיה שראויה לדיון בדלת האחורית. זה לא שייך; כרגע אנחנו מדברים – – –

לימור לבנת (הליכוד):

זאת לא הדלת האחורית.

מיכאל איתן (הליכוד):

כרגע אנחנו מדברים על דירקטורים שצריכים לנהל עסקים, ולנהל עסקים עבור ממשלת ישראל. בעניין הזה אני רוצה לברך את שני חברי הכנסת בחצי ברכה, על כך שהם תיקנו את החוק, וזה בהחלט במקומו. אני רוצה לומר, שהניסיון האחרון של השנים האחרונות, של ממשלת האחדות הלאומית ושל ממשלת הליכוד, ושל החילופין באמצע, הוביל אותנו למסקנה, שהשינוי הזה הוא בלתי נמנע. אנחנו לא רוצים שדירקטורים ייהפכו להיות שפוטים של שרים במשחקים פוליטיים. זה לא משרת אפילו את המפלגות, זה משרת את השרים בתוך מפלגותיהם – – –

דוד צוקר (מרצ):

מיכאל איתן (הליכוד):

העניין הזה, עכשיו, יצומצם במידה. אלא מה? דבר אחד חסר לי בנאומים שלכם. רבותי היקרים, אתם יודעים מהו שורש הפסול בכל העניין הזה? לא הדירקטורים אלא עצם העובדה, שלממשלת ישראל יש כל כך הרבה חברות ממשלתיות. מי צריך את הדירקטורים האלה ומי צריך את החברות הממשלתיות? אולי הן צודקות; בחברה ממשלתית צריך להפעיל חוקים שיקבעו ייצוג. בחברה מסחרית, שנשלטת על-ידי בעלי מניות, יש אספה, והאינטרס המסחרי הוא הקובע. מה עניין חברה ממשלתית להנהלת בתי-מלון? מה עניין שאלת הייצוג בחברה שצריכה לנהל בתי-מלון, ומה העניין לממשלת ישראל להיות בעלת חברה שצריכה להפעיל בתי-מלון? אפילו ברוסיה אין עוד בתי-מלון שמופעלים על-ידי חברות ממשלתיות. בישראל – יש.

מה עניין חברה ממשלתית, שצריכה להיות בעלת רשת סופרמרקטים – אני מתכוון לשק"ם, שבסך הכול מהו? מי יושב בדירקטוריון של השק"ם? יתווכחו – – –

לימור לבנת (הליכוד):

גברים.

מיכאל איתן (הליכוד):

איש מערך או איש ליכוד, מיעוטים – – –

לימור לבנת (הליכוד):

מיכאל איתן (הליכוד):

נשים, לא נשים, שאלות ציבוריות. זה לא שייך לתחום הציבורי הפוליטי אלא לתחום עסקי, וצריכים לנהל זאת גופים עסקיים ולא ממשלות, לא ממשלת ליכוד, ולא ממשלת העבודה. עלתה ממשלת העבודה, בין השאר על בסיס התחייבות להביא להפרטה, למכור עשרות חברות ממשלתיות שראויות להימכר, ומה אנחנו רואים? במקום למכור אותן אנחנו מקבלים כל מיני חוקים לשיפור תפקידן – – –

אברהם בורג (העבודה):

אנחנו רוצים למכור אותן עם הדירקטורים.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה לא החוק הזה. לא קראת את החוק, ידידי, חבר הכנסת בורג. כאן נאמר במפורש שברגע שהחברה נמכרת, הדירקטורים מתפטרים.

אברהם בורג (העבודה):

אנו נסתייג.

מיכאל איתן (הליכוד):

אבל אני אומר כך: לא רק שאין כאן מגמה – ואני הייתי מברך עליה בשתי ידיים – של הפרטה, אלא אנחנו יודעים שהממשלה הנוכחית בתקופת כהונתה הקצרה, במשך חצי שנה, הקימה שתי חברות ממשלתיות חדשות, האחת – שתעסוק בחוק המושבים של גל, והשנייה – כביש חוצה-ישראל, שזו עוד חברה ממשלתית. אנה אנחנו באים?

לכן אני פונה אל ידידי, חבר הכנסת צוקר וחבר הכנסת אורון, אל תטפלו בסימפטומים. אתם אנשי הקואליציה היום. טפלו במחלה עצמה – צמצום מרבי של מעורבות הממשלה במשק על-ידי חברות ממשלתיות, הפרטתן ומכירתן, עד שייבחרו דירקטורים על-ידי הבעלים המסחריים, ללא פוליטיקה וללא שיקולים אחרים מלבד שיקולים עסקיים. והממשלה תעסוק באשר הממשלה חייבת לעסוק, בדברים שהם באמת בתחום האינטרס הציבורי, בעניינים של הכוונה, של פיקוח, מוצרים, או בתחומים ייחודיים מעטים מאוד, שחלקם יתבצעו על-ידי חברות ממשלתיות. נו, אז אם זה יהיה אותו תחום מצומצם וצר – אני גם לא מתנגד שבמסגרת כל השיקולים שמפעילים, יפעילו גם את השיקול שהעלו כאן שלוש עמיתותי לפני.

היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה, חבר הכנסת צוקר.

דוד צוקר (מרצ):

רק תדע דבר אחד, החוק הזה חל לא רק על חברות ממשלתיות, אלא על כל הגופים הציבוריים על-פי חוק ועל תאגידים על-פי חוק, החל ברשות השידור וכלה בחברות אחרות.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם הזכרת את זה, אני רוצה לומר לך, שלטעמי גם רשות השידור ראויה להפרטה בחלקים גדולים שלה, אם לא כולה. אולי ערוץ אחד צריך להיות ממשלתי, אבל שאר הערוצים לא. זה לא יכול להיות – יש לנו קול א', קול ב', קול ג', קול ד' וקול ה'; כולם ממשלתיים. יש לנו "גלי צה"ל", שהיא רשת שידור ממשלתית. הכול ממשלתי כאן במדינה הזאת. למה? נעבור לטלוויזיה. בינתיים גם הערוץ הראשון ממשלתי, גם הערוץ השני ממשלתי. אני הבאתי רק דוגמה אחת. בכל תחום בחיים שתיגע בו תגיע לזה, ואם זו לא חברה ממשלתית זו רשות ציבורית על-פי דין.

אני בעד צמצום המעורבות, ועד כמה שאפשר. אם הזכרת את כל הרשויות, רק על מנת לסייג, בהחלט יש מקומות – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מבקשת לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים. יש בהחלט גופים שצריכים להישאר בפיקוח ציבורי ובבעלות ציבורית. לדוגמה, אם יש כמה רשתות טלוויזיה ורדיו – רשת אחת צריכה להיות בפיקוח ציבורי, כדי לשמש גורם שאינו פועל רק על בסיס מסחרי; גורם המקדם נושאים ציבוריים שלא על בסיס של צורך מסחרי, אלא על-פי העדפות ציבוריות, פוליטיות, של אותה עת, אבל במידה מצומצמת ומוגבלת. תודה.

לימור לבנת (הליכוד):

נאום הגבר.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן.

אני מזמינה את חבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו – חבר הכנסת שלמה בוחבוט.

אברהם פורז (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מברך על הצעת החוק ומברך גם על המגמה למנות יותר נשים בגופים ובדירקטוריונים. אני חושב שעד היום היה קיפוח. יש לפעמים דעות קדומות נגד נשים, ולדעתי חקיקה מעין זו עוזרת לקידום הנושא.

אני מסכים עם דבריו של חבר הכנסת מיכאל איתן, שצריך להפריט עד כמה שניתן חברות ממשלתיות ולהעביר אותן. יש אומנם כמה סוגים של חברות, שלא הייתי ממליץ ללכת בקצב מהיר מדי להפרטתן, כמו החברות של PUBLIC UTILITIES, "בזק" או חברת החשמל. אבל לגבי השק"ם שהזכרת, או חברת "אל על", או חברות – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

"לרום".

אברהם פורז (מרצ):

"לורן" אמרת.

מיכאל איתן (הליכוד):

"לורן" גם כן. זו חברה לבנייה.

אברהם פורז (מרצ):

לגבי חברות כאלה, אני בהחלט סבור שצריך להחיש את קצב ההפרטה.

עם זאת, אינני יודע אם אני הראשון שמדבר על כך. רק לפני כעשר דקות הודיע שר האוצר לוועדת הכספים של הכנסת, שבה אני חבר, שהוא מושך בשלב זה את הצעתו להנפקה של מניות בנק הפועלים. לדעתי, שר האוצר נהג נכון. לאור המכתב של מבקרת המדינה, שהתקבל היום בוועדת הכספים, לאור ההסתייגויות שיש לבנק ישראל בעניין הזה, ולאור העובדה שהיועץ המשפטי של ועדת הכספים חיווה דעתו שהוא טרם הצליח ללמוד את החומר, ובוודאי חברי הוועדה, היה מקום לדחייה הזאת. אני מביע משאלה שהדחייה תהיה דחייה קצרה, משום שהגיעה העת שנפעל במלוא המרץ, ושהממשלה לא תיהפך לבעלים ולמנהל של הבנקים, והדברים ידועים.

יש יותר מדי חברות ממשלתיות, ובאמת צריך לדחוף קדימה את הנושא שבאמצעותו הממשלה נפטרת מהן. אבל יש הרבה חברות ממשלתיות שלא צפוי שהממשלה תצא מהן בתקופה הקרובה,

ויש, כמובן, כל אותם גופים ציבוריים הפועלים על-פי דין, וכל אותן רשויות למיניהן, שהן בוודאי יישארו ברשות הציבור, כמו רשות הנמלים, רשות שדות התעופה, רשות השידור וכיוצא באלה.

צריך לומר את האמת. ממשלות שונות בתקופות קודמות, גם ממשלה של העבודה בעבר וגם ממשלות הליכוד, מינו לדירקטוריונים ולהנהלות של הגופים הללו אנשים בלתי מתאימים לחלוטין; לא סתם לא מתאימים, אלא לא מתאימים בעליל לתפקידם. והם מונו מהסיבה הפשוטה – שנוצרה איזו תלות וזיקה בין השר הממנה לבין הממונים. הממונים היו חברי מרכז המפלגה, מרכז המפלגה בחר את השר, ומטבע הדברים השר, על מנת להיטיב עם מחנהו, מינה לדירקטוריון של חברה ממשלתית אדם זה או אחר, כשציפה השר שאותו אדם יגמול לו, ולא רק הוא אלא כל "מקורביו" והחמולה שהיתה אתו. בתחום זה נעשתה התקדמות גדולה בכנסת הקודמת, ולפיה נאסר על בעלי ארבע הדרגות העליונות בשירות הממשלתי להיות חברי מרכזי מפלגות, אבל זה כמובן לא נגע לעניין הדירקטורים.

מי שקרא, ואני קראתי, את אחד הראיונות המדהימים ביותר שנכתבו באחד העיתונים על דירקטור בחברת החשמל – ואני לא רוצה לנקוב בשמו, כי האיש איננו כאן – על הדרך שבה פעלו דירקטורים בחברה ממשלתית, איך תכננו ואיך עשו, אזי באמת נוצרה תחושה גרועה מאוד.

הצעת החוק הזאת מטרתה לעשות דבר מאוד פשוט. מטרתה לגרום לכך, שבחברות חשובות מאין כמותן למשק הישראלי, חברות עתירות הון, חברות המעסיקות אלפי עובדים, כמו חברת החשמל, "בזק", "כימיקלים לישראל", בתי-הזיקוק, תעשייה אווירית, תע"ש – וכאן הבאתי רק כמה דוגמאות – ההחלטות שמתקבלות בדירקטוריונים של הגופים הללו יתקבלו על-ידי אנשים שיש להם הכשירויות המינימליות. זה שאדם הוא בעל השכלה אקדמית, אני אומר לכם, רבותי חברי הכנסת, זה לא מבטיח שהוא אינטליגנטי, זה לא מבטיח שהוא מתמצא וזה לא מבטיח שהוא לא יעשה שטויות. אין בזה שום ביטחון. אבל, לפחות כשממנים אדם עם ניסיון ועם השכלה – יש סיכוי סביר שהוא ימלא את תפקידו על הצד היותר טוב. כשממנים אדם חסר ניסיון, חסר השכלה, חסר ידע, שכל מה שהוא יודע זה לתמוך במרכז המפלגה במועמד זה או אחר – במקרים כאלה בוודאי אין סיכוי של הצלחה. חלק גדול מאוד מההחלטות שקיבלו חברות ממשלתיות בשנים האחרונות היו שגויות בשל איכות הדירקטורים.

מובן שדירקטוריון כזה, נעדר כישורים, איננו מסוגל לקיים שום פיקוח על הנהלת החברה ועל המנכ"ל. מנכ"ל של חברה, שיש לו דירקטוריון נבער כזה, עושה בחברה כבתוך שלו, וזה לא טוב. אנחנו לא רוצים ליצור שלטון יחיד לא במדינה ולא בשום מקום. הסיבה שיש דירקטוריון היא, שאיננו מוכנים לתת אמון מוחלט במנכ"לים. אנחנו רוצים שמישהו יבקר את החלטותיהם, יבדוק אותם. הוא הדין בראשי עיריות שיש להם מועצה, הוא הדין בשלטון המרכזי ובממשלה, שיש לה הכנסת, שצריכה לבקר אותה.

לכן, לדעתי, זהו חוק בכיוון הנכון. לדעתי, ממשלות ישראל והשרים בעבר היו צריכים ליישם זאת גם ללא חוק. הם היו צריכים ממילא למנות אנשים עם כישורים, גם בלי חוק. הם היו צריכים לעשות את כל הדברים האלה בלי חוק. אלה דברים מובנים מאליהם, באופן אוטומטי. למרבה הצער, הם לא עשו זאת. לכן אין מנוס מקבלת החוק הזה. החוק הזה טוב לקואליציה הנוכחית, שאני חלק ממנה, ואם חלילה אנחנו נהיה באופוזיציה, הוא יהיה טוב לכל קואליציה אחרת. זהו חוק חשוב, שצריך לתמוך בו. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת פורז. אני מזמינה את חבר הכנסת שלמה בוחבוט. אחריו – חבר הכנסת אברהם בורג.

שלמה בוחבוט (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, האמת היא שהמינויים בעבר היו מינויים פוליטיים. אנו עדים לכך שחברות רבות כשלו בגלל דירקטורים שלא היה להם שום כשרון. הכשרון היחיד שהיה להם הוא, שהם היו נציגי מפלגות. ראינו את זה בחברת "עמידר". ראינו את זה בחברות תעשייתיות שהיו שייכות למדינת ישראל. לצערי הרב, הדבר הזה הפך מכת מדינה. מפלגות פוליטיות מינו אנשים שלא היו להם שום כישורים. הכישורים היחידים שהיו להם, כפי שאמרתי, היו הקשרים הפוליטיים. זה פגע בחברות.

אין לי שום דבר נגד זה שנציגים יהיו אקדמאים. אני מחייב שנציגים יהיו אקדמאים. עם זאת, לא יעלה על הדעת שרק בוגר אוניברסיטה יכול להיות בחברה, ולא משנה אם היא חברה תעשייתית או חברה ציבורית.

אני מצפה מחברי בקואליציה שהעלו את הצעת החוק הזאת שיחוקקו חוק, שכל אדם במדינת ישראל יכול ללמוד באוניברסיטה חינם אין כסף. כי אחרת נאלץ לבוא לאותם בחורים צעירים ולומר להם: אתם לא יכולים להיות בחברה, מה לעשות, אתם גדלתם במשפחות ברוכות ילדים, לכם לא היתה שום אפשרות ללמוד באוניברסיטה.

שני חברי כנסת מציעים חוק, שלדעתי אין לו מקום. האם בחברת "עמידר" חייב לשבת אקדמאי?

אפשר לומר, בנושאים ספציפיים חייב להיות מהנדס, חייב להיות איש מינהל. אני מסכים. אבל יש דברים שבהם יכול להשתתף גם איש מקרב הציבור הרחב. ברור שאני מתנגד, אני ממשיך להתנגד שהנציג חייב להיות איש מפלגה.

יורם לס (העבודה):

אתה לא קראת את הסעיף. אקדמאי, זה לא תנאי הכרחי; יש ארבעה תנאים, על-פי אחד מהם הוא אקדמאי. אם יש למישהו ניסיון בשירות ציבורי, זה מספיק.

שלמה בוחבוט (העבודה):

אנחנו עדים עכשיו לוועדה שהוקמה, ואנחנו יודעים היטב שראש רשות מסוים היה מועמד להיות דירקטור בחברה ציבורית, בחברת "עמידר", אבל הוא נפסל כי הוא לא אקדמאי. על מה אתה מדבר?

יורם לס (העבודה):

זה לא מה שכתוב. אחד מהתנאים זה אקדמאי.

שלמה בוחבוט (העבודה):

אני רוצה שיהיה ברור, שגם בוגר תיכון, ויש הרבה אנשים מוכשרים – – –

יורם לס (העבודה):

ויש לו ניסיון, זה כתוב פה.

שלמה בוחבוט (העבודה):

ברור שבלי ניסיון אי-אפשר לקבל איש.

יורם לס (העבודה):

הוא לא מוכרח להיות אקדמאי. אם יש לו ניסיון, הוא כשיר להיות דירקטור.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא יושב-ראש.

שלמה בוחבוט (העבודה):

חבר הכנסת יורם לס, אנחנו מדברים מניסיון. הוועדה שמונתה קיבלה החלטות, שרק אקדמאים יוכלו להיות דירקטורים.

רבותי, אני רוצה שבחוק יהיה כתוב במפורש, שאין לפסול אדם מוכשר. אני יודע היטב, שיש הרבה מאוד אנשים מוכשרים במדינה הזאת, שאין להם קשרים פוליטיים, והם לא מצליחים מפני שהם נמצאים בפריפריה הרחוקות.

בהזדמנות זו אני רוצה לקרוא למדינת ישראל לחוקק, שכל אדם, כל אזרח, יכול ללמוד באוניברסיטה חנים אין כסף. זה קיים גם באירופה וגם בארצות-הברית.

לסיום, חברי הכנסת, אני אומר שחשוב להדגיש שלא ימונו אנשים עם קשרים פוליטיים, כפי שהיה בתקופה של ממשלת הליכוד, אלא אנשים עם כישורים.

אני רוצה לחזק את דברי החברים שקדמו לי, ואני מקווה שהדברים שאמרתי יובאו בחשבון על מנת להביא גם בחורים צעירים מהפריפריה הרחוקות.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת בוחבוט. אני מזמינה את חבר הכנסת אברהם בורג. אחריו – חבר הכנסת יצחק לוי.

אברהם בורג (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להודות לחברי הכנסת אורון וצוקר על החוק המוצע, ובייחוד על סעיף 18, על שתי האפשרויות שיש בו, בנושא של הבטחת ייצוג נשים.

לא אהבתי כל כך את הנימה הכמו-מתנשאת ומעט מחויכת של חבר הכנסת מיכאל איתן.

אני באופן אישי שמח מאוד על שילובו של הסעיף הזה, משום שלפני כחודש עברה כאן, במליאת הכנסת, בקריאה טרומית הצעת חוק שלי, שעניינה הבטחת ייצוג לנשים בדירקטוריונים. באו אלי חברי הכנסת צוקר ואורון ואמרו: הגרסה שלך איננה מספיקה על מנת לאזן את מה שחסר היום, שמתוך 735 דירקטורים בחברות ממשלתיות יש פחות מ-35 נשים – זה הנתון שהבאתי בפני הכנסת; הגרסה שלך, כך הם אמרו לי, היא גרסה מצמצמת מדי. בואו נשלב אותה בתוך הצעת החוק הזאת ונרחיב אותה הרבה יותר.

ואכן, עמדו בדיבורם, ההצעה שולבה וגם שופרה לאין ערוך. אני מוכרח להודות לכם. חבר הכנסת אורון, הבא את דברי גם בפני חבר הכנסת צוקר, שהצעה זאת טובה מההצעה שהנחתי על שולחן הכנסת, וטוב שהדבר נעשה.

חיים אורון (מרצ):

בכנסת הקודמת היתה לי הצעה כמו שלך. גם הצעתי שופרה.

אברהם בורג (העבודה):

מכיוון ששנינו יודעים מה מקור הניסוח של ההצעה, הצעתי שלי והצעתך שלך – מכיוון שמקור הנבואה דומה, כנראה גם הגורל שלהן הוא אותו גורל.

דן מרידור (הליכוד):

תגידו מה הוא המקור. תביאו גאולה לעולם.

אברהם בורג (העבודה):

עוד יגידו שזה קרן-פורד וכל מיני דברים כאלה.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת איתן: יותר מדי שנים, כאשר עולים נושאים של הבטחת ייצוג, אנחנו מתייחסים אליהם במין חייכנות, כאילו זה באמת לא ראוי. זה לא נכון. הנושא של זכויות האדם בכלל, זכויות הפרט בכלל, ומעמד האשה, שהפך להיות כמעט נכס צאן ברזל – –

מיכאל איתן (הליכוד):

יש לי שאלה אליך.

אברהם בורג (העבודה):

מייד, אני רק אגמור את המשפט.

– – בתרבות המערב, מגיע גם הנה. התהליך בארצות המערב היה – זכויות האדם והאזרח, מעמד האשה וזכויות ההומוסקסואלים. פה הכנסת שיבשה את הסדר והקדימה זכות אחת לזכויות אחרות. כך היתה התפתחות המאבק על זכויות הקבוצות האחרות שאינן גבריות בעולם. ככה, חבר הכנסת מרידור.

מיכאל איתן (הליכוד):

למה בחברות הציבוריות, כפי שאמרה חברת הכנסת נעמי חזן, הייצוג נמוך עוד יותר מאשר בחברות הממשלתיות? אני טענתי שהנושא של ייצוג הנשים הוא נושא שראוי להיות נדון, אבל לא בכל עניין.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

בכל עניין.

אברהם בורג (העבודה):

על חברה פרטית אינני יכול להגיד כלום. היא לא שלי והיא לא שלך. על חברה ציבורית, אני יכול, ויכול שאיני יכול. על חברה ממשלתית אני חייב להגיד דברים, אחרי כל כך הרבה שנים, ותשים לב למצב – פחות מ-5% מהדירקטורים בחברות הממשלתיות הם בני המין שאיננו גברי, המין השני, לא המין השלישי. לכן נדרשת כאן אפליה מתקנת. אפליה מתקנת, איפה היא תיעשה אם לא בחקיקה? לכן החוק הזה מבורך.

מאיר שטרית (הליכוד):

הן צודקות, אבל למה רק הסקטור הנשי? יש הרבה סקטורים אחרים במשק שמקופחים.

מיכאל איתן (הליכוד):

למה לקפח את המיעוטים?

אברהם בורג (העבודה):

יש לי הצעה מאוד קונסטרוקטיבית. חבר הכנסת מאיר שטרית, קודם נתחיל עם הנשים, ואם חבר הכנסת מיכאל איתן יציע הצעת חוק לאפליה מתקנת כלפי מיעוטים בחברות ממשלתיות, ידנו תורם. בוא נגיש את זה ביחד, ושלום על ישראל. הרווחנו משהו מהוויכוח. תודה רבה.

דן מרידור (הליכוד):

הגליל אחד, הנגב אחד, מיעוטים אחד.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת בורג. אני מזמינה את חבר הכנסת יצחק לוי, ואחריו – חבר הכנסת דוד מגן.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, עוול נעשה לחבר הכנסת בורג בכך ששמו לא נחתם בסוף ההצעה, אף שזו היתה החלטת הוועדה, מכיוון שנאמר בפירוש בוועדה, שמדובר כאן בשילוב הצעת החוק הפרטית של חבר הכנסת בורג והבאתה לקריאה ראשונה יחדיו, כלומר שתי ההצעות יחדיו. לכן, זו טעות שצריך לתקן אותה. אני לא מסתכל עליך, חבר הכנסת אורון, במיוחד. אני אומר את זה, מכיוון שאם זה לא היה כך הייתי טוען לנושא חדש, ואני חושב שהסעיף הזה לא היה צריך להיכנס לחוק הזה. רק מכיוון שהיה מדובר בהצעת חוק, והוועדה, לצערי, שלא בנוכחותי, אני לא יודע מתי עשו את זה, שילבה את החוקים, לא היה אפשר לטעון שמדובר בנושא חדש.

אני רוצה להעיר פה שתי הערות. דבר ראשון, אני מצטער שעיקר הדיון הוא בסעיף הזה. בעיני, העניין הוא משני לגמרי. מדובר פה בהצעה מהפכנית, בהצעה שבאה להפוך את כל סדרי העדיפויות בחברות הממשלתיות. במקום לדון בסעיפים עצמם, האם נכון שיושב-ראש דירקטוריון יהיה רק בעל השכלה אקדמית, האם הרכב הוועדה הוא נכון, כל הפרטים שהם כל כך חשובים וכל כך ישנו את מפת הדירקטוריונים – עליהם הכנסת לא נותנת את הדעת; נתפסו לשתי גרסאות בנושא הנשים או העדפת נשים – האם גרסה זו או גרסה אחרת. רבותי, הדבר הוא שולי בחוק הזה, הדבר אינו כל כך חשוב. הוא חשוב באופן עקרוני, כנושא בפני עצמו, אבל בחוק הזה צריך להתמקד בנושאים החשובים, בנושאים העיקריים של החוק.

אני רוצה לברך את חברי הכנסת אורון וצוקר על היוזמה.

חיים אורון (מרצ):

ואת חבר הכנסת בורג.

יצחק לוי (מפד"ל):

ואת חבר הכנסת בורג, אבל לא הדפסתם את שמו, מה לעשות. אני רוצה לברך אותם על היוזמה ועל ההצעה, מכיוון שאני חושב שהדבר באמת יועיל לכולם. זה יועיל לכל המפלגות, זה יועיל לכל השרים, זה יועיל לכל העסקנים, ודבר ראשון ואולי החשוב ביותר, זה יועיל לחברות הממשלתיות. אנחנו שואפים שתהיה רמה אחרת של דירקטוריונים בחברות הממשלתיות. ואם אכן המגמה, שהיא מגמה נכונה, להיפטר מאותן חברות ממשלתיות על-ידי מכירתן – הרי כחלק מהתהליך צריך להבריא אותן. חלק מהתהליך צריך להיות שהחברות האלה יהיו טובות ויהיו להן קונים. לכן יש צורך היום לעמול חזק כדי ליצור דירקטוריונים טובים, שיבראו את כל החברות האלה.

על כן מגמת החוק היא מגמה חיובית מאוד. אנחנו בוודאי נתמוך בחוק הזה. אנחנו מקווים גם שהחקיקה תסתיים בקרוב, כדי שנוכל להתחיל ליישם את החוק.

מלה אחת לסעיף 18א, כיוון שבלי זה אי-אפשר. הרי הפותח אמר שהוא רוצה שיהיה פה דיון ציבורי על העניין הזה. אני רוצה לומר, שצריך לראות מה מגמת החוק. אם מגמת החוק היא, שהאנשים

שישבו בדירקטוריונים יהיו מועילים ביותר לחברה, בואו לא נכניס שיקולים אחרים, זה לא ממין העניין.

אני רוצה להבהיר את זה בדוגמה שאולי תובן יותר. בואו ניקח מחלקה בבית-חולים, ונניח שאנחנו זקוקים שם לחמישה רופאים. האם היה עולה על הדעת שמישהו יגיד: מתוך חמשת הרופאים צריכות להיות שתי נשים? בשום פנים ואופן לא.

יורם לס (העבודה):

וערבי אחד.

יצחק לוי (מפד"ל):

שתי נשים וערבי אחד, בשום פנים ואופן לא. אנחנו היינו אומרים: אנחנו רוצים את הרופאים הטובים ביותר, אלה שלמדו יותר, אלה שהם בעלי ניסיון יותר. אני חושב שהיום העולם הכלכלי צריך להיות עולם כלכלי נטו, בעיקר כשמדובר על חברות. אני לא מדבר על מדיניות כלכלית. מדיניות כלכלית חייבת להיות מדיניות כלכלית חברתית. אבל כאשר מדובר בדירקטוריונים, השיקול צריך להיות אך ורק שיקול כלכלי.

אם תתקבל הגרסה השנייה, ויבואו לפני אותה ועדה שלושה מועמדים, שלושתם עונים על הקריטריונים או על חלקם, ואחת מהם תהיה אשה, אבל לשני המועמדים האחרים יש יותר ניסיון, יש יותר ידע, הם מתאימים יותר, כך תשתכנע הוועדה, הגרסה השנייה אומרת: לא, אתה תעדיף אשה. למה תעדיף אשה? כי היא אשה. מכובד להיות אשה, אבל זה לא אומר שכל אשה יכולה לתרום יותר מגבר.

רענן כהן (העבודה):

אותו דבר לגבי גבר.

יצחק לוי (מפד"ל):

נכון. לכן אני אומר, שהשיקול צריך להישאר שיקול חופשי לגמרי מהעניין הזה. לכן אנחנו נתנגד לגרסה ב'. אנחנו נתמוך בגרסה א', רק כיוון שההכרזה שבה היא חשובה. אני יודע שגרסה א', המשמעות המעשית שלה אינה רבה, היא מועטה, אבל ההכרזה שבה היא חשובה. אני חושב שנעשה עוול לדירקטוריונים אם נקבל את גרסה ב'.

על כל פנים, אנחנו מברכים על הצעת החוק, בוודאי נתמוך בה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי.

רציתי רק להודיע, שרשימת הנאמים סגורה. אני מזמינה את חבר הכנסת דוד מגן, אחריו – חבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו – חבר הכנסת רענן כהן.

דוד מגן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, החברות הממשלתיות מעסיקות את הממשלה, מעסיקות את הכנסת, והכול יודעים ומסכימים, כי דרושה רפורמה מרחיקה לכת בכל הנושא הרחב הנקרא חברות ממשלתיות. אנו מרבים לדבר על הצורך בהפרטה, אפילו הפרטה מואצת, והממשלה עושה אך מעט בעניין. אנו מרבים לדבר על הצורך בייעול, הגברת הפיריון, העלאת הרווחים, הגברת החיסכון בחברות הממשלתיות, וכמעט שלא נעשה דבר בתחום הזה בזמן האחרון. כשאני מדבר על הזמן האחרון, אני לא מדבר רק על תקופת הכהונה של הממשלה הנוכחית, אני מדבר על השנים האחרונות.

חברי הכנסת צוקר, אורון, ואני שומע שגם חבר הכנסת בורג, נקטו יוזמה ברוכה בתחום הדה-פוליטיזציה של החברות הממשלתיות. אני רוצה להזהיר את חברי הכנסת, אין כאן בשורה מרחיקה לכת. יש כאן תיקון קטנטן, שאני מניח שהוא תולדה ופרי של משא-ומתן בין היוזמה הפרטית של חברי הכנסת צוקר ואורון, לבין ההסכמות השונות של נציגי הממשלה בעת שדנתם בעניין הזה בוועדות.

דוד צוקר (מרצ):

סהדי במרומים, זה לא נכון. הממשלה אמרה לנו: אנחנו הולכים אתכם. נקודה.

דוד מגן (הליכוד):

אם כך, יש לי כמה שאלות, משום שיש כאן פשרות מאוד מלאכותיות ומאוד מוזרות, אולי כדי להגביר את הסיכוי של תמיכת הממשלה או נציגי הקואליציה במהלך שלבי החקיקה.

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה להעיר שתי הערות קטנות ולהציג אותן כשאלות ליוזמי הצעת החוק. אני מקווה שההערות הללו תתקבלנה, כדי להימנע מהגשת הסתייגויות בשלבים הבאים.

א. בסעיף 16א אתם מאפשרים לכהן כדירקטור בחברה ממשלתית לתושב ישראל. אני מבקש להגביל זאת לאזרח ישראל. נדמה לי שהבקשה וההדגשה ברורות.

בסעיף 16א(3), בין הכישורים הנדרשים מדירקטור בפוטנציה, לפי הצעת החוק הזאת: עבד חמש שנים לפחות בשירות הציבורי. מה רע בשירות הפרטי?

דן מרידור (הליכוד):

זו אחת האפשרויות.

דוד מגן (הליכוד):

בסדר. אם ייאמר: עבד חמש שנים לפחות בתפקיד בכיר בנושאים כלכליים, זה מספיק. מדוע צריך למקד זאת דווקא בשירות הציבורי? אבל אלה הפרטים הקטנים.

שני הדברים החשובים ביותר ולב-לבו של המוקש שטמון בהצעת התיקון הזאת, ידידי חבר הכנסת מרידור – וגם אתה היית פעיל מאוד בתחום הזה – נמצאים בסעיף 17ב. אתם, המציעים, אומרים, כי אם יש זיקה אישית או פוליטית לשר משרי הממשלה, ולא דווקא לשר הממנה – ואם יש ממשלת אחדות לאומית, היתה כזו, ואולי תהיה פעם בעתיד, מדובר כאן על זיקה פוליטית בכל קצות הקשת הפוליטית – "לא תמליץ על מועמדותו", מדובר על ועדת המינויים, "זולת אם מצאה כי יש לו כישורים מיוחדים בתחומי פעולתה של החברה, או שקיימים לגביו שיקולים של כשירות מיוחדת אחרת, בנוסף על האמור בסעיף 16א".

מה זה "כישורים מיוחדים"? מה זה "שיקולים של כשירות מיוחדת אחרת"? הרי אנחנו מכירים את הלחצים של השרים מכל המפלגות. ראינו דוגמה עם תחילת כהונתה של הממשלה הנוכחית, בחברת החשמל לישראל. השרים ביקשו להכתיב מהלך מסוים, הדירקטוריון של חברת החשמל ניסה לגלות עצמאות ולא לקבל בעניין הזה את מרות השרים, והשרים מצאו פתרון איום, להגדיל את מספר הדירקטורים ובכך להפחית ממשקלו של הרוב באותו דירקטוריון.

אתם מוסיפים בסעיף 17ב(ב): "לעניין סעיף זה, לא יראו בחברות במפלגה כשלעצמה זיקה אישית או פוליטית". מה זה חברות במפלגה אם לא זיקה פוליטית? אני לא מבין.

יורם לס (העבודה):

יש פריימריס עם 1,000 חברים.

דוד צוקר (מרצ):

מה שאתה מציע הוא, ש-240,000 מתפקדי הליכוד, איש מהם – – –

דוד מגן (הליכוד):

לא את זה אני מציע.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת צוקר, אבל עדיין יש מרכז והמרכז בוחר את השרים.

דוד מגן (הליכוד):

אני מציע בדיוק ההיפך. אני מציע שלא להכניס ולא לקבוע מגבלות שאי-אפשר לבדוק אותן ואי-אפשר לעמוד מאחוריהן.

יורם לס (העבודה):

— — —

דוד מגן (הליכוד):

אתה לא יכול להגיד, שהוא לא יכול להיות עם זיקה פוליטית אבל הוא יכול להיות חבר מפלגה. החלק הראשון סותר את השני, ולהיפך. הדבר הטוב ביותר הוא להסיר את המגבלה. יש די קריטריונים מבחינת דרישה לכישורים, כפי שמפורטים בתחילת הצעת החוק, שוועדת המינויים יכולה לבדוק.

הנקודה האחרונה, בגלל קוצר הזמן, היא גם עקרונית. אני אומר אותה לחבר הכנסת צוקר, כיושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, ואמרתי זאת גם בשיחה פרטית לחבר הכנסת דן מרידור, כפעיל בוועדת החוקה, חוק ומשפט. שני דברים עקרוניים, אחד לא מופיע כאן ואחד מופיע. עקרונית אני מתנגד לכל ניסיון להפעיל סעיף התיישנות על כל חוק ועל כל דבר שקרה בעבר. אנחנו רואים מדי פעם התיישנויות, שמעשה שנעשה אי-אפשר למחוק אותו, הוא קיים. זה במישור העקרוני הכללי שאמרתי.

שנית, לא יכול להיות חבר מנהלים כלשהו, שמישהו מתוכו ייחשב לשני אנשים, שיהיה לו קול כפול בכל סיטואציה. אני רוצה לומר לך, שבמועצות מקומיות היה נהוג בעבר, שאם הקולות היו שקולים, נתנו לראש המועצה קול כפול, ואני גם זוכר שהצביעו בצורה כזאת. זה לא יאה, לא מתאים ולא עולה בקנה אחד עם ההיגיון. עקרונית אתם קובעים כאן – – –

דוד צוקר (מרצ):

בוועדה.

דוד מגן (הליכוד):

אתם קובעים בסעיף 18ב(ג): בוועדה, היו הקולות שקולים – היושב-ראש קול כפול. יושב-ראש יכול להפעיל לכל היותר קול אחד, ואני מציע ומבקש להוריד את ההיתר או את ההכפלה המיותרת הזאת – בראייה העקרונית ובראייה הספציפית – לעניין סעיף 18ב(ג).

את יתר ההערות שיש לי, גברתי היושבת-ראש, אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, אני אעיר באחת ההזדמנויות בעת הדיונים בוועדה. אני ממליץ גם כן להעביר את הנושא הזה להכנה לקריאה שנייה בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואת ההערות האחרות אני אציג שם.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מגן. אני מזמינה את חבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו – את חבר הכנסת רענן כהן.

מאיר שטרית (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני רוצה לברך את מציעי החוק הזה. החוק בא לתקן אנומליה שקיימת בחברות הממשלתיות ובדרך מינויים של דירקטורים. עיקר הדברים שקבעו עד היום במינוי דירקטורים היה הקשרים ולא הכשרים. מטרת החוק הזה היא לנסות באמת לשנות את המצב הזה ולקבוע, שדירקטורים יתמנו על בסיס כישוריהם ולא על בסיס קשריהם.

חוששני, ופה אני פונה גם ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, שקצת הגזמתם בסעיפים אחדים בעניין הכישורים.

ראשית, בסעיף 2 לחוק – 16א(1), אתם אומרים שאחד התנאים שמכשירים אדם להיות דירקטור הוא היותו בעל תואר אקדמי. לא רק קבעתם תואר אקדמי, אתם גם מונים את המקצועות שבהם צריך להיות לו תואר כזה: כלכלה, מינהל עסקים, משפטים, ראיית-חשבון או הנדסה, או השכלה בתחום הספציפי שהחברה עוסקת בו.

יורשה לי לשאול, מדוע בעל תואר במינהל ציבורי, למשל, פסול מלכה, אם הוא בעל תואר במינהל ציבורי? מדוע בעל תואר בדיני עבודה או בענייני עבודה – יש לימודי עבודה באוניברסיטת תל-אביב – פסול מלכה כדירקטור בחברה זו? מדוע בעל תואר במתמטיקה, בפיסיקה, במדעי הטבע, פסול?

כבר ראיתי הרבה מאוד אתונות נושאות ספרים. לדעתי, אין שום קשר – – –

דוד מגן (הליכוד):

מה רע במיקרוביולוגיה?

מאיר שטרית (הליכוד):

אמרתי: מדעי הטבע.

כמו שאמרתי, ראיתי הרבה מאוד אתונות נושאות ספרים. אין שום קשר בין השכלתו הפורמלית של אדם לבין היכולת שלו לנהל ולהבין עניין. נכון שמי שיש לו כישורים מינהליים יכול לתרום גם כן, אם יש לו גם ידע או השכלה רחבה. אבל לא הייתי מגביל את עניין ההשכלה.

אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, אני מציע שלקראת הקריאה השנייה והשלישית ייעשה התיקון בעניין הזה. אני חושב שצריך להסתפק ולומר: בעל השכלה אקדמית. לא צריך לפרט את המקצועות ולא ליצור את ההגבלה השנייה.

הנושא השני – אותו דבר בדיוק לגבי סעיף 16ב, לגבי יושב-ראש דירקטוריון. אינני חושב שכאן חייב להתקיים התנאי, שהוא יהיה בעל השכלה אקדמית. בניגוד לחלק הראשון, ששם זה יכול להיות אחד התנאים, פה אתם אומרים שהוא חייב להיות אקדמאי. גם כאן אראה לך כמה חברות מסחריות, עסקיות, פועלות, שהיושב-ראש שלהן אין לו ולהשכלה האקדמית דבר וחצי דבר, והם עושים עסקים יוצאים מן הכלל ומנהלים את החברה ביד רמה. גם כאן אני לא חושב שצריך ליצור את הדבר הזה. אני מציע להוריד את הקטע הזה מהחוק.

הערה נוספת, בעניין של "קשר משמעותי להנהלה העסקית" שאתה מונה בסעיף 17א(ב). אני חושב שגם כאן אתם מגזימים. אתם קובעים שקשר משמעותי פירושו: בן משפחה – בן-זוג, אח, הורה, צאצא, צאצא של בן-הזוג. זה קצת מוגזם לתבוע ממישהו, שהיות שאביו או אמו או אחיו הם בעלי עניין בחברה, אסור לו להיות דירקטור בחברה ההיא, ובעל עניין, לצורך העניין, הוא מי שיש לו 5% מהמניות של החברה, או שהוא עובד בכיר בה. לדעתי, צריך להסתפק בעניין של בן או בת. אינני חושב ש"בן משפחה" צריך להרחיב לגיסים, לגיסות, לאחים, לאחיות, לקרובים, לדודים. אין לכך גבול, אתם הגזמתם בעניין הזה.

לסעיף 6 – ייצוג הולם לשני המינים. אני חושב שצריך לפתור את הבעיה של ייצוג הולם גם לנשים. אינני חושב שצריך לקבוע את זה בקוטה. אני חושב שהקוטה בסופו של דבר יוצרת תוצאה הפוכה, שמזיקה, אבל די בכך שיצוין בחוק, שמוטלת חובה על אלה שמרכיבים את הדירקטוריונים לתת ייצוג הולם לנשים, כדי שהבעיה תתחיל לקבל פתרון אמיתי בתחום הזה.

הערה אחרונה. גברתי היושבת-ראש, אני בהחלט חושב שיש מקום להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ושלישית, ואתמוך בו. אני מקווה שוועדת החוקה, חוק ומשפט, אחרי ששמעה היום את המתדיינים, אכן תעשה תיקונים אחדים בחוק. והדבר החשוב מכול, הייתי רוצה להיות במצב שלא יישארו דירקטוריונים של חברות בידי הממשלה בכלל. כי מה שבאמת מוטל על הממשלה לעשות הוא להיפטר מכל החברות הממשלתיות. אין צורך בהן. בסופו של דבר, בקו התחתון אתה רואה שהממשלה בדרך כלל משלמת את ההפסדים של כל החברות הממשלתיות.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת שטרית. אני מזמינה את חבר הכנסת רענן כהן, ואחריו – את חבר הכנסת יוסף בא-גד.

רענן כהן (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק המונחת לפנינו, של חברי הכנסת דדי צוקר וחיים אורון, צודקת ואף הכרחית בימים אלה, ואני אתן כמובן את ידי ואתמוך בה. אבל ברצוני שנבין קודם כול על מה אנו מדברים היום: לממשלת ישראל יש כ-170 חברות ממשלתיות, אשר שווין היום מגיע לכ-50 מיליארד שקל, על-פי מאזנים לסוף שנת 1991. אנחנו מדברים על כ-1,200 דירקטורים בכל אותן חברות. הטיפול מוערך ב-300 דירקטורים לכל שנה. דירקטור ממשלתי מתמנה לתקופה של שלוש שנים, ובהערכה זו, על-פי הנתונים שבדקתי, זו המאסה שאנו חייבים וצריכים לטפל בה בכל הנוגע לדירקטורים.

על-פי הנתון האחרון של השנה שחלפה, מינוי-יולי עד ינואר השנה, היו למעלה מ-100 אנשים בבדיקה של דירקטורים, אולם בסופו של דבר כ-20% מכלל הנבדקים נמצאו בלתי מתאימים. אני רוצה לקבוע, שהוועדה הקיימת היום מקיימת את תפקידה. יש לי טופס של הוועדה, אשר מאשרת בסופו של דבר את הדירקטורים. לוועדה יש כל הנתונים הדרושים כדי להבטיח, שאכן ההליך הזה מתקיים בצורה נכונה.

החוק מבקש בעצם לבטל את המנגנון הקיים למינוי דירקטורים, ובמקומו להגדיר את הכישורים, והייתי מציע לבחור מינוחים אחרים לגבי הכישורים המינימליים כפי שאתם מגדירים זאת. אני חושב שצריך אולי למצוא ניסוח אחר, אשר ייתן ביטוי לדברים האלה.

נוסף על כך, אתם מציעים שתוקם ועדה ציבורית בראשות שופט, ובה ישבו איש ציבור, נציג היועץ המשפטי לממשלה ונציג רשות החברות הממשלתיות. אני חושב, חברי הטוב דן תיכון, שאם תופעל מערכת כזו, ניתן יהיה להוריד עד למינימום את ההטיה במינוי דירקטורים, ולנטרל את התופעה

המזיקה של מינוי דירקטורים שלא על-פי כישוריהם, אלא על-פי קשריהם. על-ידי כך נבטל אולי את הריח הפוליטי הנקשר לכל מינוי הדירקטורים.

דירקטור בחברה ממשלתית לא מקבל שכר עבור היותו דירקטור. החברה שבה הוא מכהן כדירקטור מחפשת צורות שונות של הסדרת תשלום בשבילו, ולדעתי אנו חייבים בהצעת החוק הזו למצוא דרך גם להבטיח תשלום מינימלי לדירקטור, על מנת להביא כוחות טובים, על-פי כישוריהם. אנו מדברים על נכסים בשווי של קרוב ל-50 מיליארד שקל, שאותם 1,200 דירקטורים נושאים באחריות להם, ועבור אחריות אנו צריכים לשלם, ולא לאפשר תשלומים לא תקינים, באמצעות החזר הוצאות רכב, הסעות וכו'. אם אנו מדברים על דרך נקייה, אנו חייבים לתקן זאת בתקנות. מובן שאדם בחברת החשמל צריך לקבל יותר ממי שמכהן כדירקטור בחברה לא חשובה. אנו צריכים לקבוע סייגים ונתונים סבירים, על מנת לתקן את מה שטעון תיקון. מובן שאצביע בעד התיקון המוצע כאן.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת רענן כהן. אני מזמינה את חבר הכנסת יוסף בא-גד. איננו. אני מזמינה את חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה; אחריה – חבר הכנסת רון נחמן, אחריו – חבר הכנסת יגאל ביבי, ואחריו – חבר הכנסת יורם לס.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בזמן המועט העומד לרשותי, לא אכנס לעומק הנושא של החברות הממשלתיות ולכל הבעייתיות הכרוכה בו. אני רוצה לחזור ולהתריע על תופעות שהיו בעבר, כאשר חברות ממשלתיות נמכרו באפס מחיר, ואם לא באפס מחיר אז הרבה למטה מערך, ובסופו של דבר המדינה יצאה נפסדת מכל בחינה שהיא. אני רוצה להזכיר את הניסיון, שרק ברגע האחרון נמנע, של מכירת חברת הדלק "פז" לאותה חבורת שרלטנים מפולין, שבאו עם מזוודות כסף. אני מזכירה את המקרים האלה, כדי להעמידם מול ההתלהמות – – –

דוד צוקר (מרצ):

מי שרצה למכור להם היה שרלטן.

יורם לס (העבודה):

השרלטנים היו המוכרים, לא הקונים.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

כן. על כל פנים, אני אומרת את הדברים האלה כדי להוריד מההתלהבות ששמעתי כאן מדוברים מעל הדוכן, עד כמה מכירת חברות ממשלתיות היא דבר מופלא ונפלא. נכון שבתנאים מסוימים אפשר למכור מניות של חברות ממשלתיות, לפעמים זה גם עוזר. לפעמים העברת יחידות ממעמד של יחידות סמך של הממשלה למעמד של חברה נותנת איזו דחיפה, אך יש מציאות ברורה מאוד בשנים האחרונות, שחברות אשר הפכו להיות ממשלתיות בשנים האחרונות, ונדרש מהן להוכיח את היתרונות והיכולת הכלכליים שלהן, עשו את הדבר הקל ביותר שעמד בפניהן, והוא פיטורים. אני יכולה להביא כדוגמה בולטת את תע"ש והפיטורים ההמוניים שהיו בחברה הזו ונמשכים גם היום. הראייה צריכה להיות ראייה כוללת, מעבר לרווחיות החברה המסוימת, גם מבחינת האינטרס של כלל המשק הישראלי.

אני רוצה להתייחס לכמה סעיפים בחוק הזה, שבכללותו אני חושבת שהוא חוק חשוב, וטוב שהיוזמים שלו הגישו אותו. אני מקווה שחקיקתו תושלם. בקשר לסעיף 17ב, אשר אמור למנוע מינויים פוליטיים: אני חושבת שאנו צריכים להסתפק בחלק הראשון, ולא להכניס את החלק המדבר על הכישורים המיוחדים וכו' וכו'. מספיק שייאמר כי אם יש לו קשר פוליטי, לא ימליצו על חברות בדירקטוריון.

אשר לסעיף 18, העוסק בשני המינים: בנושא זה, אני חושבת שמה שכתוב היום הוא בסך הכול משאלה, איזה רצון טוב שהשר הקובע יכול להתחשב בו או לא להתחשב בו ולומר שהנסיבות אינן מאפשרות זאת. לכן אני מתכוונת להציע, שייצוג של כל אחד משני המינים לא יפחת מ-25% מחברי הדירקטוריון.

בהקשר זה אני רוצה להציע, שבסעיף 18ב, באותה ועדה שבוחנת את כשירותם והתאמתם של המועמדים לכהונת דירקטור, יושב-ראש או מנכ"ל, ועדה שלפי ההצעה מורכבת משלושה אישים, ההצעה שלי היא שיהיה כתוב שלפחות אחד האישים האלה יהיה אשה. אני רוצה להדגיש את זה, ואני אומרת זאת באוזניו של יושב-ראש הוועדה. משום שהעובדה שבאותה ועדה אשר קובעת או בוחרת או ממליצה על הדירקטורים לא תהיה אשה, זה מייד מפחית את הסיכוי של נשים להיכנס. לכן יש חשיבות עצומה לכך שאשה תהיה לא רק בין הדירקטורים הממונים, אלא גם באותה ועדה אשר קובעת או בוחרת או ממליצה וכו'. אני חושבת שככל שנכנס יותר נשים לוועדות קובעות, לוועדות בוחרות, יש יותר סיכוי לקדם את הנושא הזה.

הנושא האחרון שרציתי להעלות נוגע לייצוג האוכלוסייה הערבית. אין לי כרגע הצעה איך בדיוק לנסח את הדברים האלה. אבל, נאמר פה, ובצדק, שרק אחוזים ספורים מקרב הדירקטורים הם נשים, וכו' וכו'. אם אני לוקחת את המצב לגבי המגזר הערבי ומספר הערבים שהם חברי דירקטוריונים, הדבר אפילו הרבה יותר חמור מאשר מספר הנשים. לכן אני מתכוונת להציע כאחד התיקונים, שייכלל בחוק גם פתרון לבעיה הזאת של ייצוג ערבים בין הדירקטורים.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת גוז'נסקי. אני מזמינה את חבר הכנסת רון נחמן, ואחריו – את חבר הכנסת יגאל ביבי.

רון נחמן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, לפני כשעה עלה לדוכן חבר הכנסת חיים אורון ושיבח את שר האוצר על משיכת ההצעה שלו, בקשר להפרטת בנק הפועלים, מוועדת הכספים של הכנסת. כולו תשבחות לשר האוצר וכולו דברי קילוסין לממשלת הליכוד, על שתשע שנים לא נתנה לעשות הפרטה ולטפל בהסדרת הבנקים. ואני שואל את חבר הכנסת חיים אורון: מדוע אתמול לא קיבלת הצעה, שאנחנו העלינו לפניכם בוועדת הכספים, לדחות בשלושה חודשים את קבלת ההחלטה הזאת ולהביא לוועדה דברים מוסדרים? מדוע דרסתם ברגל גסה מכתב של מבקרת המדינה, שהודיעה מראש שלא לקבל החלטות כאלה? מה זה, נורמה חדשה? לא בדיעבד, מראש.

חבר הכנסת חיים אורון עומד על הדוכן הזה ומספר לנו סיפורים על איזה מעשה אבירי של שר האוצר. חברי הכנסת, ממשלת ישראל היום "פישלה" בגדול. היא "פישלה" היום כמו ש"פישלה" עם המגורשים. 415 אנשים גורשו בשלומיאליות, ועד היום אנחנו "אוכלים" את התוצאות של הדבר הזה. והנה, גם בתחום הכלכלי היא עשתה אותה "פאשלה". היא ביקשה לנצל את המצב שהבורסה נפלה, שיבוא שר האוצר ויאמר: הנה, עשינו מה שהליכוד לא עשה במשך תשע שנים. כמו שאמר על המגורשים: אנחנו מגרשים, לא כמוכם, הליכוד. והנה גם כאן אנחנו נפעל, לא כמוכם במשך תשע שנים. מה הם עשו? גירשו את כל המשקיעים מהבורסה, גירשו את הציבור מלהשקיע. שר האוצר חשב שהוא יתפוס את הכותרות היפות. אבל מה קרה? הממשלה הזאת, כפי שלא חשבה על סיפור המגורשים, לא חשבה גם על הסיפור הכלכלי. כי אין מי שיחשוב שם, הם רבים זה עם זה, הם כל הזמן בדילמות, שר האוצר מול נגיד בנק ישראל. ומה הציבור מבין? שזאת ממשלה שלא יודעת מימינה ומשמאלה.

ועומד חבר הכנסת חיים אורון, נציג מרצ, והוא מחזיק את הממשלה. איפה נציגי הממשלה ממפלגת העבודה? יוסי שריד עומד כאן על הדוכן ומשיב בשם הממשלה. מרצ. איפה מפלגת העבודה, 44 חברי כנסת? מרצ. והנה צריכה הגברת גוז'נסקי להציל את הממשלה.

יורם לס (העבודה):

רון נחמן (הליכוד):

חבר הכנסת לס, אמרתי פעם שיש רגל צולעת אחת, מרצ, שמחזיקה את הממשלה. והרגל הצולעת השנייה היא של המפלגות הקומוניסטיות והערביות. והיום אנחנו רואים פארסה בוועדת הכספים, לאן הולכת הממשלה הזאת, פעם בתחום הביטחוני ופעם בתחום הכלכלי.

אלי דיין (העבודה):

האם אתה היית בעד קבלת החלטה היום?

רון נחמן (הליכוד):

אדוני יושב-ראש סיעת העבודה, חבר הכנסת דיין, אני הייתי בעד הפרטת הבנקים, אבל שלא תעשו עסקות סיבוביות, שעל חשבון כספי הציבור תיקחו את הכסף ותשקיעו את הכסף של הציבור דרך קופות הגמל ותקנו את בנק הפועלים, ובעסקה סיבובית הכול יחזור להסתדרות. מה חשבתם? שתעבדו עלינו בעיניים? שתעבדו על הציבור? מה חשבתם, חבר הכנסת דיין?

אלי דיין (העבודה):

אין לזה יסוד.

רון נחמן (הליכוד):

אני חוזר עכשיו להצעת החוק הזאת, לנקודה בדבר המינויים הפוליטיים. אני מברך על החוק, ואתמול בהעברתו. כי הגיע הזמן שמפלגת העבודה תדע שיש לה חוק שימנע פיטורים ומינויים פוליטיים. לכן החוק הזה הוא חשוב מאוד. יש לתקן בו כל מיני סעיפים, זה ייעשה בוועדה המתאימה, לקראת הקריאה השנייה והשלישית. אני חושב שהרעיון שהנחה את הוגי החוק הוא רעיון נכון. חבר הכנסת צוקר, אני מברך אותך על הצעת החוק. אני מניח שפעלת כך על סמך ניסיוןך באופוזיציה. יש לעגן בחוק, שלמערכות השלטון ייכנסו באמת האנשים הטובים ביותר, ושלא יהיו מינויים פוליטיים. גם כשהיית באופוזיציה, והיום כיושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, אני חושב שעשית דבר טוב. אני, כנציג סיעת הליכוד, תומך בזה. אני חושב שחשוב וראוי שלמערכת הציבורית שלנו ייכנסו האנשים הטובים ביותר, המוכשרים ביותר.

אבל זה מוזר שאנחנו דנים עכשיו בחוק של מינויים לדירקטורים או איסור מינויים פוליטיים, ואנחנו נמצאים כל הזמן בבתי-דין ובבתי-משפט בקשר למה שנעשה על-ידי הממשלה הזאת בחברות ממשלתיות. קחו, למשל, את "עמידר". עד כדי כך הגיעו הפיטורים – לרמה של נהג. לאן הגענו? לא מדובר על מנכ"ל, לא על סמנכ"ל, לא על דירקטור, אלא על נהג.

אלי דיין (העבודה):

נהג של מי? של מנכ"ל?

רון נחמן (הליכוד):

לא, נהג "פול". יש ב"עמידר" "פול" של נהגים. כיוון שהוא איש ליכוד, פיטרו אותו. אביא לך את הדברים האלה.

אלי דיין (העבודה):

רון נחמן (הליכוד):

אינני מדבר על נהג של בוס.

ההצעה למנוע מינויים פוליטיים היא הצעה טובה, בעיקר נוכח השלטון המושחת של המערך. רק שמונה חודשים, וכבר מושחתים. וחבר הכנסת אורון מצטט את מבקרת המדינה. והם מנסים היום לעבוד על הציבור.

לכן אנחנו נתמוך בהצעת החוק הזאת, ואני מקווה שאולי בכך נטהר את השירות הציבורי.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת רון נחמן. אני מזמינה את חבר הכנסת יגאל ביבי. איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת יורם לס, ואחריו – את חבר הכנסת אליעזר זנדברג, ואם הוא לא יהיה – את חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, ואחריו רשומים עוד חבר הכנסת טלב אלסאנע, חברת הכנסת לימור לבנת, חבר הכנסת דן תיכון, חבר הכנסת חגי מירום, ואחרון – חבר הכנסת דן מרידור.

יורם לס (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כמו כל מי שדיברו לפני אני מברך על הצעת החוק. ובניגוד לחבר הכנסת רון נחמן, אני רוצה להתחיל בחוק לפני שאעבור לטפל בליכוד.

בסעיף 18(ה) בהצעת החוק מדובר על כך, שוועדת המינויים תעביר לשרים את חוות דעתה על המועמד, בכתב. אני מציע להוסיף, שלחוות הדעת יינתן פרסום, כדי ששר לא יוכל לקחת את חוות הדעת הזאת, להניח אותה במגירה ולהגיד את מה שהוא רוצה.

ההצעה שלפנינו מבוססת על ההנחיות של היועץ המשפטי לממשלה מיום 2 בינואר 1991.

וכאן אני עובר – בניגוד לדברים הכלליים הרבים שנאמרו כאן, ואני מסכים להם – לניתוח מקרה, ואני חושב שדרך ניתוח המקרה אפשר גם לראות עד כמה החוק הזה באמת חשוב.

אני רוצה לדבר על כל מה שנעשה במרכז הבנייה הישראלי. באה ממשלה חדשה, מצאה מרכז בנייה שאין לו מנהל. הממשלה הציעה מועמד, וברוח ההנחיות של היועץ המשפטי לממשלה, אותו מועמד, שהיה גם איש מפלגה, הובא בפני הוועדה, ועדת-קלוגמן, והוועדה קבעה שהוא איננו מתאים לתפקיד של יושב-ראש מרכז הבנייה. זאת עשתה הממשלה הנוכחית.

מה עשתה הממשלה הקודמת ביחס לאותו מינוי באותו מרכז הבנייה? הדברים הרי הם מפורטים בדוח מבקרת המדינה.

דן תיכון (הליכוד):

מותר לי להעיר לך? נדמה לי שאתה מערבב בין יושב-ראש למנכ"ל. אם אני קורא את דבריו כהלכה או מבין אותם, אתה מתכוון ליושב-ראש מרכז הבנייה.

יורם לס (העבודה):

כן, נכון.

דן תיכון (הליכוד):

דיברת קודם על המנכ"ל.

יורם לס (העבודה):

החוק עוסק בכך בצורה מאוד טובה ונכונה. אם אני אפנה אותך לסעיף 16ב, אתה תראה שהחוק הזה מתייחס לסמכות של אותה ועדה ביחס למינוי של יושב-ראש דירקטוריון, ואפילו מחיל עליו את סעיף 16א(1), אותו עניין של התואר האקדמי.

אני חוזר לדרך הטיפול של הממשלה הנוכחית בנושא של מרכז הבנייה, לעומת הממשלה הקודמת, טהורת הכפיים, כפי שאפשר היה לחשוב מדבריו של חבר הכנסת נחמן, שנכנס, דיבר ויצא.

ובאותה עת, על-פי דוח המבקרת, דרשה רשות החברות הממשלתיות, על-פי מסקנות היועץ המשפטי לממשלה, משר הבינוי והשיכון דאז, חבר הכנסת דהיום שרון – ואותו אני מאשים במצב, כי מי שמתחיל בדרך מינוי קלוקלת נותן לדברים להתגלגל הלאה בדרך, ואז מי שמתמנה יכול לעשות מה שהוא רוצה – דרשה למנות ועדה, בדיוק אותה ועדה שקיימת בחוק, ואילו היה החוק הזה אז, והחוק הזה מחייב גם את שר השיכון, הוא לא היה יכול לעשות את מה שהוא עשה כדרכו: לנפנף. והוא נפנף את כל ההנחיות ואת כל הדברים ומינה את מי שמינה, מה שקרוי בלשון המבקרת "המועמדת". ומה שמצאנו, ואני מצטט: "בערב פסח 1991 ערכה המועמדת טקס קבלת פנים במרכז הבנייה. בטקס השתתפו שר הבינוי והשיכון דאז, חבר הכנסת דהיום שרון, ועוד 970 מוזמנים, ובהם

חברי מרכז הליכוד, שאינם קשורים כלל לענף הבנייה. בהוצאות הטקס נשא מרכז הבנייה – והמועמדת הפכה לחברת כנסת מטעם הליכוד".

זה ההבדל, ולצורך ההבדל בטיפול הזה דרוש החוק הזה. אני מאוד מברך עליו ואני מקווה שהוא יהפוך במהרה לחוק בישראל.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת לס.

אני מזמינה את חבר הכנסת אליעזר זנדברג – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה – איננו. אני מזמינה את חבר הכנסת טלב אלסאנע – איננו. אני מזמינה את חברת הכנסת לימור לבנת – איננה.

קריאה:

המועמדת.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מזמינה את חבר הכנסת דן תיכון. בבקשה. אחרי חבר הכנסת דן תיכון – חבר הכנסת חגי מירום, ואחרון הדוברים – חבר הכנסת דן מרידור.

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ברכות לחבר הכנסת אורון, ברכות לחבר הכנסת דדי צוקר, לאחר יום מאבקים ארוך ומייגע, שהתחיל בוויכוח מעל גלי האתר. הצעת החוק טובה מאוד, היא באה באיחור של כמה שנים. זו הצעת חוק שנפלה קורבן בשל קיומה של ממשלת האחדות הלאומית. אולי אינך יודע, אינך זוכר, אבל בשעתו, כמדומני, חלק מהחוק התבסס על המלצות ועדת-גבאי. הנושא נדון פעמים מספר בוועדת הכספים, אבל בשל אותה ממשלה גדולה, בשל אותם מינויים של המפלגות הגדולות, לא הצליחה הממשלה דאז להעביר את הצעת החוק, והיא נגנזה, כמדומני, לכמה שנים, פשוט מתה מיתת נשיקה. טוב עשיתם שכבר בשלב הראשון והמוקדם של ממשלת העבודה הגשתם אותה ואתם מריצים את החוק הזה בקריאה ראשונה.

לכן אני רוצה להזכיר גם את גבאי, שכן נדמה לי שלא נהגו עמו כשורה כשניסו להדיח אותו, והוא עצמו נפל קורבן בכל פרשת המינויים הפוליטיים. וחבל, כי גם מחר אני מגיש כאן חוק שמתבסס על המלצות ועדת-גבאי. ולא שאני אוהד אישי שלו, אבל אני חושב שחשוב לאזכר את פועלו בתחום המינהל הציבורי.

יש כאן דיון במינויים פוליטיים, חבר הכנסת דדי צוקר, אבל אין כאן חלק או פרק שעוסק בפיטורים פוליטיים. עד כה דנה מבקרת המדינה בנושאים שנקראים מינויים פוליטיים, אבל לאחר המהפך קפצו עלינו גם יחד מה שנקרא מינויים פוליטיים וגם פיטורים פוליטיים. אנשים נתקבלו ויכלו לומר שהם נתקבלו בשל קשר, אבל הם עמדו בכל המטלות, נבחרו, מכהנים. והנה עלה שלטון חדש, ויש סגני שרים או עוזרי שרים, מה שאני קורא מן הסוג של "סכינאים". הם בחורים צעירים, הם יודעים טוב יותר מכל אחד מה מותר ומה אסור, הם סימנו את כל אותם אנשים שמשתייכים לזרם פוליטי כזה או אחר, שהוא באופוזיציה, ואז מחטטים בתיקים שלהם, מוצאים פגמים לכאורה, והם עפים ללא משפט ובחופזה, ובעצם קונים את שתיקתם בתנאי הפרישה. הנושא של פיטורים פוליטיים צריך למצוא את ביטוי בחוק. זה נושא חדש, לא מוכר לנו לאחר שנים רבות, כי לזכותו של הליכוד אני יכול לומר, שהוא באמת כמעט שלא עסק בפיטורים פוליטיים. יכול להיות שהוא עסק במינויים פוליטיים, ויתר על המידה, גם לטעמי, אבל בפיטורים כמעט שלא עסק.

בהזדמנות זו אני רוצה להזכיר לשבח את ועדת-קלוגמן, שעושה עבודתה נאמנה בכל מה שקשור במינויים הפוליטיים. חבל שאחד השרים מצא לנחוץ לצאת בהצהרה האומרת שוועדת-קלוגמן אין בכוחה לפסול מינויים פוליטיים, והוא, את כל המינויים הפוליטיים שוועדת-קלוגמן תפסול, ידאג לאשר בממשלה. אני קורא לשר שמעון שטרית שלא להעלות את הנושא הנלוז והמביש הזה. אין לו תקומה ואין לו תחייה.

עוד נושאים שהייתי רוצה שיבואו לכלל ביטוי, חבר הכנסת צוקר, עוסקים בגמול לדירקטור, כפי שעשינו לגבי החברות הציבוריות. אינני מדוע לא תנצל את ההזדמנות ותעשה סדר גם בנושא הזה, כמעט שהשתמשתי במלה "צדק".

אם כבר מדברים על גמול, צריך לדבר על ביטוח של דירקטורים שנוהגים שלא כשורה בתום לב. שכן, מוטלת אחריות על הדירקטורים, ואם מוטלת עליהם אחריות, הם עשויים למצוא את עצמם נתבעים –

--

חיים אורון (מרצ):

אין ביטוח לדירקטורים בחברות?

דן תיכון (הליכוד):

לא, אין. בפירוש אין.

חיים אורון (מרצ):

אני שואל, אני לא יודע.

דן תיכון (הליכוד):

אני אומר: אין.

דוד צוקר (מרצ):

אין?

דן תיכון (הליכוד):

לא, אין, אין.

לכן אני מציע לכם שתפעלו במהירות. החוק הזה דרוש. כל יום שאתם מאחרים, נקבעות עובדות שלא לרוחי. ולא נותר לי אלא לומר לכם שתזדרזו בחקיקה הזאת, כי עדיין אפשר להתקדם עם החוק ולסיים את הפרשה הזאת מהר. אינני בטוח אם בעוד חצי שנה נוכל לקדם את החקיקה הזאת. נדמה לי שעד אז ייקבעו עובדות בשטח, שקשה יהיה לשנותן.

כאמור, זו חקיקה טובה, חקיקה שבאה במועדה, ולא נותר לי אלא לומר לכם תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון. אני מזמינה את אחרון הדוברים – חבר הכנסת דן מרידור.

דן מרידור (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש לפתוח במסכת ברכות: לברך את חברי הכנסת אורון וצוקר, שיזמו את ההצעה הזאת; לברך את ועדת החוקה, חוק ומשפט שעשתה עבודה חשובה בעניין זה; לברך את מאיר גבאי, שעל סמך המלצותיו נוסחה ההצעה.

אגב, חברי הכנסת צוקר ואורון, אינני מתפלא – בתשובה לחבר הכנסת לס – שאתם הגשתם את ההצעה ולא הממשלה הזאת. כי הרי היא הממשלה שניסתה למנות תחת נציב שירות המדינה איש, שהוועדה פסלה אותו כי היתה לו זיקה פוליטית; היא הממשלה שבה שר אחד אומר שצריך לבטל את המלצות היועץ המשפטי לממשלה בעניין מינויים פוליטיים, ושר אחר כועס עליהן.

לכן אני שמח שאתם, חברי הקואליציה, נטלתם יוזמה ומסייעים לנו להעביר ביחד את הצעת החוק.

שר המשפטים ד' ליבאי:

הם לא קיבלו תמיכה מהממשלה? הממשלה סמכה ידה על ההצעה.

דן מרידור (הליכוד):

אדוני שר המשפטים, מכיוון שאני יודע איך נקבעת החלטת הממשלה, ואני יודע מי יושב ומי מנהל את ישיבת ועדת השרים לחקיקה – יש לי ניסיון בזה – ואני מתאר לעצמי מה היה ההרכב של אותה ועדה, אני מברך את הממשלה בדרך הזאת על כך שקיבלה את ההחלטה לתמוך בהצעה.

אני מציע להסתכל בפרוטוקול ועדת הכספים מאביב 1990, כאשר היה לי הכבוד לעסוק בענייני האוצר; הודעתי אז בשם הממשלה, שאנחנו תומכים בהצעה של תקנות גבאי. לצערי, לא שר האוצר שקדם, מר פרס, ולא זה שבא אחריו, מר מודעי, קידמו את העניין.

אני רוצה לברך על ההצעה. אני חושב שצריך להזכיר עוד דבר אחד. ההצעה הזאת בנויה במידה רבה לא רק על המלצות ועדת-גבאי, אלא גם על הנחיית היועץ המשפטי לממשלה מלפני שנתיים. אם יורשה לי לומר בצניעות, היועץ המשפטי התייעץ עם אנשים בעניין זה, ואפילו לגבי רעיון הוועדה המוזכר פה היתה לי איזו תרומה לחקיקתו או לקביעתו בהנחיה.

יש לזה חשיבות רבה. מדוע? מפני שאנחנו עוסקים בחברות ממשלתיות ובתאגידים אחרים על-פי חוק, שהם נאמני הציבור וצריכים לעסוק בענייני הציבור, רק מטעמים ענייניים ולתכלית עניינית. והמינוי הפוליטי, המארה הזאת שהוכינו בה, גם בתקופת ממשלת האחדות הלאומית וגם לפניה וגם אחריה, המארה הזאת הביאה לכך, שהמינויים לא היו ענייניים אלא פוליטיים. היה צריך להילחם בתופעה הזאת, ואני מוכרח לומר שהייתי בין אלה שנלחמו בה, לפעמים גם בתשלום מחיר לא קטן, שאני לא מצטער עליו.

עוסקים בקביעת תנאי כשירות, והם קבועים כאן. אבל עוסקים גם במניעת זיקה פוליטית. אלה שני מנגנונים נפרדים. עוסקים גם בקביעת הוועדה שתטהר את מי שצריך להיות מטהר. שלושה מנגנונים אלה הם חשובים, ואני לא ארחיב בעניין הזה.

נדמה לי שצריך לברך את ועדת החוקה ואת מגישי ההצעה, ולתמוך בה כדי להעביר אותה לוועדה.

יש עניין אחד שאני רוצה לגעת בו אף שהוא לא העיקר, והוא נוגע לסעיף 18א – עניין ייצוג הנשים. אני חושב שזה סעיף מיותר, מזיק וגם מבייש.

לימור לבנת (הליכוד):

הוא לא מבייש.

דן מרידור (הליכוד):

אם רוצים אפליה מתקנת או העדפה מתקנת, זה יהיה מוזר שמכל המגזרים בחרו דווקא את הרוב הנשי, שהוא מקופח לא יותר מנציגי עיירות הפיתוח, למשל. למה לא נקבע להם אחוז מסוים? למה לא לנציגי הנגב, למה לא לנציגי עיירות הפיתוח, למה לא לנציגי הגליל, למה לא לנציגי המיעוטים?

לימור לבנת (הליכוד):

איך אתה עושה השוואה כזאת?

דן מרידור (הליכוד):

אני חושב שזה יהיה חמור מאוד, אם במקרה שיש בפני הממנה שתי אפשרויות – –

לימור לבנת (הליכוד):

חבר הכנסת מרידור, חצי מהאוכלוסייה הוא הנשים. האם זה כמו מגזרים אחרים, חשובים ככל שיהיו? האם זה אותו דבר? איך אתה יכול לעשות השוואה כזאת? חצי מהציבור בארץ הוא פסול?

דן מרידור (הליכוד):

חברת הכנסת לימור לבנת, אני לא רוצה להתחיל בדיון ארוך. אני רוצה לומר, שאני מצדד מאוד במינוי נשים מתאימות. אני חושב שכשר משפטים גם נהגתי כך. אני חושב שאף לא אחת מהנשים שמינית, מינית מפני שהיא אשה. אילו היה גבר טוב יותר, הוא היה מתמנה.

לימור לבנת (הליכוד):

אבל האם אתה מסכים, שיש נשים שנפסלות רק כי הן נשים?

דן מרידור (הליכוד):

אני חושב שאם קורה דבר כזה, צריך לתקן אותו ולמנוע אותו. אבל מה שכתוב פה הוא אחר, בשתי הגרסאות. כתוב כי כאשר באים למנות דירקטור, ויש שתי אפשרויות, אחת אשה שיש לה קריטריונים, ואחד גבר שמתאים הרבה יותר ויעזור הרבה יותר, לא ימונה הגבר אלא תמונה האשה. אני חושב שזה חמור מאוד.

אנחנו באים פה למנוע את השיקול הזר, לתקן את השיקול הלא-ענייני. כל המינוי הפוליטי הוא דוגמה לשיקול זר. מה אנחנו עושים? קובעים שנמנה בכוח, גם במקרה שהאשה איננה מתאימה. יש נשים מתאימות, וצריך לחפש אותן. אבל לקבוע ייצוג לסקטורים שלא מיוצגים היום, כמו מיעוטים או אזורי פיתוח או עדות שונות – זה דבר חמור וכיוון הפוך בדיוק מהכיוון של ההצעה הזאת; הכנסת השיקול הזר ולא השיקול הענייני.

אם אמרנו שאנחנו צריכים לדאוג לכך שבחברה יהיו המנכ"ל והדירקטורים אנשים טובים ביותר, כי זה לא עניין של כבוד, מדובר פה על מיליארדי שקלים של הציבור, צריך לטפל בזה בדרך הטובה ביותר ולא מתוך מתן העדפות לא-ענייניות. אני חושב שזאת תהיה טעות וגם בושה לאדם להתמנות לא כי הוא מתאים, אלא כי הוא אשה. אני בעד זה שיחפשו וימצאו נשים מתאימות, כי באמת לא ייתכן שיש נשים מעטות כל כך בין הדירקטורים.

אני אגיד לכם מדוע זה כך – כי, לצערי הרב, רוב הדירקטורים עד לאחרונה היו חברי מרכזים של המערך והליכוד. לצערי, שם יש מעט מאוד נשים, השיקול הפוליטי שלט. אם השיקול הפוליטי ירד, באופן טבעי יגדל מספר הנשים. אבל לא הייתי מציע לקבוע, שגם נשים מתאימות פחות תתמנה על חשבון גברים מתאימים יותר, ולא ההיפך.

לכן, הייתי מציע לוותר על הסעיף הזה. אבל אני חוזר לתחילת דברי: הצעת החוק היא חשובה מאוד. היא קובעת עוד צעד אחד קדימה, אחרי חקיקה שעשינו לגבי חברי מרכז שהם עובדי מדינה, אחרי הנחיות היועץ המשפטי שניתנו בתקופתה של הממשלה הקודמת; אני חושב שזה צעד נוסף חשוב מאוד. אני מקווה שנעביר את החוק הזה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, במהירות. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת מרידור. אני מזמינה כעת את חבר הכנסת דוד צוקר להשיב למתדיינים בשם הוועדה.

דוד צוקר (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הצעת חוק זו מובאת בפעם השלישית לבית הזה, כאשר, כפי שציינו דוברים רבים לפני, בפעמיים הקודמות היא נכשלה.

הצעת חוק זו הובאה על-ידי שני חברים מן הקואליציה באופן פרטי, אבל צריך לומר באופן ברור, שהיא נתמכת על-ידי הממשלה. היא איננה הצעת חוק של מרצ, מבחינת היוזמה.

זו הצעת חוק של הקואליציה הזאת, ואני בטוח שאם אנחנו נסיים את החקיקה הזאת במהרה, והיא תסתיים במהרה, זו תהיה אחת מתעודות הכבוד המובהקות – סליחה על שאני נכנס לנישה הזאת – של הקואליציה הזאת, שהיא באמת קואליציה של שינוי, זו שדיברה על פוליטיקה נקייה ועל ניסיון להפחית את הפוליטיזציה במערכות המשק ומערכות המינהל.

אני שמח שהבית כולו על אגפיו מצטרף, אם בוועדה ואם במליאה, לעבודה רצינית על הצעת חוק, שהיא תמורה של ממש, שהיא שינוי מהותי במינהל הציבורי, בסקטור מסוים של המינהל הציבורי.

דן מרידור (הליכוד):

למען ההגינות צריך לומר, שאת השינוי המהותי עשה היועץ המשפטי לממשלה לפני שנתיים, ועכשיו מחוקקים אותו. צריך לייחס חשיבות להצעת החוק, אבל לא מעבר למידה.

דוד צוקר (מרצ):

מייד. צריך גם לזכור, שאנחנו לא ירדנו עם ההצעה הזאת מן השמים. יש לה היסטוריה. היא מתחילה בוועדת-גבאי, כפי שצינו כאן, ואינני רוצה לחזור על הדברים שנאמרו, ונאמרו דברים נכונים. היא נשענת, וגם זה נאמר, על הנחיות היועץ המשפטי, היא נשענת על הניסיון הנצבר של המשנים ליועץ המשפטי, שפעלו בראש הוועדות שעסקו באישור הדירקטוריונים –

דן מרידור (הליכוד):

מנכ"ל משרד המשפטים.

דוד צוקר (מרצ):

– וניצח עליהם מנכ"ל משרד המשפטים, מר קלוגמן. ולכל אלה שצינתי: למשנים, למר קלוגמן, ליועץ המשפטי לממשלה, אני מבקש להודות בהזדמנות זו.

כפי שנאמר כאן על-ידי מגיש ההצעה הראשון, חבר הכנסת אורון, היו להצעת החוק הזאת מטרות מספר, אבל צריך לזכור, שהמטרה העיקרית היא ניסיון להגיע למינויים ענייניים, כדי לשפר את הביצועים של החברות הממשלתיות, התאגידים והגופים הציבוריים על-פי חוק, וניסיון למנות לאותם גופים הנהלות, שבהן האיכות, המעלות המקצועיות של אדם הן המבחן, ולא שום מבחן אחר.

קבענו פה כמה דברים, שאולי הם עדיין לא מושלמים, ולקראת הקריאה השנייה והקריאה השלישית יצטרכו לעבוד עליהם, אבל הם בבחינת חידוש במינהל הציבורי ובקשר שבין הפוליטיקה לבין המינהל הזה, כאשר הבולט בהם הוא אולי החלת העיקרון של זיקה בין המועמד להתמנות דירקטור לבין השר

כקריטריון הפוסל חבר מלהתמנות כדירקטור, אלא אם כן הוא באמת מוכיח כישורים מיוחדים, המצביעים על כך שהמינוי הוא מקצועי ולא נועד לקדם מטרות זרות.

לפני סיום אני רוצה לומר כמה מלים על שאלת האפליה המתקנת, ואני מחסידי הגישה הזאת. נדמה לי שמצב שבו הנשים הן כ-2% או 3% בלבד בקרב הגופים הללו, בחברות הממשלתיות, בגופים ציבוריים על-פי חוק, הוא כתם על החברה הישראלית. אני חושב שאותם 50% בקרב האוכלוסייה שהם גברים אינם צריכים להיות שבעי רצון והם צריכים להיות מוטרדים ביותר מן העובדה העגומה הזאת.

גברתי היושבת-ראש, אתם פשוט תכריחו אותי לדבר חמש דקות. כלומר, אם תצלצלו, אוכל לסיים. אומנם אני אוהב לדבר, אבל יש גבול.

היו"ר א' סלמוביץ:

לא חלפו חמש דקות. יש לך עוד 44 שניות.

דוד צוקר (מרצ):

אבל אם לא תצלצלו עכשיו, נשב ארבע דקות ונשתעמם פה.

ונדמה לי שאם רוצים – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

בדקות הנוספות, אנא ממך, בלי ציטטות מתהילים.

דן מרידור (הליכוד):

גם לא משמואל ב', הרב עזרן.

דוד צוקר (מרצ):

בלי, או.קיי. אני אפסיק עכשיו עם הציטטות מתהילים.

בכל אופן, נדמה לי שחברה שבה יש 2% נשים בקרב 1,800 דירקטורים היא חברה שמוכרחה לתקן את המצב הזה באופן פעיל, ביוזמתה שלה, דן, ולא להניח את זה לדינמיקה שאתה בנית עליה. כחברה וכמשק יש לכולנו – – –

דן מרידור (הליכוד):

כל כך שיבחת את הממשלה. אתה לא סומך עליה שהיא תמנה נשים כך או כך? אתה רוצה להכריח אותה?

דוד צוקר (מרצ):

לא, אינני סומך על איש. נדמה לי שהחוק הזה בא לעולם משום שאתה לא יכול לסמוך, כנראה, על הרבה מאוד גורמים, בכלל זה עלינו, אלא אם כן אתה מתקין דברים עלי ספר. לכן, נדמה לי שיש לחברה הישראלית עניין לקדם באופן יזום, פעיל, נשים בעמדות ניהוליות, כל עוד זה איננו בא על חשבון האיכות המקצועית, דן. אם זה איננו ברור מהצעת החוק הזאת, זה צריך להיות מובהר. ואינני מודאג, משום שאנחנו נמצא איכויות מקצועיות ומעלות אישיות ומקצועיות בקרב מועמדות, בדיוק כפי שנמצא אותן בקרב גברים, ואם זה איננו ברור, זה צריך לבוא לידי תיקון.

יצחק לוי (מפד"ל):

שיהיה ברור שבגרסה ב' זה לא ברור.

דן מרידור (הליכוד):

גם בגרסה א' זה לא ברור.

דוד צוקר (מרצ):

הערתי כלפי זה. אם זה איננו ברור בגרסה ב', שמציעי החוק עומדים מאחוריה – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

— — —

דוד צוקר (מרצ):

יצחק, אני מקבל, זה צריך להיות מובהר במהלך החקיקה. אנחנו עכשיו לא במהלך של קריאה שנייה וקריאה שלישית, אלא בקריאה ראשונה.

דן מרידור (הליכוד):

אתה מסכים לכתוב, דדי, אדוני יושב-ראש הוועדה, שאם יש גבר ואשה, ואם הגבר מתאים יותר, הגבר הוא שיתמנה? וגם לכתוב את ההיפך?

דוד צוקר (מרצ):

אני אמצא את הניסוח. דן, אני אענה על זה באופן ברור.

דן מרידור (הליכוד):

דוד צוקר (מרצ):

ה-AFFIRMATIVE ACTION איננו בא כדי להוריד סטנדרדים מקצועיים.

דן מרידור (הליכוד):

אתה מסכים לכתוב משהו כזה, שאם האשה טובה יותר היא תתמנה, ואז לא צריך את החוק הזה?

דוד צוקר (מרצ):

דן, תן לי לנסות לענות לך על זה ברצינות. הרי אתה לא מנסה להתגרות. אני אומר כך: צריך להיות ברור מהצעת החוק, שאין פה כוונה לרדת בסטנדרטים כדי לקדם יעד חברתי אחר, אלא לשמור על המעלות המקצועיות של כל מתמנה, ואם אשה ירודה ביכולתה המקצועית מול גבר, היא איננה יכולה להתמנות. אבל מאחר שאני מאמין שנמצא אותם שווים ברמתם, אם הם שווים ברמתם, יש מקום למדינה להיכנס ביוזמתה ולקדם נשים. זאת הגישה.

והנקודה האחרונה שאני רוצה לומר – התעלמו ממנה כאן, ואולי טוב שכך – הצעת החוק הזאת איננה חלה אך ורק על חברות ממשלתיות.

דן מרידור (הליכוד):

יצחק לוי (מפד"ל):

האם הביאו בפניך את ההערה, ששכחתם לכתוב את השם של אברהם בורג?

דוד צוקר (מרצ):

מייד. אתה רואה, עכשיו הוא יחשוב שאני אומר את זה משום שהזכרת. תן לי. כתבתי לי את זה, כי זה חשוב, כי זה לא נוח לי.

אמרתי שהנקודה האחרונה היא, שהצעת החוק הזאת איננה חלה אך ורק על חברות ממשלתיות. הצעת החוק הזאת חלה על גופים ציבוריים על-פי חוק. נזכרו כאן גופים מספר על-ידי מי שהתייחס לעניין הזה, וגם אם החברות הממשלתיות כולן תעבורנה מן העולם – זה לא יקרה בשבועיים הקרובים, אני מניח – החוק הזה ואמות המידה שלו יחולו גם על גופים ציבוריים שאינם חברות ממשלתיות.

ואני רוצה להזכיר פה את העובדה, שלהצעת החוק הזאת, לפרק שעניינו נשים בדירקטוריונים, שותף חבר הכנסת בורג. זה נשמט מהצעת החוק. אני מתנצל על כך, אני אברר מדוע זה קרה, אבל אני רוצה שהחברים ידעו, שלאותו פרק העוסק במינוי נשים שותף פעיל, מוביל, חבר הכנסת בורג. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד צוקר.

אנחנו עוברים כעת להצבעה בקריאה ראשונה על הצעת החוק. נא להצביע בעד או נגד הצעת החוק בקריאה ראשונה.

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק החברות הממשלתיות (תיקון מס' 6) (מינויים),

התשנ"ג–1993, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

13 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים, הצעת החוק התקבלה בקריאה ראשונה, והיא מועברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

יוסף עזרן (ש"ס):

גברתי היושבת-ראש, נא לצרף את קולי.

היו"ר א' סלמוביץ:

מה הסיבה שלא הצבעת, אדוני?

יוסף עזרן (ש"ס):

היו"ר א' סלמוביץ:

לא הצלחת מסיבה טכנית?

יוסף עזרן (ש"ס):

היו"ר א' סלמוביץ:

המערכת לא פעלה? טוב, אני מבקשת לצרף את קולו של חבר הכנסת יוסף עזרן כתומך בהצעת חוק בקריאה ראשונה.

רן כהן (מרצ):

אני מבקש לצרף גם את קולי.

היו"ר א' סלמוביץ:

מאיזו סיבה?

רן כהן (מרצ):

אם כבר מצרפים, אמרתי – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

ההוראות שלנו הן לצרף רק קולו של מי שקולו לא נקלט מסיבות טכניות. אני מצטערת.

רן כהן (מרצ):

אני תומך.

חיים אורון (מרצ):

– – –

שאלות בעל-פה

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, הקדמנו בסדר-היום שאלות של חברי כנסת, מכיוון שעולה שאלתא של היושב-ראש האמור להחליף אותי. אני מזמינה את חבר הכנסת יוסף עזרן להציג שאלתא בעל-פה בנושא: יחס הפרקליטות לעורך-הדין בר-חיים. חבר הכנסת עזרן, בבקשה.

יחס הפרקליטות לעורך-הדין בר-חיים

יוסף עזרן (ש"ס):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, בשעתו, כשהוגש כתב אישום בשל הדחת עד ושיבוש הליכי חקירה נגד עורך-הדין ראובן בר-חיים, על-ידי הפרקליטות במחוז ירושלים, נטען בקרב משפטים, כי מדובר במסע נקמות בשל הצלחותיו. לאחר מכן פורסם, כי תמליל השיחה יכול להטעות את השופט וכי המשפט מנוהל שלא בדרך המקובלת כרגיל על הפרקליטות. את המסמכים צירפתי, אדוני. כמובן, לקחתי את זה מהפרסומים.

רצוני לשאול:

1. האם ייבדק מקרה זה?

2. האם כתב אישום הוגש לאחר עיון פרקליטת המדינה והיועץ המשפטי לממשלה?

3. האומנם ייתכן ששיקולים זרים הנחו את מגישי כתב האישום? תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת עזרן. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי, חבר הכנסת הרב עזרן – 1. בשלב זה, כאשר התיק בעניינו של עורך-הדין ראובן בר-חיים תלוי ועומד בבית-המשפט, אין אני יכול להתייחס כאן לטענות הנאשם שהועלו בבית-המשפט. נמתין לסיום המשפט.

2. התשובה היא: כן. כתב האישום הוגש לאחר שהיועץ המשפטי לממשלה ופרקליטת המדינה עיינו בחומר החקירה.

3. כתב האישום הוגש משיקולים מקצועיים וענייניים בלבד. טענות הנאשם כבר נבדקו על-ידי היועץ המשפטי לממשלה עם הגשת כתב האישום, ונדחו.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר המשפטים. שאלה נוספת לחבר הכנסת עזרן. בבקשה.

יוסף עזרן (ש"ס):

כבוד השר, אני מודה לך על תשובתך, היא מקובלת עלי, אבל אני מבקש, ברשותך, להוסיף ולשאול: עובדה היא כי פרקליט מחוז ירושלים הציע לעורך-הדין בר-חיים, על דעת פרקליטת המדינה, כי אם עורך-הדין ישעה את עצמו מרצון לחמש שנים, לא יוגש נגדו כתב אישום. כאשר סירב, נאמר לעורך-הדין, כי התיק יוקפא והכול תלוי בהתנהגותו בתקופה קרובה. האם זה מקובל עליך, והאם זה נכון? האם מקובלת עליך השיטה לשלוח בסתר אדם שיקליט עורך-דין במסווה של לקוח, וכן, לצערי הרב, הקלטה בבית-המשפט, שהיא אסורה על-פי חוק?

מה היא עמדת השר באשר לריאיון של פרקליט המחוז, שנערך לאחר הגשת כתב האישום, ובו גילה דברים הידועים לו מתוקף תפקידו, וכן השמיע דברים שיש בהם, אולי, כדי להשפיע על בית-המשפט?

לסיום, האם מוכן כבודו להביא לבדיקה אובייקטיבית של מקרה זה, שעל פניו גורם לתחושה לא נעימה בציבוריות הישראלית? תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת עזרן. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי, אינני מכיר את העובדות בתיק זה ובפרשה זו, גם לא את העובדות שאדוני טען להן. אני מקבל על עצמי, במועד מתאים, לבדוק את העובדות.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה.

שאלות ותשובות

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מזמינה את כבוד שר המשפטים לדווקן, להשיב על שאלות רגילות. כבוד שר המשפטים ישיב על שאלתא מס' 371 של חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

מעצר צעיר שהודה בדריסת שוטר

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר המשפטים ביום ד' בשבט התשנ"ג (26 בינואר 1993):

מואיד עבד-אל-קאדר, צעיר מטייבה שבמשולש, עצור עד גמר הליכים בכלא-ניצן לאחר שהודה בדריסת השוטר מרימו מתחנת כפר-סבא.

ידוע לי, כי המשטרה יודעת בוודאות שהנ"ל לא נהג במכונית הדורסת. זהות הדורס האמיתי ידועה למשטרה.

הפרקליטות מתעלמת מהראיות העשויות לזכותו וממשיכה לעצור אותו, וגורמת בכך נזק חמור לאיש ולמשפחתו.

ברצוני לשאול:

1. מה הן הסיבות לכך שהמשטרה ממשיכה לעצור את הצעיר?

2. האם ישוחרר הצעיר הנ"ל ומתי?

3. מה הם הצעדים שיינקטו?

תשובת שר המשפטים ד' ליבאי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. עבד-אל-קאדר עצור עד תום ההליכים במשפטו לאור החלטתו של כבוד השופט שלו מיום 8 ביולי 1992.

עבד-אל-קאדר הודה פעמים מספר שהוא היה הנהג במכונית הדורסת, וכך העיד גם האדם שישב ליד הנהג.

בשלב מאוחר יותר חזרו השניים מגרסתם וטענו שאדם אחר היה הנהג, אך בית-המשפט קבע כי משקלן של ההודעות שנמסרו תחילה עולה בהרבה על משקל ההודעה המאוחרת, וכי ההסבר שנתנו הנאשמים לשינוי הגרסה משולל היגיון ובלתי אמין.

2. עבד-אל-קאדר יישאר במעצר עד תום ההליכים או עד למתן החלטה אחרת על-ידי בית-המשפט.

בא-כוח הנאשם הגיש בקשה לשחרור העציר בערובה, והבקשה היתה קבועה לדיון ביום 10 בינואר 1993, אלא שבא-כוח הנאשם חלה ואושפז, ובשל כך בוטל הדיון על-פי בקשתו. טרם נקבע תאריך אחר.

התיק קבוע להוכחות לתאריך 18 באפריל 1993, ואזי תתבררנה כל הטענות לגופן. יצוין כי הפרקליטות מתכוונת להגיש בקשה לבית-המשפט להקדמת הדיון בתיק.

3. בהתחשב בעובדה שמדובר במעצר שאושר על-ידי בית-המשפט, וזאת, בין היתר, על סמך הודעת הנאשם, אין כל מקום לנקוט צעדים מטעם הפרקליטות. כן יצוין, כי מכל מקום אין חולק, שעבד-אל-קאדר ישב ברכב שדרס את השוטר, דבר ההופך אותו שותף לעבירה לכל דבר ועניין.

שופטי בית-המשפט העליון

חבר הכנסת א' גולדפרב שאל את שר המשפטים ביום י"א בשבט התשנ"ג (2 בפברואר 1993):

נוכח הפרסומים כי הינך שוקל להעלות את גיל הפרישה של נשיא בית-המשפט העליון, ברצוני לשאול:

1. מדוע הינך שוקל להעלות את גיל הפרישה של נשיא בית-המשפט העליון?

2. האם תציע להגדיל את מספר שופטי בית-המשפט העליון כדי להתגבר על העומס?

3. האם תיצור סבב מינויים רחב יותר כדי ששופטים רבים יכהנו בבית-המשפט העליון?

4. האם נשקל גם להוריד את גיל הפרישה של השופטים, כדי לקלוט אנשים צעירים יותר במערכת המשפט העליונה?

שר המשפטים ד' ליבאי:

1. עם כניסתי לתפקיד הועלה בפני הרעיון להעלות את גיל הפרישה של נשיא בית-המשפט העליון, במחשבה שיש לעשות מאמץ כדי שהמדינה ומערכת המשפט ייהנו מנשיאותו של השופט מאיר שמגר חמש שנים נוספות, בשל ההערכה הרבה אליו והצטיינותו בתפקידו. כפי שפורסם, השופט אהרן ברק הביע תמיכה בהארכת כהונתו של הנשיא שמגר ובהארכת כהונתם של כל שופטי בית-המשפט העליון בחמש שנים. יש אסכולה הגורסת ששופטים, בהגיעם לגיל 70, רובם ככולם עדיין במיטבם וחבל לוותר על כישוריהם וניסיונם במערכת השיפוט. לכבוד הנשיא שמגר דעה שונה, הוא הודיע לי כי הוא יסיים את תקופת כהונתו בבית-המשפט העליון בהגיעו לגיל 70, וזאת על-פי החוק. הנשיא שמגר הודיע לי, כי גם אם תוארך תקופת כהונתו של נשיא בית-המשפט העליון בחוק, הוא מבקש שהתיקון לא יחול לגביו אלא רק לגבי הנשיא הבא אחריו.

אין אני שוקל להעלות את גיל הפרישה של השופטים בשלב זה.

2. התשובה חיובית. הצעתי לממשלה כי נמליץ בפני מליאת הכנסת להגדיל את מספר השופטים בבית-המשפט העליון בשני שופטים נוספים לתקופה של שנתיים, זאת כדי לאפשר לנשיא בית-המשפט העליון לזמן הרכב נוסף של שלושה שופטים כדי לזרז את קצב שמיעתם של עניינים התלויים ועומדים בפני בית-המשפט העליון.

הצעתנו, אם תתקבל על דעת הכנסת, תאפשר להעלות במשך שנתיים שופטים מבית-המשפט המחוזיים לתקופת כהונה בפועל בבית-המשפט העליון באופן שסך כל השופטים המכהנים בעת ובעונה אחת בבית-המשפט העליון לא יעלה על 14 שופטים.

3. אין לדבר על סבב מינויים רחב.

4. אין אני שוקל להוריד את גיל הפרישה של השופטים.

היו"ר י' עזרן:

תודה, אדוני השר. שאלה נוספת לחבר הכנסת גולדפרב. בבקשה.

אלכס גולדפרב (צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, האם העלאת גיל הפרישה של השופט שמגר לא באה אלא כדי למנוע מהשופט ברק לכהן כנשיא בית-המשפט העליון?

שר המשפטים ד' ליבאי:

לי אין יסוד לחשוב כך, והראיה – אחד מיוזמי ההצעה ומהוגי הרעיון היה והינו כבוד השופט אהרן ברק. אהרן ברק הציע זאת לא בתקופת כהונתי, או, יותר נכון, לא הציע זאת לראשונה בתקופת כהונתי כשר המשפטים, אלא העלה זאת כבר לפני שניים או שלושה שרי משפטים שקדמו לי. אם כך, גישתו לנושא היתה עקרונית, שמן הראוי ששופטים המכהנים בבית-המשפט העליון יוכלו להמשיך ולכהן בדרך כלל עד מלאות להם 75 שנה. חזקה על השופט ברק שאם הציע זאת, מן הסתם לא הציע זאת כדי לדחות את תקופת כהונתו שלו, אלא הציע זאת לגופו של עניין.

היו"ר י' עזרן:

תודה, אדוני השר.

פניות עורכי-דין ליועץ המשפטי לממשלה

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר המשפטים ביום י"א בשבט התשנ"ג (2 בפברואר 1993):

באמצעי התקשורת התפרסם ציטוט מדבריו של היועץ המשפטי לממשלה, וממנו עולה כי עורך-הדין חיים צדוק, שר המשפטים לשעבר ומעסקניה הבכירים של מפלגת העבודה, מתקשר טלפונית לעתים תכופות למדי ללשכת היועץ המשפטי לממשלה בענייני לקוחותיו הפרטיים, עד כדי כך ש"הוא" – צדוק – "יודע את מספר הטלפון שלי".

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה נכונה?

2. האם קיימת מדיניות של העדפה בלשכת היועץ המשפטי לממשלה לגבי קבלת שיחות טלפון מעורכי-דין בענייני לקוחותיהם?

3. אם כן – מה יעשה השר בנדון?

תשובת שר המשפטים ד' ליבאי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

פניתי ליועץ המשפטי לממשלה בנדון, ולהלן תשובתו:

1. הידיעה אינה נכונה. עורך-הדין צדוק התקשר ללשכת היועץ המשפטי כדי לשוחח עם היועץ המשפטי בעניין מסוים. אין זה נכון שהוא מתקשר טלפונית לעתים תכופות ללשכת היועץ המשפטי. מובן כי די בשיחה אחת כדי שמאן דהוא ידע את מספר הטלפון של לשכת היועץ המשפטי.

2. היועץ המשפטי לממשלה דוחה מכול וכול את הטענה בדבר העדפה של מאן דהוא, ולא כל שכן מדיניות של העדפה בלשכת היועץ המשפטי. לדידו של היועץ המשפטי, הטענה נשענת על לא כלום ויסודה בהרהורי לב.

3. אין מקום לפעולה כלשהי שלי. איני ער לבעיה כלשהי שיש לטפל בה.

היו"ר י' עזרן:

תודה לשר המשפטים.

אני מזמין את סגן שר החקלאות להשיב על שאילתא מס' 569.

רשות הניקוז

חבר הכנסת ר' אלול שאל את שר החקלאות ביום י"א בשבט התשנ"ג (2 בפברואר 1993):

בעקבות שנתיים רצופות גשמים עזים ובתקופה שבה הגענו אף למקרי טביעה ולנזקים כלכליים בשל הצפות, ורשויות מקומיות נאלצות לפתור בעיות ניקוז שנוצרו בשטח רשויות אחרות, בייחוד באזור המרכז, ברצוני לשאול:

1. האם שיקולי הרשות מותאמים למציאות העירונית באזור המרכז?

2. האם ישונו שיקולי רשות הניקוז, שהיו עד כה שיקולים חקלאיים ברובם?

3. האם נשקל להקים גוף שיפעל ברמה בין-משרדית לתיאום, לפיקוח ולתקצוב עבודות תיעול וניקוז?

תשובת סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. רשות הניקוז אמורה להסדיר את הנחלים ואת התעלות האזוריות, על מנת שישמשו מוצא לניקוז המקומי, החקלאי והעירוני כאחד. אין רשות הניקוז מטפלת בנושאים שבתוך התחום הבנוי.

הפיתוח האורבני האינטנסיבי של אזור המרכז, כיסוי פני הקרקע בבטון ובאספלט, הגדילו את כמויות המים המגיעות אל הנחלים, והם קטנים מהכיל.

2. נציב המים הקים ועדה לבחון את החוק הקיים. אחד הנושאים הראשיים בבדיקה הוא נושא רה-ארגון של רשות הניקוז. הארגון חייב להתבסס על שטח טופוגרפי פיסי – אגן היקוות – הכולל את תורמי המים, את אזורי מעבר המים ואת אזורי ההצפה, בין שהם בעלי אופי חקלאי ובין שהם בעלי אופי אורבני.

התכנון חייב לכלול את כל המרכיבים שהוזכרו, והאחריות והנטל חייבים לכלול את כולם. על-פי המצב כיום, מרבית הנטל והאחריות נופלים על המגזר החקלאי, ויש לשנות זאת.

אשר לשיקולי רשות הניקוז, דווקא ה"שיקולים החקלאיים" עשויים להביא "ברכה" לשטחים האורבניים שבמורדם. השטחים החקלאיים מהווים שטחי הצפה המונעים מחלק מהמים להגיע לשטח הבנוי וממתנים בכך את מידת הנזק. בדרך כלל ההיפך הוא הנכון, מים המגיעים בצורה בלתי מסודרת מהאזורים הבנויים פוגעים בשטחים החקלאיים שבמורד.

3. הצענו לא אחת להקים גוף בין-משרדי לתיאום, לקידום ולתקצוב עבודות ניקוז. הגוף צריך להיות מונהג על-ידי נציבות המים בשיתוף עם משרד החקלאות, מע"צ, משרד הבינוי והשיכון, משרד הפנים ומשרד התחבורה.

היו"ר י' עזרן:

אני מודה לסגן שר החקלאות.

רשות הדיבור לסגן שרת החינוך והתרבות, ששייב על שורה של שאילתות.

דמי רישום לאוניברסיטאות

חבר הכנסת ע' פרץ שאל את שרת החינוך והתרבות ביום ד' בשבט התשנ"ג (26 בינואר 1993):

גברת צ"א (שמה המלא מופיע במקור) נרשמה ללימודי תואר שני באוניברסיטת תל-אביב ושילמה דמי רישום בסך 310 שקלים. לאחר שלא התקבלה לאוניברסיטה סירבה ההנהלה להחזיר לגברת א' את דמי הרישום.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה נכונה?

2. מה הוא סכום הכסף הנדרש על-ידי אוניברסיטה לבצע רישום של תלמיד באוניברסיטה?

3. מה הוא סכום הכסף הנאסף מדי שנה על-ידי אוניברסיטה כ"דמי רישום" של אזרחים שבסופו של דבר לא מתקבלים ללימודים?

4. האם ישונה המצב?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. האוניברסיטאות גובות דמי רישום מכל מועמד המגיש בקשה להתקבל ללימודים. דמי רישום אלה נועדו לכסות הוצאות הכרוכות ברישום ובקבלה (כגון: פתיחת תיק, בדיקת מסמכים, קליטת הנתונים במחשב, דיונים בוועדות קבלה, משלוח הודעות שונות וכו'), וזאת בנפרד משכר הלימוד שבו חייבים התלמידים לאחר קבלתם במשך כל שנות לימודיהם.

ההוצאות הנ"ל אינן קשורות בתוצאה הסופית של קבלה או אי-קבלה. תהליך הרישום והדיונים זהים, בין שהמועמד מתקבל בסופו של התהליך ובין שהוא נדחה.

לאור זאת, ברור כי הידיעה בדבר אי-החזרת דמי רישום היא נכונה (כך גם מפורסם בחוברת המידע למועמדים, שאותה הם רוכשים עם טופסי הרישום בטרם הרשמתם).

2. בעונת הרישום לקראת שנת הלימודים התשנ"ג היו דמי הרישום 310 ש"ח (למקדימים להירשם בחודש ינואר היו דמי הרישום 280 ש"ח). סכום זה מתעדכן מדי שנה על-פי המדד. נושא גביית דמי הרישום מעוגן גם במסקנות ועדת-קוברסקי.

3. השנה "נאספו" על-ידי אוניברסיטת תל-אביב כ-1.3 מיליון ש"ח מדמי רישום של תלמידים שלא התקבלו לאוניברסיטה, ובכל האוניברסיטאות גם יחד – כ-4 מיליון ש"ח.

4. לאחרונה, על-פי בקשתה של שרת החינוך והתרבות, מערכת ההשכלה הגבוהה בודקת מחדש אפשרות להקים מרכז רישום ארצי לאוניברסיטאות, דבר אשר עשוי למנוע את חלק הארי של תשלומי דמי הרישום של תלמידים שלא התקבלו ללימודים.

עם זאת, כפי שהובא לאחרונה לידיעה מעל במה זו, המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, בתמיכה של המועצה להשכלה גבוהה, הקים לפני כשנתיים את מערכת המידע הממוחשבת "מידעת". מערכת זו מספקת תשובות אישיות לכל מועמד לגבי אפשרויות הקבלה למגוון תוכניות הלימודים לתואר ראשון במוסדות השונים. שימוש נכון במערכת זו נותן למועמד אמות מידה ברורות למדי לגבי סיכוייו להתקבל לתוכנית זו או אחרת בכל מוסד ומוסד.

ייצוג המועצה הישראלית לצרכנות בתוכנית "כלבוטק"

חברת הכנסת ל' לבנת שאלה את שרת החינוך והתרבות ביום י"ח בשבט התשנ"ג (9 בפברואר 1993):

בעקבות תוכנית "כלבוטק" ביום שלישי, 26 בינואר 1993, שבה אירח מר אלישע שפיגלמן את הגברת עדה לבנון, יושבת-ראש המועצה לצרכנות לשעבר, בנושאים בתחום הצרכנות, ובעקבות העובדה שהרשות להגנת הצרכן זוכה לבמה נרחבת, ואילו המועצה הישראלית לצרכנות, שהיא חברה ממשלתית הקשורה במשרד התעשייה והמסחר, נתקלת בהתעלמות, נראה כי קיים חוסר איזון בבחירת המרואיינים בנושאי צרכנות בתוכנית.

ברצוני לשאול:

1. האם מעדיפה הטלוויזיה הממשלתית להציג בעלת מכון פרטי על פני המועצה הישראלית לצרכנות? אם כן – מדוע?

2. מדוע נגרע חלקה של המועצה הישראלית לצרכנות מתוכנית אשר נושאת אופי צרכני מובהק?

3. לפי אילו קריטריונים ציבוריים-ענייניים בוחר מר שפיגלמן את מרואייניו?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

להלן התשובה שנמסרה לי על-ידי הנהלת רשות השידור:

3-1. לעניין האיוון בבחירת המרואיינים והמדדים – ב"כלבוטק" מופיעים מומחים רבים. יש בהם שנושאי מומחיותם מטרידים את הצופים יותר מאחרים מחד גיסא, ומאידך גיסא – מומחיותם אינה מוטלת בספק, הופעתם מלוטשת ולשונם רהוטה, ומכאן תכיפות הופעתם. טיב המענה ואיכות השידור הם המדדים היחידים. לבקש באלה איוון – כביכול היתה זו התגוששות פוליטית נוספת.

לעניין "הבמה הנרחבת" שלה זוכה הרשות להגנת הצרכן – מדובר בגברת עדה לבנון, מנכ"ל המועצה לצרכנות לשעבר. היא רכשה לה שם כמומחית לנושאי צרכנות. הופעות עבר שלה במשדר היו מעולות. מכאן הזמנתה. עובדת היותה בעלת מכון פרטי העוסק בנושאי צרכנות אינה צריכה להיות לרועץ. אגב, בנושא שבו עסקה במשדר ביום 26 בינואר 1993 לא ידועה לעורכי "כלבוטק" כל יוזמה מצד המועצה לצרכנות. ממילא לא עלתה שאלת העדפה.

לעניין קיפוח, כביכול, של המועצה לצרכנות – בשנתיים האחרונות סבלה המועצה מבעיות תפקוד כתוצאה מחילופין של בעלי תפקידים, לרבות המנכ"ל. לצערם של עורכי "כלבוטק", לא העלתה בפניהם המועצה בתקופה זו נושאים הראויים לטיפול במשדר.

תוכנית אקדמית במינהל עסקים בצפון הארץ

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שרת החינוך והתרבות ביום י"ח בשבט התשנ"ג (9 בפברואר 1993):

התעשייה משוועת לבעלי תואר אקדמי במינהל עסקים. שילוב בוגרי מינהל עסקים במפעלי תעשייה מסייע ליצירת מקומות עבודה ומעודד צמיחה כלכלית. הביקוש לבוגרי מינהל עסקים (תואר ראשון ושני) עולה בהרבה על מספר המסיימים. בד בבד עולה מספר המבקשים ללמוד מינהל עסקים על מספר מקומות הלימוד המוצע על-ידי המוסדות להשכלה גבוהה. עודף הביקוש ללימודי מינהל עסקים גדול מעודף הביקוש שהיה ללימודי משפטים בסוף שנות ה-80.

בצפון הארץ אין תוכנית אקדמית למינהל עסקים. תושבי הצפון המעוניינים ללמוד מינהל עסקים, ואשר זכו להתקבל ללימודים, נאלצים להדרים לתל-אביב וירושלים, ועליהם לעמוד בהוצאה הנוספת הכרוכה בכך. בשנת 1987 הגישה אוניברסיטת חיפה הצעה לפתוח לימודי מינהל עסקים. מאז עברו יותר מחמש שנים, ועדין לא הסתיימו הליכי הבדיקה והאישור.

ברצוני לשאול:

1. מדוע מתעכב האישור זמן כה רב?

2. האם מבקש משרד החינוך להיענות לצרכים הכלכליים והאקדמיים של תושבי הצפון בדרך אחרת?

3. כיצד יסייע משרדך לפתיחת תוכנית אקדמית לתואר שני במינהל עסקים בצפון הארץ?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנת 1986 פנתה אוניברסיטת חיפה למועצה להשכלה גבוהה בבקשה לקיים לימודים לקראת תואר ראשון במינהל עסקים. ברם, במקביל לבדיקת הנושא על-ידי ועדת מומחים מטעם המועצה, ביקשה האוניברסיטה להסיר את בקשתה מסדר-היום.

בשנת 1991 חידשה אוניברסיטת חיפה את בקשתה לקיום לימודים לקראת התארים ראשון ושני במינהל עסקים, אך שוב, תוך כדי תהליך הבדיקה ביקשה האוניברסיטה להקפיא את הנושא.

לאחרונה הגישה אוניברסיטת חיפה בקשה חדשה ללימודי תואר שני – בלבד – במינהל עסקים, והיא נבדקת עתה במועצה להשכלה גבוהה על-פי המקובל.

2-3. האישור ללמד לימודי מינהל עסקים ניתן על-ידי המועצה להשכלה גבוהה לכל מוסד להשכלה גבוהה אשר מגיש תוכנית לימודים העומדת בתנאים האקדמיים והתקציביים המקובלים.

כיום מתקיימים לימודים בתחום דומה בטכניון בחיפה, בפקולטה להנדסת תעשייה וניהול.

עם זאת, אם יימצא כי תוכנית הלימודים שהגישה אוניברסיטת חיפה לאישור המועצה להשכלה גבוהה עומדת ברמה הנדרשת, תוסמך בקרוב אוניברסיטת חיפה ללמד מינהל עסקים.

במקביל, גם משרד החינוך והתרבות וגם המועצה להשכלה גבוהה מעודדים את המכללות האזוריות (בצפון הארץ קיימות שלוש כאלה) לקיים באופן עצמאי לימודים אקדמיים בתחומים שונים.

מכללת "בזק"

חבר הכנסת ג' שגב שאל את שרת החינוך והתרבות ביום י"ח בשבט התשנ"ג (9 בפברואר 1993):

מכללת "בזק" מכשירה טכנאים במקצועות הטלקומוניקציה, החיוניים לתפקוד מערכת התקשורת האזרחית והצבאית. מסלול הלימודים במכללה הינו ייחודי בישראל. בימים אלה התקבלה הוראה שלא לפתוח רישום וקבלת תלמידים לכיתות ט' לשנת התשנ"ד.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע על כך למשרד החינוך?
2. האם משמעות הוראה זו היא ביטול הדרגתי של בית-הספר התיכון ופגיעה במסלול לימודים ייחודי זה?
3. מדוע עומדים לסגור את המכללה?
4. היכן יילמדו מקצועות אלו?
5. האם האלטרנטיבה של הכשרת כוח-אדם למקצועות תקשורת לאחר השירות הצבאי, למרות עלותה הגבוהה ויעילותה הפחותה, טובה יותר?
6. האם תשונה הוראה זו?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד החינוך והתרבות והנהלת חברת "בזק" החליטו שלא לפתוח בהרשמה לכיתות ט' לשנת הלימודים התשנ"ד.
2. משמעות ההחלטה היא סגירה הדרגתית של החטיבה התיכונית והשארתו של המסלול לטכנאים והנדסאים.
3. סגירת החטיבה התיכונית נובעת מגירעונות מצטברים ומעלות תפעול גבוהה ביותר, שאין לה הצדקה חינוכית או כלכלית, מאחר שמגמות אחרות ברמה התיכונית נותנות מענה מספיק.
4. מקצועות הבזק יילמדו במסגרת מגמות האלקטרוניקה או התקשורת, שיספקו בוגרים במספר מספיק למסלול הטכנאים וההנדסאים במכללת "בזק".

5. משרד החינוך והתרבות אינו אחראי להכשרת כוח-אדם לאחר השירות הצבאי, אך העלות של הכשרת כוח-אדם זה, בדרך כלל למקצועות ספציפיים, זולה ומהירה יותר.

6. ההחלטה לצמצום המסגרת התיכונית נתקבלה במשותף על-ידי חברת "בזק", משרד החינוך והתרבות והמינהלה לחינוך בעיריית ירושלים.

תלמידים עולים

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את שרת החינוך והתרבות ביום י"ח בשבט התשנ"ג (9 בפברואר 1993):

מדי כמה ימים שבות ועולות טענות של אנשי חינוך על מדיניות משרד החינוך והתרבות ביחס לתלמידים העולים החדשים.

יושב-ראש ועדת החינוך, חבר הכנסת אברהם בורג, טוען כי "מערכת החינוך בוגדת בעולים", ויושב-ראש ארגון המנהלים בבתי-הספר העל-יסודיים, מר אריה רוגל, טוען כי "משרד החינוך מכשיל את העולים החדשים".

ברצוני לשאול:

1. מה היא הסיבה לכך שהופסקו בימים אלה שיעורי העזר לעולים חדשים?
2. האומנם קיים מחסור של עשרות אלפי שעות לימוד כדי להעניק לתלמידים העולים את המינימום הדרוש ללימודיהם ולקליטתם?
3. האם ומדוע לא יוכלו אלפי ילדים עולים לגשת השנה לבחינות בגרות, בשל הפסקת שיעורי התגבור, בעיקר במקצועות העבריים?
4. האם ידועה למשרד החינוך תופעה חדשה, ולפיה תלמידים עולים רבים שבים למדינות חבר העמים כדי להשלים שם את לימודיהם, וזאת בשל קשיי הסתגלות למערכת החינוך בארץ?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. שיעורי העזר לתלמידים עולים לא הופסקו.

2. משרד החינוך והתרבות העביר לבתי-הספר העל-יסודיים 15,000 שעות לכיתות י', י"א וי"ב כדי לסייע לתלמידים העולים.

3. תלמידים הניגשים לבחינות בגרות זכאים לשעה נוספת. כמו כן קיימת מערכת של הקלות לתלמידים עולים הניגשים לבחינות הבגרות במקצועות תלויי-עברית, כדי להקל את הצלחתם בבחינות.

4. תופעה זו היא שולית ביותר, ועם קבלת תוספת גדולה של שיעורי העזר יש להניח שהיא תיעלם לחלוטין.

סקר בדבר תנאים פיסיים קשים בבתי-ספר

חבר הכנסת י' שפי שאל את שרת החינוך והתרבות ביום י"ח בשבט התשנ"ג (9 בפברואר 1993):

בידיעה שפורסמה בעיתון "מעריב" מיום שלישי, 26 בינואר 1993, מתברר, כי אלפי ילדים לומדים בתנאים קשים. ממצאים אלה עולים מסקר שערך ד"ר גדעון בן-דרור, מנהל אגף הפיתוח במשרד החינוך.

ברצוני לשאול:

1. האם ממצאי הסקר מקובלים על משרד החינוך?

2. מה הן מסקנות משרד החינוך והתרבות מסקר זה?

3. האם יש אזורים ספציפיים, שבהם בעיית הכיתות חמורה במיוחד?

4. מה הן הפעולות המיידיות שנוקט משרד החינוך לטיפול בבעיה זו?

5. האם יטפל משרד החינוך באופן יסודי בבעיה זו?

6. אם כן – כיצד, ואם לא – מדוע?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

1. הסקר נערך על-ידי המשרד, ובכוונתנו להמשיך ולטפל בממצאיו.
2. המסקנות מתייחסות לכך, שיחולו שיפורים מסוימים עם השלמת הבנייה על-פי תקציבים קיימים, וכן יש צורך בהשגת מקורות נוספים.
3. קשה להגדיר אזור ספציפי כאילו רק בו קיימת בעיה של כיתות, והדבר קשור לשינויים האורבניים והדמוגרפיים החלים ביישובים השונים.
4. זירוז והאצת הרשויות המקומיות לבצע בהקדם האפשרי את תקציבי הבנייה של מוסדות חינוך חדשים.
5. המשרד משתדל לשים דגש בהשגת תקציבים נוספים להחלפת מבנים לא-תקניים, רעועים ודליקים.
6. להסרת מכשולים ותקלות בטיב מבני החינוך דרושים תקציבים רבים נוספים, אשר עדיין אינם ברשות המשרד, ונקווה לשיתוף פעולה עם משרד האוצר כדי לגבש מתכונת לפתרון הבעיות בתוך כמה שנים.

היו"ר י' עזרן:

אני מודה לאדוני סגן השר. שאלה נוספת, בבקשה.

יעקב שפי (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סגן השרה, תודה על התשובות. נוכח התנאים הקשים בקיץ ובחורף, יש התארגנויות של בתי-ספר והורים להתקין בעצמם מזגנים בכיתות. שאלתי היא: האם מוכן משרד החינוך והתרבות להכין תשתית חשמלית להתקנת המזגנים ולממן את רכישתם, או להשתתף במימון? גם נושא המלחמה באבטלה ירוויח מהכנת התשתית, על-ידי כך שמאות עובדים יתעסקו בה.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לשאלה הנוספת של חבר הכנסת יעקב שפי – משרד החינוך והתרבות מכין תוכנית מגירה, אם יוחלט בממשלה על החלת עבודות יזומות על משרד החינוך, באמצעות אחד מן המשרדים, שאני מבין שזה

משרד העבודה והרווחה, המכין תוכנית. אנחנו נערכים באמצעות תוכנית מגירה, שבה יש אפשרות לצאת מיידית לפעולה שתביא לפתרון של חיזוק מערכת החשמל בבתי-ספר, משום שלא מעטים הם בתי-הספר שבהם אין יחידות כוח המאפשרות הכנסת מזגנים, גם אם ועד הורים גייס את הכספים בתרומה או מההורים, ואין אפשרות לחבר אותם כתוצאה מהעדר כוח ותשתיות.

משרד החינוך, לפי סדר העדיפויות שלו, מרכז כרגע את המאמץ שלו בהשלמת כיתות חסרות. אמרתי לא אחת מעל במה זו, שה"מיראז'ים" קורקעו, ה"שאסונים" הפסיקו מזמן לנסוע, ומבני ה"פיאו" הקלים עוד קיימים בבתי-הספר זה 30 שנה ויותר.

בימים אלה אנחנו מכינים תוכנית מגירה לגבי התשתיות, ובמקביל הכנו תוכנית לפני כמה חודשים, על-פי הנחיית שר החינוך והתרבות, כדי שנוכל להיכנס לתוכנית של החלפת מבנים קלים במבנים קשיחים אחרים, כך שנוכל לבוא ולומר, שלא רק ה"מיראז'ים" קורקעו, אלא גם מבני ה"פיאו" פונו מבתי-הספר.

היו"ר י' עזרן:

תודה, אדוני סגן השר.

מצב כיתות הלימוד וגני-הילדים

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ה בשבט התשנ"ג (16 בפברואר 1993):

בעיתון "מעריב" מיום שלישי, 26 בינואר 1993, פורסמו פרטים מתוך הסקר שערך ד"ר גדעון בן-דרור, מנהל אגף הפיתוח במשרד החינוך.

מן הפרטים עולה תמונה המעוררת דאגה באשר לעתידם החינוכי של תלמידי בתי-הספר.

ברצוני לשאול:

מה עושה משרדך כדי להביא את הנושאים המוזכרים להלן על תיקונם – 1. צמצום צפיפות תלמידים ב-4,800 כיתות שבהן יש יותר מ-40 תלמידים; 2. שיפוץ כיתות או העברת תלמידים מ-400 כיתות הנמצאות במבנים לא-תקינים בעיקר מבחינה בטיחותית; 3. הקמת מבנים לילדים גילאי טרום-חובה (שלוש-ארבע); 4. הקמת מקלטים ומרחבים מוגנים בבתי-ספר, שם הם אינם בנמצא?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

הסקר שהכין ראש המינהל לפיתוח נעשה לפי בקשת השרה, כדי לקבל תמונת מצב של הבינוי והפיתוח במערכת החינוך, לנוכח הגידול הטבעי וקליטת העלייה במערכת החינוך.

1. אכן הצפיפות בכיתות לימוד רבות היא בעיה קשה, אשר אינה תורמת לתלמידים לא מבחינה חינוכית ולא מבחינה בריאותית. חלק מהבעיה נובע מכך, שעדיין לא הושלמה בנייתם של מוסדות חינוך, הנמצאים בבנייה, ביישובים קולטי עלייה, או ביישובים שבהם קיים גידול טבעי משמעותי בחינוך היהודי ובחינוך הערבי. הפתרון לנושא מתחלק לשניים: זירוז הבנייה של כיתות הלימוד החדשות, ובמקביל יהיה צורך בהשגת תקציבים נוספים, והמשרד יפעל יחד עם משרד האוצר להתמודד בצורה נאותה עם הבעיה, עד לפתרון נושא חשוב זה.
2. בכוונתנו לתת עדיפות ודגש מיוחדים בטיפול בהחלפות מבנים לא-תקניים ולא-בטיחותיים. לצערנו, קיימות כיתות לימוד במבנים ישנים עוד משנות ה-50, כמו מבני ה"פאו" שהזכרתי קודם לכן, מבנים טרומיים, מבני בטונאדות וכדומה. חלק מהמבנים ניתן יהיה לשמר על-ידי עבודת שיפוץ וצביעה, אולם את חלקם יהיה צורך להחליף. בחלק מהיישובים כבר הוחל להתבצע תהליך כזה, כמו בבית-הספר "ניצנים" בבאר-שבע, בבית-הספר היסודי בדיר-חנא, בבית-הספר חב"ד בלוד ועוד. לגבי עשרות כיתות אחרות יהיה צורך לקבל תקציבים נוספים. הבעיה היא תקציבית, ונקווה שיימצאו לכך המקורות המתאימים.
3. לצערנו, אין כלל משאבים להקמת גני-ילדים לגילאי שלוש-ארבע, מצב הנמשך כבר כמה שנים. גם תרומות שהגיעו בעבר להקמת גני-ילדים לגילאים אלה אינן מגיעות בשנים האחרונות. ייתכן שקידום הנושא יצטרך להתבצע בעתיד על יסוד חקיקה מיוחדת.
4. בשנים האחרונות כל מוסדות החינוך הנבנים ביישובים השונים, בכל המגזרים, נבנים עם מקלטים, לפי תקן של 10 מ"ר לכיתה. אולם, אין בידינו תקציבים לסגירת פערי העבר. לגבי מוסדות חינוך שנבנו בשנות ה-50 וה-60 – לצערנו, גם השנה המצב הוא כך. אשר למרחבים מוגנים – כל עוד לא תיעשה חקיקה בנושא ולא יובטחו התקציבים הדרושים לכך, לרבות תקציבים עבור מתקני אוורור וסינון, לא ניתן לחלוטין לבצע את המעבר למרחבים מוגנים.

היו"ר י' עזרני:

תודה. שאלה נוספת לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני, סגן השרה, התשובה המפורטת שלך יותר מייאשת מאשר מעודדת, כי בעצם לא הצגת אפילו תוכנית כרגע על מה שאתם מסוגלים – – –

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

סליחה, בתשובה על השאלתך של חבר הכנסת יעקב שפי התייחסתי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

הקשבת. אבל לגבי הצפיפות, השיפוצים ובעיקר עניין גני-הילדים – זו קטסטרופה.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

תיכף אתייחס לכך.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לכן אני חושבת, שהכנסת אולי פשוט לא יודעת. אולי יהיה זה דבר טוב אם תביאו את הסקר הזה, תכניסו אותו למעטפות ותשלחו לכל חבר כנסת אישית את התוצאות המפורטות שלו. אולי הבית הזה קצת יזדעזע מכך, וזה ישפיע גם על ההחלטות.

דבר נוסף שרציתי לבקש – היתה עכשיו מגפה, או לא מגפה, אלא התפרצות מחלת החצבת באופקים. בין היתר, היום היה לנו דיון בנושא הזה. הסתבר, שבבית-ספר, שהיה מוקד ההידבקות במחלה, מערכת הביטוח הרוסה והביוב מהקומה העליונה זרם לקומה התחתונה וכו'. מה שאני רוצה לשאול הוא, האם יש במשרד החינוך הנחיות ברורות, הקובעות מהי אחריותם של המורים ושל המנהל באופן מיוחד להיגיינה? אני יודעת שהעיריות אמורות לתחזק את הבניין. זה ידוע. אבל אני שואלת, האם המנהל צריך להמשיך ללמד בבית-ספר שבו ביוב זורם בכיתות?

היו"ר י' עזרן:

תודה.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לשאלה הנוספת של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי – אני רוצה פה להרחיב מעט, אבל אתחיל מהסוף להתחלה, והמקרה של אופקים צריך לשמש דוגמה להרבה ראשי רשויות, במובן השלילי, ולא החיובי. המועצה המקומית אופקים, בשונה ממועצות אחרות, קיבלה תקציב מיוחד ותגבור מיוחד של משרד החינוך והתרבות, ושם הכספים לא נוצלו בדרכים הנכונות. בתי-הספר באופקים לא נפתחו ב-1 בספטמבר, כתוצאה מכך שוועד ההורים המרכזי של היישוב לא אפשר את פתיחת בתי-הספר. המועצה המקומית לא ריכזה את המאמץ בחודשי הקיץ לשיפוץ בתי-הספר ולהכנת תשתית, כדי שלא

נגיע למה שהגענו אליו לפני כמה שבועות שם; ואני לא נכנס לתחומים של אנשים שצריכים לעסוק בנושא הזה וצריכים לבדוק לאן הכספים הועברו. אני יכול לבוא ולומר, שזהו אחד המקרים הלא-נכונים, שאותם לא צריך לקחת כדוגמה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אבל יש אחריות של מנהל.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אכנס עכשיו לגופה של השאלה. רציתי להבהיר, שלגבי אופקים משרד החינוך פעל מעבר למקובל.

לגבי הטיפול והאחריות של מנהל בית-הספר – אנחנו בכלל מצויים במדיניות של ביזור, כשהכוונה היא לתת למנהלי בתי-הספר יותר ויותר עצמאות. עשינו זאת ברמה המחוזית ואנחנו מורידים זאת היום לרמה של מנהלי בתי-הספר. כאן, למנהל בית-הספר יש כל הסמכות לקבל את הגיבוי של המפקח המחוזי. אם הוא חושב שיש כאן סכנה – לאחר שהוא יקבל את המלצת משרד הבריאות – של פגיעה בילדים, כתוצאה מכך שהרשות המקומית לא העמידה את המתקנים בצורה נכונה או לא השלימה את החסר, יש לו כל הסמכות לפעול כדי שילדים לא ייפגעו.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

יש לו סמכות היום?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אמרתי שיש לו סמכות באישור המפקח המחוזי. וכך פעלו. זה גם היה הכלי שזירז את המועצה המקומית להשלים את החסר.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אבל מי שסגר – זו היתה הרופאה המחוזית.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אבל זה היה מתואם. אני לא יודע אם בדקת את הנושא ברמה המקומית, או שהתייחסת לנושא לפי הכתבה בעיתון או בטלוויזיה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לא, לא, לפי מה שאמרה הרופאה.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

יפה. מנהל המחוז של משרד החינוך והתרבות, ד"ר מניץ, התערב באופן אישי שם. אנחנו ביקרנו באופקים בתחילת חודש ספטמבר. השרה הטילה עלי לבדוק את העניין מקרוב. נסעתי לשם, הייתי באופקים, יחד עם מנהל המחוז, ונפגשנו עם ראש המועצה.

לגבי גילאי שלוש-ארבע ולגבי הסקר שנעשה – אמרתי בתשובה על השאלתא של חבר הכנסת שפי, שמשרד החינוך הכין תוכנית. והסקר שהוכן על-ידי מר גדעון בן-דרור, ראש המינהל לפיתוח – – –

היו"ר י' עזרן:

סליחה, אדוני. זה לא מקובל, בפרט כשמדובר בשאלה נוספת. יש מגבלה מסוימת. עם כל הכבוד.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני מסיים במשפט קצר. לנו בכל אופן יש תוכנית מגירה. אני מקווה שנקבל את הסיוע מהאוצר ונוכל לזרז את התהליך של החלפת המבנים הקלים.

דבר נוסף – ואני אומר לך זאת כאדם שמילא תפקיד של ראש רשות עד לפני כמה חודשים – הלואי שנוכל להשלים את החסר בכל מה שקשור לגילאי שלוש-ארבע, משום שבערי הפיתוח זה קיים. אם נוכל להרחיב זאת לגבי כלל היישובים בארץ – אני חושב שנעשה דבר נכון.

היו"ר י' עזרן:

תודה, אדוני סגן השר.

אני מוכן להסכים שהתשובה על השאלתא של חבר הכנסת גזן שגב תיקרא ולא תימסר רק לפרוטוקול, אף שכשציינתי את מספרה הוא לא היה באולם. בינתיים הוא נכנס לאולם.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני מבקש להשיב קודם על השאלות האחרות. אחר כך אקרא את התשובה על השאלתא של חבר הכנסת גונן שגב.

הקצבה לתלמידים טעוני טיפוח בבתי-ספר

חבר הכנסת י' ונונו שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ה בשבט התשנ"ג (16 בפברואר 1993):

ברצוני לשאול:

1. מה עושה משרד החינוך לתגבור המאמצים בבתי-ספר שבהם רמת הכנסת ההורים נמוכה?
2. מה עושה משרד החינוך למען ילדים נזקקים, שאין ידם משגת לרכוש ציוד, ספרים, חומרים, וזאת נוכח המצב, שבו ילדים רבים מופיעים לבתי-הספר ללא ציוד מינימלי, ללא ספרים וללא הסדרת שירותי החובה?
3. האם נכון, כי מאות בתי-ספר יפסיקו לקבל הקצבה לשנה הבאה עבור טעוני טיפוח, לרבות בתי-ספר בערי הפיתוח?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אם מדובר בנושא תשלומים שההורים צריכים לשלם, הרי משרד החינוך פרסם הוראות בחוזר המנהל הכללי, שיש להתחשב בהורים שידם אינה משגת, או על-ידי מתן הנחות או על-ידי חלוקה לתשלומים.
2. כמו-כן המשרד מפעיל היום קרן סטיפנדיות, המחלקת מלגות לתלמידים נזקקים. כיום הקרן עומדת על סך של כ-3 מיליוני ש"ח.
2. במשרד החינוך אין כל תקציב המיועד לסייע להורים שידם אינה משגת לרכוש ציוד ספרים וכו' לילדיהם.

לקראת שנת התקציב החדשה כנראה יקבל המשרד תקציב המיועד לסיוע לתלמידים עולים לרכישת ציוד מסוג זה, אך טרם נקבעו הקריטריונים.

3. משרד החינוך בודק אפשרות של אישור שעות לטעוני טיפוח על-פי קריטריונים מחודשים, אך אין כוונתו להפסיק את ההקצבות לבתי-ספר בשנה הבאה, ומספר השעות שניתן לצורך זה לא קוצץ.

עצמות שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות

חבר הכנסת א' שפירא שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ה בשבט התשנ"ג (16 בפברואר 1993):

בתשובה על שאלתא שלי מס' 409, מיום כ"ו בטבת התשנ"ג (19 בינואר 1993), לא נעניתי בדברי תשובת סגן השרה, מיום ד' בשבט התשנ"ג (26 בינואר 1993), על שאלה מס' 3, בעניין החזרת עצמות שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות והבאתן לקבורה, והופניתי לפסיקת בג"ץ, שלא עסק כלל בבעיה של העצמות שנמצאו בעבר. כמו כן, בג"ץ קבע עקרונית, שבכל מקרה של מציאת עצמות בחפירות, יש להביאן לקבורה על-ידי משרד הדתות.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרד החינוך, שרבות עצמות אדם שנמצאו בעבר בחפירות ארכיאולוגיות שונות ברחבי הארץ מוחזקות במכוני מחקר של האוניברסיטאות ושל אגודות הארכיאולוגיה בישראל?

2. מה ייעשה להביאן לקבורה לאלתר?

3. מה ייעשה לגבי מקרים דומים בעתיד?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. למיטב ידיעתנו, במכוני המחקר של האוניברסיטאות אין רבות של עצמות. אם למישהו יש ידיעה ספציפית, אנו מבקשים להעבירה לרשות העתיקות, כדי לבדוקה.

2. ברשות העתיקות קיים נוהל קבוע לטיפול בעצמות המתגלות בחפירות ארכיאולוגיות. כל העצמות נאספות באופן מסודר ובמלוא הזהירות והכבוד, בלא הבחנה של גזע, מין ודת. לאחר בדיקה מועברות עצמות האדם לקבורה למשרד לענייני דתות.

3. הנוהל הנ"ל ניתן לכל ארכיאולוג, בצמוד לרשיון החפירה.

תנאי הלימוד בבתי-ספר

חבר הכנסת א' רביץ שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ה בשבט התשנ"ג (16 בפברואר 1993):

בעיתון "מעריב" מיום ד' בשבט התשנ"ג (26 בינואר 1993) פורסם, כי מסקר שערך ד"ר גדעון בן-דרור, מנהל אגף הפיתוח במשרד החינוך, עולה כי אלפי ילדים לומדים בכיתות בתנאים קשים ובצפיפות רבה, תוך פגיעה באיכות הלימודים, במבנים לא-תקינים, דליקים שאינם ראויים לשימוש.

ברצוני לשאול:

1. כיצד יתגבר משרד החינוך על בעיה חמורה זו, והאם הוכנה תוכנית מעשית לפתרון?

2. מכיוון שידוע לי, כי בבני-ברק מאוכלסות כיתות רבות במבני קרוונים מסוכנים, ולרבים אין כיתות כלל, האם בשלב ראשון יוצאו תלמידים ממבנים מסוכנים ויועברו למבנים בטוחים יותר?

3. מכיוון שבבתי-הספר "רמז" ו"הגבעה" בבני-ברק יש עשרות חדרי כיתות ריקים, ולעומתם בסמינר "בית יעקב" עשרות כיתות המאוכלסות מעל התקן ומאות בנות ללא כיתות כלל, האם נשקל להעמיד את הכיתות הריקות לרשות התלמידות שלהן אין כיתות לימוד כלל?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אכן, הצפיפות בכיתות לימוד רבות היא בעיה קשה, אשר אינה תורמת חינוכית ובריאותית. חלק מהבעיה נובע מכך, שעדיין לא הושלמה בנייתם של מוסדות חינוך הנמצאים בבנייה ביישובים קולטי עלייה או ביישובים שבהם קיים גידול טבעי משמעותי, בחינוך היהודי ובחינוך הערבי.

הפתרון לנושא מתחלק לשניים – זירוז הבנייה של כיתות הלימוד החדשות. בד בבד יהיה צורך בהשגת תקציבים נוספים, והמשרד יפעל יחד עם משרד האוצר להתמודד עם הבעיה בצורה נאותה, עד לפתרון נושא חשוב זה.

2. לגבי בני-ברק, נבקש להדגיש, כי נעשה על-ידי משרד החינוך והתרבות ומשרד האוצר מהלך יחיד מסוגו בארץ, על-ידי הקצבת כיתות לתגבור הבינוי של מוסדות חינוך בעיר: 40 כיתות לשנת 1992, שמהן נבנו עד כה רק כדי מחציתן, ועוד 40 כיתות משנת 1993, שאותן לא ניתן להפעיל, כיוון שהעירייה אינה מסוגלת להציג למשרדנו עמדה מוסכמת. אין ספק שקידום הבנייה יתרום רבות להטבת תנאי הכיתות בעיר.

3. לגבי סמינר "וולף" של "בית יעקב", אכן הצענו להורים ולעירייה לקבל שטחים בשטח הצפוני של בית-הספר "רמז", כפתרון זמני עד לקידום בניית בית-ספר של "בית יעקב" חדש בשטח "פרדס ברמן" בבני-ברק, אשר רצוי להשלים את השלב הראשון שבו לקראת שנת הלימודים התשנ"ה.

מעצר מפקח במשרד החינוך

חבר הכנסת א' יחזקאל שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ה בשבט התשנ"ג (16 בפברואר 1993):

בעקבות פרסום הידיעות בעיתונות על מעצר מפקח במשרד החינוך בחשד לשוחד בתמורה למינוי מורה, ברצוני לשאול:

1. מה הוא תהליך מינוי עובדי הוראה, מנהלים ומפקחים במגזר הערבי?

2. מה הוא שיעור המינויים של עובדי הוראה על-פי השתייכות חמולתית, משפחתית או מפלגתית במגזר הערבי?

3. האם נשקל למנות ועדה חיצונית שתבדוק נושא זה ותקבע קריטריונים חדשים למינוי עובדי הוראה?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. קיימת שיטת ניקוד המשקללת נתוני המועמדים ומתייחסת בעיקר לוותק, לשכר, למצב המשפחתי ועוד. שיטה זו נקבעה בתיאום עם הסתדרות המורים ונדונה במפורט בוועדת המשנה של ועדת החינוך והתרבות, בישיבותיה ב-24 בנובמבר 1992 וב-14 בדצמבר 1992.

מינוי מנהלים מבוצע באמצעות מכרזים וועדות יועצים, בהתאם למפורט בחוזר המנהל הכללי, חוזר מיוחד ד', התשמ"ח, פברואר 1988.

מינוי מפקחים – מבוצע באמצעות ועדות מכרזים בהתאם לתקשי"ר.

2. ועדות המינויים אינן מתייחסות להשתייכות עדתית, חמולתית, משפחתית או מפלגתית, אלא אך ורק לכישורי המועמדים ובהתאם לזכותם על-פי הכללים שנקבעו ופורסמו ברבים, כך שלא קיים מינוי עובדי הוראה שלא על-פי כללים אלו.

3. כאמור, נושא זה מתואם עם הסתדרות המורים, נבדק על-ידי ועדת המשנה של ועדת החינוך של הכנסת ועל-ידי משרד מבקרת המדינה, ואף נבחן פעמים מספר בבית-משפט.

התבטאויותיו של מאמן טניס-שולחן

חבר הכנסת א' יחזקאל שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשנ"ג (18 בפברואר 1993):

בעקבות התבטאויותיו של מאמן קבוצת "הפועל ראשון-לציון" בטניס-שולחן כנגד חניכיו, לרבות הדרישה מהילדים להתייצב לאימון ביום השואה והגבורה, ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נבדקו, וכיצד יפעל משרד החינוך בנדון?

2. מה בכוונת השרה לעשות כדי למנוע הישנותם של מקרים כאלה בעתיד?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. יש לזכור, כי המאמן מועסק על-ידי עמותה עצמאית ולא על-ידי משרדנו.

התלונה על התנהגותו של המאמן תובא לתשומת לבו של אגודת הספורט, שעל-ידה הוא מועסק, במגמה לתבוע ממנו התנהגות הראויה לאדם שתפקידיו אינם מקצועיים בלבד אלא גם חינוכיים.

חוזה עבודה שנתי למורים במזרח-ירושלים

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשנ"ג (18 בפברואר 1993):

עובדי הוראה במזרח-ירושלים נדרשים לחתום על חוזה עבודה שנתי נפרד, אשר בא למנוע מהם קביעות בעבודה. חוזה מחודש כזה מתנגש עם ההסכמים שנחתמו עם הסתדרות המורים וארגון המורים העל-יסודי.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים נכונים?

2. האם יבטל משרד החינוך והתרבות את החוזים הללו ויבחן מחדש את סוגיית מתן הקביעות לעובדים אלה, מתי, וכיצד?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. חבר הכנסת דראושה אינו מפרט מיהו מעסיקם של עובדי ההוראה הנוגעים בדבר, ולכן אתייחס רק לעובדי הוראה שהם עובדי מדינה.

2. עובדי הוראה שאינם אזרחי מדינת ישראל יכולים להיות מועסקים בשירות המדינה רק בחוזה מיוחד, וזאת מכוח סעיפים 16 ו-40 לחוק שירות המדינה (מינויים), התשי"ט-1959, ותקנות 1(5) ו-2(3) לתקנות שירות המדינה (מינויים) (חוזה מיוחד), התש"ך-1960. התקופה המרבית להעסקת עובד הוראה כאמור לפי התנאים האמורים היא 25 שנים. את החוזה המיוחד הנ"ל יש לחדש מדי שנה, לפי אותן הוראות.

מאחר שמדובר בחוק ובתקנות שהותקנו מכוחו, אין בסמכות משרד החינוך והתרבות לשנות את הוראותיהם.

עם זאת, אין החוק והתקנות הנ"ל סותרים כל הסכם קיבוצי עם הסתדרות המורים או עם ארגון מורי בתי-הספר העל-יסודיים.

אם טענותיו של חבר הכנסת דראושה הן לגבי עובדי הוראה מסוגים אחרים, יואיל נא להביא את המקרים ביתר פירוט, על מנת שנוכל להשיבו.

פגיעת דחפור במערת קבורה

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשנ"ג (18 בפברואר 1993):

בעיתון "המודיע" מיום כ' בשבט התשנ"ג (11 בפברואר 1993) פורסם, כי בעקבות עבודות פיתוח והרחבת כביש ליד אוניברסיטת חיפה, פגע דחפור במערת קבורה תת-קרקעית. על-פי הפרסומים, ארכיאולוגים מרשות העתיקות שהגיעו למקום רוקנו את המערה, שבה היו כמה גלוסקמאות, אולם לא נזהרו בעבודתם, והרבה עצמות פוזרו.

מכיוון שמדובר במערה טיפוסית למערות קבורה יהודיות מתקופת בית-שני ותקופת המשנה והתלמוד ובמערת קבורה יהודית עתיקה, ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים שפורסמו נכונים?
2. אם כן – מדוע נפגעו הקברים העתיקים?
3. מדוע לא בוצע הנוהל של איסוף העצמות והעברתן לקבורה בידי משרד הדתות?
4. אילו צעדים יינקטו נגד האחראים למקרה, ומה ייעשה כדי למנוע מקרים דומים בעתיד?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הפרטים נכונים בחלקם.
2. משום שטרקטור עבד בהרחבת דרך.
- 3-4. התבצע הנוהל הרגיל, משום כך לא יינקטו צעדים.

גביית שכר לימוד מילדי פרדסיה

חבר הכנסת א' אור שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשנ"ג (18 בפברואר 1993):

מפניות של הורים לתלמידים בפרדסיה אלי למדתי, כי הורים מפרדסיה נדרשים לשלם עבור לימודי ילדיהם. בית-הספר עמק-חפר הקולט את הילדים מפרדסיה מגדיר אותם כ"ילדי חוץ", וגובה מהם תשלום של 2,350 ש"ח לילד.

ברצוני לשאול:

1. מה כולל תשלום זה מבחינת תוכנית הלימודים?
2. האם גביית סכומי כסף כה גדולים מהורי תלמידים הינה חוקית?
3. כיוון שפרדסיה אינה שייכת למועצה האזורית עמק-חפר, מי אמור לשאת בהוצאות הלימוד של ילדי פרדסיה?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. כדי לענות באופן מדויק, יש צורך לקבל את הפירוט המלא של דרישת התשלום בסך 2,350 ש"ח.

על-פי המידע שבידינו, דרשה המועצה האזורית עמק-חפר מהרשויות ששולחות אליה ילדים, לרבות פרדסיה, תשלומים בעבור הנושאים הבאים:

- א. אגרת שירותים נוספים – תשלום שהורה חייב לשלם על-פי התקנות בחוק לימוד חובה.
- ב. אגרת תלמידי חוץ – תשלום שהרשות המקומית חייבת לשלם מתקציבה ואין לחייב את ההורים בתשלום זה.
- ג. תשלום עבור תוכנית לימודים נוספת – תשלום שההורה צריך לשלם, רק אם הוא רוצה שילדו יצטרף לתוכנית הנוספת.

היו"ר י' עזרן:

סגן שרת החינוך יענה עכשיו על שאילתא מס' 585 של חבר הכנסת גונן שגב.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(קורא את התשובה על שאילתא מס' 585, ראה עמ' .)

היו"ר י' עזרן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שגב.

גונן שגב (צומת):

אני רוצה לשאול את סגן שרת החינוך והתרבות, חבר הכנסת מיכה גולדמן: האם משרד החינוך מודע לכך, שהמגמה בעולם היום היא לעבור, דווקא בעיקר במקצועות הטכניים, לפתיחת יותר בתי-ספר אשר יכשירו אנשים מקצועיים במסגרת המפעלים, או, בקשר לנושא שלנו, במוסד כמו "בזק", כיוון שזה מעלה את הרמה בכל הנושאים הטכנולוגיים. לדוגמה: יש היום פעולות קיצוניות אולי יותר, כמו ב-IBM, ששם ממש עושים את העבודות האקדמיות, להשגת תואר אקדמי, במסגרת המפעלים עצמם.

היו"ר י' עזרן:

תודה. סגן השר, בבקשה.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לשאלה הנוספת של חבר הכנסת גונן שגב: אכן משרד החינוך מודע לכך, אבל אני חושב שהרשתות, גם "אורט" וגם "עמל", מאפשרות היום פתיחת כיתות י"ג וגם י"ד ברמה של טכנאים, כך שלמעשה הם נותנים חלק מהתשובה על השאלה שאתה הצגת. זה עונה על הצורך של החברות הגדולות, כדוגמת "בזק" או מקבילות לה, הזקוקות לכו-אדם בעל ידע ברמה של טכנאים. כיתות י"ג וי"ד מאפשרות זאת.

היו"ר י' עזרן:

תודה.

הצעת חוק להגבלת העברת פרסומת באמצעות פקסימיליה, התשנ"ב-1992

(הצעת חבר הכנסת א' פורז)

היו"ר י' עזרני:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק קצ"ד, הצעת חוק להגבלת העברת פרסומת באמצעות פקסימיליה, התשנ"ב-1992. ינמק מהמקום חבר הכנסת אברהם פורז, וישיב אדוני שר המשפטים.

בבקשה, חבר הכנסת אברהם פורז.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, לאחרונה מתרבים המקרים של שימוש בפקסימיליה לצורכי פרסומת. פרסום בדרך זו פוגע בבעלי פקסימיליות, משום שהוא חוסם קווי תקשורת שנועדו לשימוש עסקי, ומאלץ את בעל הפקסימיליה לשלם בעבור הנייר שעליו מודפסת הפרסומת, נייר שהוא יקר יחסית.

פרסום בדרך זו נוח וזול מאוד למפרסם, שכן די בהכנת מסמך אחד, שאותו ניתן להעביר מספר רב של פעמים באמצעות הטלפון. אין זה הוגן לחייב את בעל הפקסימיליה לשאת בהוצאות בעל כורחו.

כדי למנוע התרחבות התופעה של ניצול הפקסימיליות לצורכי פרסומת, מוצע לאסור את הפרסום בדרך זו. מי שרוצה לבצע פרסומת מסחרית וכל לבצעה כבעבר באמצעות הדואר, בלי שיוטל נטל כספי כלשהו על הנמען.

קווי פקסימיליה נועדו לתקשורת אישית, ויש היום גורמים, שבמקום לפרסם הודעה בעיתון שולחים את הפרסומת בתפוצה, שבז'רגון נקראת "תפוצת נאטו". אתה יושב במשרדך, ופתאום מתחיל לקבל כל מיני מודעות פרסומת. זה מכניס אותך להוצאה כספית, כי הנייר בפקסימיליה עולה כסף. הזמן שהפקסימיליה תפוסה עם ה"ג'אנק פאקס" הזה, זה זמן שחוסם לך את הקו בפני קבלת חומר שאתה רוצה לקבל.

פקסימיליה נועדה לתקשורת בין אנשים שמעוניינים בכך. פרסומת צריכה להיערך כמו בעבר – או באמצעות עיתונים או באמצעות משלוח על-ידי הדואר ולא בדרך כזאת.

אני מבקש לאשר את הצעת החוק, ולהעביר אותה לוועדת הכלכלה, שהיא הוועדה שעוסקת בנושאי תקשורת.

אני מודה לממשלה על תמיכתה בהצעת החוק. לאור תמיכתה נימקתי את הצעתי מהמקום.

היו"ר י' עזרן:

אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אני מברך את חבר הכנסת אברהם פורז על יוזמת החקיקה שלו.

הפקסימיליה היא מכשיר שללא ספק שינה את חיינו בשנים האחרונות. מכשיר זה שיפר ללא הכר את העברת התכתובות בין צדדים כהרף עין, ללא צורך להיזקק לשירותי דואר או לשליחים.

אולם לצד שיפור משמעותי זה, נעשים במכשיר הפקסימיליה שימושים שונים כגון: הפצת פרסומות וידיעות שהמנוי כלל לא הזמין. הבעיה בשימוש זה בפקסימיליה, בהבדל משימוש בדואר ובתיבות הדואר היא, שהפצת חומר זה הינה על חשבון הנמען. נייר הפקסימיליה שבאמצעותו יוצא השדר עולה כסף רב. בזמן משלוח השדר לא ניתן לשלוח שדרים אחרים שהנמען מצפה להם.

שימוש זה אינו מוצדק, מאחר שהוא מטיל עלות של ממש על הנמען, שכלל לא ביקש או לא הסכים למשלוח באמצעות הפקסימיליה שלו.

לפיכך צודק המציע, כי יש להסדיר שימוש בפקסימיליה לצורכי פרסומת, ואולי אף למסרים נוספים, שהנמען לא חפץ בהם דרך קבע, אף אם אינם פרסומת גרידא. ואכן אף משרד התקשורת החל בזמנו בגיבוש הסדר מקיף במסגרת תיקון מוצע לחוק הבזק, התשמ"ב-1982.

אשר על כן, הממשלה בדעה, כי מן הראוי לתמוך בהצעה זו של חבר הכנסת פורז. אני מציע שוועדת הכנסת שתדון בכך תשלב את ההסדר המוצע במסגרת חוק הבזק, ותיתן דעתה על הצעות נוספות של משרד התקשורת ומשרד המשפטים, כדי שההסדר שיגובש לבסוף יהיה ההסדר הטוב והממצה ביותר.

אדוני היושב-ראש, אני מסכים להעביר הצעת חוק זו, כמבוקש, לוועדת הכלכלה של הכנסת. תודה.

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת הכלכלה? תודה.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 4

נגד – אין

נמנעים – אין

היו"ר י' עזרן:

אינני מבין. יש חמישה מצביעים, ובלוח מופיע המספר 4.

גונן שגב (צומת):

אצלי זה לא נקלט.

היו"ר י' עזרן:

זה לא בסדר, יש חמישה מצביעים, ועל הלוח מופיע – 4 בעד.

אברהם פורז (מרצ):

אצל מישהו זה לא נקלט.

היו"ר י' עזרן:

נעשה הצבעה חוזרת. גם אני רוצה להשתתף. נא להצביע.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 5

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק להגבלת העברת פרסומת באמצעות פקסימיליה, התשנ"ב-1992, לדיון מוקדם בוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

ההצבעה שלי לא נקלטה. אני מצרף את קולי, בבקשה. יש חמישה, ואני השישי. אני רואה שהפקסימיליה פשוט מתקוממת.

ובכן, אני קובע, ששישה הצביעו בעד, אין נגד, אין נמנעים. ההצעה עוברת לדיון מוקדם בוועדת הכלכלה.

הצעה לסדר-היום יש לבטל את מוסד הנשיאות ולהעביר את סמכויות הנשיא ליושב-ראש הכנסת

היו"ר י' עזרן:

חברי הכנסת, נעבור כעת להצעה לסדר-היום מס' 917, של חבר הכנסת אלכס גולדפרב, בנושא: יש לבטל את מוסד הנשיאות ולהעביר את סמכויות הנשיא ליושב-ראש הכנסת. ישיב אדוני שר המשפטים.

חבר הכנסת גולדפרב, בבקשה, במסגרת שבע דקות.

אלכס גולדפרב (צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אני מעלה הצעה מאוד אקטואלית. אדוני היושב-ראש, האם אתה מודע לכך שאתה יושב על כס הנשיאות? אני בטוח שכן. בוודאי גם כבוד השר יודע, שאדוני היושב-ראש יושב על כס הנשיאות.

אנו עומדים היום שבועות מספר לפני הבחירות לנשיא המדינה. ועם כל הכבוד אשר אני רוחש למוסד הנשיאות, הגיע הזמן לבטל אותו, ולא בשל מועמד זה או אחר, אלא מכיוון שיש לבטל את המוסד כולו.

בתנאים הנוכחיים אין כל מימוש לביטוי של בחירה על-ידי כל העם, כי הבחירה מצויה אך ורק בידי המפלגות. הנשיא, שצריך לייצג את כל שכבות העם, הופך לשליח מפלגה המייצג יותר את דעות מפלגתו מאשר את דעות כל הרבדים בעם, היום מפלגה זו ומחר מפלגה אחרת.

אך, לצערי, אף לא אחת מהמפלגות הגדולות תרצה לוותר על עמדת כוח זו. ומצב זה רק מחזק אצלי את הדעה, שיש לחשוב מחדש על כל מוסד הנשיאות ולבטלו.

מדינת ישראל היא מדינה ענייה, הנתמכת על-ידי מדינה אחרת. מדינה שאין לה נפט או מחצבים רבים עשויה בתוך זמן קצר למצוא את עצמה ללא סיוע, והנפילה תהיה מגובה רב ופתאומית.

רק לפני שבועות מספר ביקר בארץ נציג בכיר של ממשל קלינטון, כדי לבדוק מה נעשה עם הכספים או הערבויות שניתנו לישראל. השמועה אמרה, כי הנציג הגיע לבדוק אפשרות של קיצוץ הסיוע לישראל, ונסו להיזכר איזו פניקה אחזה בממשלה וכמה תירוצים והסברים נמצאו כדי להרגיע את הציבור. כדי להימנע ממצב לא נוח זה, ויפה שעה אחת קודם, בואו ניתן לנשיא הרצוג לסיים את כהונתו, לפני בחירה מחודשת נבטל את מוסד הנשיאות בישראל ונעביר את סמכויות הנשיא ליושב-ראש הכנסת. ומדוע דווקא ליושב-ראש הכנסת? מפני שממילא, על-פי חוק-יסוד: נשיא המדינה, ואני מצטט מסעיף 23(ב): "בתקופה שנשיא המדינה הפסיק זמנית למלא תפקידו ולהשתמש בסמכויותיו יכהן יושב-ראש הכנסת כממלא-מקום נשיא המדינה". כלומר, גם המחוקק ראה ביושב-ראש הכנסת ממלא-מקום מתאים.

ואני שואל אתכם, חברי הכנסת, מדוע לא ימלא היושב-ראש את כל תפקידי הנשיא מתוקף תפקידו, תפקידים הכוללים חתימה על חוקים, כינון והתפטרות ממשלה, כתיב האמנה לנציגים הדיפלומטיים של המדינה ושל מדינות אחרות, חתימה על אמנות משותפות, מינוי שופטים וכו'? הרי כבר היום ממלא יושב-ראש הכנסת תפקידים ייצוגיים רבים.

כיום הכנסת מייצגת את כל רובדי העם, והיושב-ראש, מתוקף תפקידו, הוא אישיות ממלכתית הנתונה לקונסנסוס. אני בטוח שיושב-ראש הכנסת יכול למלא את תפקידי הנשיא בכבוד ובהגינות. ואם היושב-ראש יעשה זאת, אנו חוסכים את כפילות המנגנונים הקיימת היום לפי חוק-יסוד: נשיא המדינה. החיסכון השנתי הריאלי יהיה עצום – ניצול משכן הנשיא והשטח סביבו, ועוד ועוד גרורות כלכליות, שלא כולנו יודעים להיכן הן מובילות. החיסכון יכלול גם פנסיה והוצאות נלוות, ובתוך שנים מספר כבר יהיה חיסכון ריאלי של למעלה מ-100 מיליון שקל, וכל אחד יעשה את החישוב מה ניתן לעשות בסכום עתק כזה.

למן הבחירות הבאות, שבהן ייבחר ראש הממשלה בבחירות ישירות, ממילא לא נזדקק לנשיא בהליך הרכבת הממשלה.

בגדול, ההבדל בין נשיא ובין מלך הוא בכך, שהנשיא נבחר לשנים מספר והמלכות עוברת בירושה. כך שאם המדינה לא ראתה צורך בכינון מלוכה בישראל, אין לנו צורך במוסד הנשיאות. ואנו רואים עד כמה אבד כלח על התפקידים הייצוגיים הבאים על חשבון משלם המסים.

אומנם מוסד הנשיאות סמלי הוא, אך לדעתי – סמל זה איננו יכולים להרשות לעצמנו. ואם נקרא לנשיא המדינה מלך, מייד ישללו זאת כולם ויאמרו שבישראל לא צריך מלך. בואו נחליט כולנו, שהנשיא הייצוגי מיותר לנו ודי ברבנים הראשיים, בשופטים עליונים וביושב-ראש הכנסת, שימלא את התפקידים המיועדים.

אנו לא יכולים להרשות לעצמנו כיום את הלוקסוס של מוסד הנשיאות. אפילו ראש הממשלה אמר אתמול, ואני מצטט: "המדינה כמו משפחה שנמצאת בפשיטת רגל ובפשיטת יד, ואנו לא מסוגלים לקיים רמת מחיה עבודה". ואם כך אמר, בואו נבין את מצבנו.

עכשיו הגיע הזמן לעשות הערכה מחודשת של כל מוסד הנשיאות. ודווקא עכשיו, לפני הבחירות הקרבות, בואו נבטל את מוסד הנשיאות, בואו נותר על עוד תפקיד ייצוגי, בואו נחסוך.

לכן, אני מציע להקים ועדה המורכבת מנציגי כל סיעות הבית, שתדון ותבדוק את נחיצות מוסד הנשיאות. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. כבוד השר ישיב.

ברצוני להעיר, שבדרך כלל פושטים רגל מפני שלא רוצים לפשוט יד, כך שקשה מאוד לפשוט גם רגל וגם יד.

אלכס גולדפרב (צומת):

היו"ר י' עזרן:

בסדר, רק אמרתי משהו, רק הערתי ברוח טובה, זה הכול. כך מקובל אצלנו, במקורות שלנו, אין אדם מת מרעב אלא מכבוד, כך אמרו רבותינו.

אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמעתי בעניין את דבריו של חבר הכנסת אלכס גולדפרב, ולשמע דבריו תהיתי, מדוע בכל מדינות העולם יש מלך או נשיא, מי מהם המכהן כראש המדינה, וסברתי שכנראה לא בכדי רעיון זה לא התקבל על דעת עם או אומה אחרת במקום כלשהו.

אני תמה מדוע סבור אתה שתפקידו של כבוד נשיא המדינה הוא מיותר, ויש לבטל תפקיד זה ולהעמיס את תפקידיו, ויש לו תפקידים רציניים ואחרים, על מי שמכהן כיושב-ראש הכנסת. מכל מקום, חבר הכנסת גולדפרב, הדיון שאתה מבקש לקיים כאן, כי הגשת הצעה לסדר-היום, בעצם יהיה דיון עקר מהבחינה הזאת שגם אם נמלא אחר בקשתך ונסכים לקיום הדיון במליאה, מה יהיו תוצאות הדיון? נניח אפילו שכל חברי הכנסת יהיו בדעתך, בסך הכול מה תחליט הכנסת? – שהיא קיימה דיון בשאלה. במלים אחרות, נשיא המדינה פועל כיום מכוח חוק-יסוד: נשיא המדינה, ואם מבקש אתה ברצינות לבטל את מוסד הנשיאות הרי הדרך פתוחה בפניך להגיש הצעת חוק פרטית לביטולו של חוק-יסוד: נשיא המדינה, וזאת משום-מה לא עשית. כך שכבר מבחינה זו קשה לי לראות מדוע ולמה לתמוך בבקשתך להעלות נושא זה לדיון במליאה. כאמור, דיון שיהיה עקר.

שנית, שמעתי שאתה למד מהטלת מילוי מקום לימים מספר על יושב-ראש הכנסת – והיה וכבוד נשיא המדינה עוזב את גבולות המדינה, ממלא את מקומו יושב-ראש הכנסת – אתה למד מעניין זה לגבי יכולתו של יושב-ראש הכנסת למלא את התפקיד בדרך כלל. לי נראה שיש הבדל מהותי ורציני ביותר בין מילוי תפקיד הנשיא כממלא-מקום לימים מספר או לשעות מספר, לתקופת היעדרותו של כבוד נשיא המדינה מהארץ, והרי נשיא המדינה חי וקיים ומתפקד באשר הוא, אלא שמן הראוי שגם בארץ יהיה מי שממלא את תפקיד כבוד הנשיא, וזה מוטל באותה תקופה על יושב-ראש הכנסת. יש להבחין בין מצב זמני זה לבין מצב של קבע.

הפתרון שהמחוקק מצא הוא, שבראש המדינה יעמוד נשיא דרך קבע, ורק אם הוא נעדר לימים מספר מהארץ, ברשותה של הממשלה ועל דעתה, ימלא את תפקידו כאן בארץ בתקופת היעדרו, יושב-ראש הכנסת.

לי נראה, נכבדי חבר הכנסת גולדפרב, שעל הנשיא למלא תפקידים רבים על-פי חוק, חלקם טקסיים, חלקם תפקידים של הפעלת שיקול דעת, וכולם חשובים ביותר, ויש למלאם בכל ימי השבוע, כך שאין לעשות את תפקיד נשיא המדינה לחלטורה.

לי נראה שגם תפקידו של יושב-ראש הכנסת הוא חשוב, וגם הוא דורש את ימי השבוע. די אם אזכירך את אשר נאמר בסעיף 5 לתקנון הכנסת, שיושב-ראש הכנסת ינהל את ענייני הכנסת, ייצג אותה כלפי חוץ, ישמור על כבודה, על סדר ישיבותיה, על קיום תקנונה, הוא יושב-ראש בישיבות הכנסת, ינהל, יעמיד את השאלות להצבעה ויקבע את תוצאותיה וכן את תוצאות כל הבחירות המתקיימות בכנסת. ומי שעוקב מקרוב אחרי עבודתו של יושב-ראש הכנסת יודע, שדי בניהול עניינים אלה כולם בכנסת ומחוצה לה כדי שלא להטיל על יושב-ראש הכנסת דרך קבע את התפקידים שעל כבוד נשיא המדינה למלא.

אני חושב שכדאי גם לתת את הדעת על כך, שבראש המדינה עומד הנשיא כמי שנבחר בהצבעה חשאית על-ידי כל נבכרי העם, ומרגע שנבחר הנשיא, אין הוא מייצג מפלגה אחת אלא את העם כולו.

לעומת זאת, יושב-ראש הכנסת, הגם שהוא ממלא תפקידו באופן ממלכתי, נשאר לכהן בכנסת כנציג המפלגה שברשימתה הוא נבחר לכנסת. וגם מבחינה זו יש להבחין בין תפקיד הנשיא לבין תפקיד יושב-ראש הכנסת, ולא כל סמכות ותפקיד שאתה ואני מוכנים להטיל על כבוד נשיא המדינה, באשר הוא מורם מעם ואינו שליח מפלגה אלא שליח הכנסת כולה, תהיה אתה מוכן להטיל על אדם שהוא בפועל נשאר בכנסת כנציג הסיעה והבוחרים שבחרו אותו ישירות לכנסת.

עוד הערה אחת ברשותך, אדוני היושב-ראש. אני חושב שגם לנשיא, או יותר נכון לנשיא בתקופתנו, על-פי החוק הנוכחי יש תפקיד חשוב ביותר שכולנו ערים לו, והוא להטיל על אחד מחברי הכנסת את התפקיד להרכיב ממשלה, והדברים ידועים. אבל גם לפי הרפורמה שהתקבלה כאן ולפי חוק הבחירה הישירה של ראש הממשלה, עדיין יש לכבוד נשיא המדינה תפקיד, ודווקא בתקופת משבר, משום שאם ירצה ראש הממשלה על-פי החוק החדש לפזר את הכנסת, אין הוא רשאי לעשות כן לפי החוק שחוקקנו, אלא בהסכמתו של כבוד נשיא המדינה. אנו רצינו בלם מסוים, שראש הממשלה, עם כל הכבוד לו ולשיקול דעתו, שמא ייחפז או שמא ישקול שיקולים לחלוטין בלתי-ענייניים, כאילו אין הכנסת יכולה עוד לתפקד, אין הממשלה יכולה עוד לתפקד, הוא ירצה לפזר את הכנסת, את כל נבכרי העם – הוא לא יוכל לעשות זאת על דעתו בלבד. הבלם הוא כבוד נשיא המדינה, משום שאנחנו מאמינים בו, שהוא איננו מייצג מפלגה, והוא ישקול את השיקול הכולל והענייני.

לכן, גם במצב שהתהווה לפי החוק החדש, יש תפקיד מכריע לנשיא המדינה כאשר באה תקופת משבר, ושלא נדע משברים כאלה.

אשר על כן, בסך הכול לי אישית אין ספק שתפקיד נשיא המדינה הוא חיוני, שהמדינה צריכה להמשיך ולהתברך בכהונת נשיא נבחר, ושמן הראוי שלא למזג את תפקיד הנשיא בתפקיד ראש הממשלה, שהוא ראש הרשות המבצעת, או בתפקיד יושב-ראש הכנסת, שהוא ראש הרשות המחוקקת, כשם שלא הייתי מטיל את תפקיד הנשיא על נשיא בית-המשפט העליון, שהוא ראש הרשות השופטת, ומן הראוי שראש וראשון במדינה יהיה מישהו מעל שלוש הרשויות, שמאחד את כולן ומבטא את רצון העם כולו.

אשר על כן, דעתי היא שיש מקום לתפקיד כבוד הנשיא, ומבחינתי אני חושב שאפשר היה להסתפק בתשובתי. כאמור, אינני רואה מקום לדיון שאין תוצאה בעקבותיו, אבל אני שואל אותך, למה אתה מצפה, חבר הכנסת גולדפרב? האם אתה מוכן להסתפק בדברי? האם אתה עומד על דיון במליאה? מה בקשתך?

אלכס גולדפרב (צומת):

אני מבקש לשאול שאלה.

היו"ר י' עזרני:

בבקשה.

אלכס גולדפרב (צומת):

אדוני שר המשפטים, אמרת דברים מאוד חשובים. אבל בזמן שדיברתי ראיתי אותך כותב המון המון, ואולי לא הקשבת לכל דברי. האם המדינה – ועל הדברים האלה ההצעה שלי מתבססת – יכולה להרשות לעצמה להחזיק מוסד נשיאות כשאנחנו תלויים בסיוע מבחוץ? אם אתה חושב שהמדינה יכולה להרשות לעצמה גם את הדבר הזה, אז יש לשקול מחדש.

כפי שפירטתי בהצעתי לסדר-היום, אני מבקש למנות ועדה המורכבת מנציגי כל חברי הבית, אשר תבדוק את נחיצותו של מוסד הנשיאות.

מאדוני שר המשפטים הייתי מבקש, כשר האחראי בממשלת ישראל, אם נחוץ לתקן את החוק – שאתה בתור שר המשפטים תעשה את זה. תודה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי חבר הכנסת, לעניות דעתי המדינה יכולה להרשות לעצמה להחזיק את מוסד הנשיאות כפי שהיא יכולה וצריכה להרשות לעצמה להחזיק את מוסד השיפוט, כפי שהיא יכולה וחייבת להרשות לעצמה לממן את בית-הנבחרים שלה. אלה אושיות הדמוקרטיה במדינה, ומילוי התפקידים האלה לא יכול להיות מותנה ביכולתה של המדינה לממן אותם. הם חייבים להתקיים, הכול בצניעות והכול בהתאם לצרכים, אבל הם חיוניים בעיני. בוודאי ובוודאי עלות מוסד הנשיאות היא כה זוטרה, שכלל אינה מהווה שיקול אם יש או אין לקיים את מוסד הנשיאות.

שנית, חבר הכנסת גולדפרב, ראה נא, מכהן כיום נשיא מדינה, שלמיטב ידיעתי עזב או עומד לעזוב את גבולות המדינה בשליחות ממלכתית, ואתה רוצה ללוות אותו בהחלטה של הבית הזה, שצריך לבדוק את מוסד הנשיאות? האם לכבודו של מוסד הנשיאות הוא, שתתקבל במליאה החלטה שכזו? האם המוסד חטא? האם הנשיא סרח?

היו"ר י' עזרני:

הוא דיבר על הקמת ועדה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני חושב שהצעת, שכל חברי הבית ימנו ועדה לבדיקת מוסד הנשיאות, ואני חושב, עם כל הכבוד, שאם באה יוזמה כזו בהצבעה כוללת בכנסת, נראה הדבר כאילו אין דעתה של הכנסת נוחה מתפקוד מוסד הנשיאות או מתפקודו של הנשיא. אילו הייתי הנשיא, אומר אני לך שהייתי נעלב עד עומק

נשמתי, ולא הייתי חושב שכך ראוי שאסיים את תקופת כהונתי. אני חושב שתקופות כהונתו של הנשיא הרצוג הן תקופות ברוכות, והוא ראוי לברכה על אופן מילוי תפקידו, ולא לכך שהכנסת תקבל במליאתה, כנגד החלטת הממשלה וברוב קולות, החלטה לבדוק את תפקוד מוסד הנשיאות, או עצם הצורך בקיומו, כאילו כבוד הנשיא הרצוג הוכיח לנו, שלא זקוקים אנו למוסד הנשיאות. גם אם יש מחשבות על תיקונים מסוימים, אם הם באים בדרך של תיקון חוק, מסתכלים על כך אחרת מאשר על הצעה לסדר-היום. לעניות דעתי, הדרך שבה בחרת להביע את משאלתך היא לא הטובה ביותר לגופו של עניין, וזאת רמזתי או אף אמרתי בתחילת דברי.

לכן, אני מבקש מחברי הכנסת, בין שהם שבעים רצון מהחוק הנוכחי ובין שיש לדעתם לתקנו: דבר אחד הוא להציע תיקונים בחוק ודבר אחר הוא לבקש במליאת הכנסת לבדוק את המוסד או את תפקודו. לכן הייתי מציע לך, נכבדי, חבר הכנסת גולדפרב, להסתפק בדברי הפעם. אם תראה להמשיך לפעול, תגיש הצעת חוק בהתאם לדבריך כאן. אני חושב שזה לכבוד הנשיא ולכבוד הבית.

אם לא תסכים, אציע לחברי הכנסת להסתפק בדברי ולהסיר את ההצעה מסדר-היום.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת גולדפרב, האם אתה מסתפק בהצעת שר המשפטים? אם כן, נקיים עכשיו הצבעה. ובכן, רבותי, לפנינו הצעתו של חבר הכנסת גולדפרב לדיון במליאה.

נעמי חזן (מרצ):

יש לי הצעה אחרת.

היו"ר י' עזרן:

בבקשה, מה את יכולה להציע? – רק להעביר לוועדה.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, אני הייתי רוצה לתמוך בך וגם בנימוקיך לגבי חשיבות מוסד הנשיאות במדינת ישראל, במיוחד בהתחשב בשינויים החוקתיים המרחיקים-לכת שיקבלו תוקף בשנים הקרובות. עם זאת, ייתכן מאוד שבגלל מצב מוזר שנוצר ברגע זה במליאה מבחינת מאזן הכוחות – אני מציעה להעביר את הצעתו של חבר הכנסת גולדפרב לוועדה.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, יש לנו כעת שלוש הצעות.

אסתר סלמוביץ (צומת):

ההצעה היא להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר י' עזרן:

ובכן, יש לנו כעת שתי הצעות: להעביר לוועדה או להסיר מסדר-היום. לאיזו ועדה?

אלכס גולדפרב (צומת):

ועדה שתהיה מורכבת מכל סיעות הכנסת.

היו"ר י' עזרן:

אי-אפשר, אנו מדברים רק על ועדות הכנסת.

אלכס גולדפרב (צומת):

לוועדת הכנסת.

נעמי חזן (מרצ):

לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר י' עזרן:

האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט?

אלכס גולדפרב (צומת):

לוועדת הכנסת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני אסכים להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט. ועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה.

היו"ר י' עזרן:

ובכן, יש לנו כעת הצעה אחת, שכבוד השר מסכים לה, והיא להעביר את הצעתו של חבר הכנסת גולדפרב לוועדת הכנסת, אשר תחליט. מי בעד? מי נגד?

הצבעה מס' 9

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 14

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

14 בעד, אין מתנגדים, אחד נמנע. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת גולדפרב תעבור לוועדת הכנסת.

הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מוסד ציבורי), התשנ"ג-1993

(קריאה ראשונה)

היו"ר י' עזרן:

חברי הכנסת, אנו ממשיכים בסדר-היום: הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מוסד ציבורי), התשנ"ג-1993, קריאה ראשונה – של חבר הכנסת אברהם פורז, אשר יציג את הצעת החוק. כמה דקות אדוני רוצה?

אברהם פורז (מרצ):

שתיים-שלוש דקות.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא בפני הכנסת בקריאה ראשונה הצעה לתיקון פקודת מס הכנסה (מוסד ציבורי), התשנ"ג-1993.

סעיף 46 לפקודת מס הכנסה מאפשר לנכות 35% מסכום התרומה הניתנת למוסדות ציבוריים מן המס שבו חייב התורם. מוסד ציבורי מוגדר בסעיף 9(2) לפקודה כ"חבר בני אדם של שבעה לפחות שרוב חבריו אינם קרובים זה לזה, או הקדש שמרבית נאמניו אינם קרובים זה לזה, הקיימים ופועלים למטרה ציבורית ונכסיהם והכנסותיהם משמשים להשגת המטרה הציבורית בלבד"; ו"מטרה ציבורית" מוגדרת שם כ"מטרה שעניינה דת, תרבות, חינוך, מדע, בריאות, סעד או ספורט וכל מטרה אחרת שאושרה על-ידי שר האוצר כמטרה ציבורית".

המצב כיום איננו מאפשר כל ביקורת על אותם "מוסדות ציבוריים" המקבלים תרומות, ואין כל מניעה כי חלקם, אף אם פעלו בזמן מן הזמנים, בעת שקיבלו את האישור הנדון משר האוצר, להשגת המטרה הציבורית בלבד – היום אין הם כבר בגדר כאלה. מאחר שאין עליהם חובת דיווח ואין כל ביקורת המופעלת על השינוי במצבם – אין מניעה כי חלקם מהווים היום מקלט מס גרידא למקורבים ומיודעים, בחסות היותם מוגדרים כ"מוסד ציבורי".

מוצע, על כן, לחייב את המוגדרים כ"מוסדות ציבוריים" להגיש דוחות שנתיים ולעמוד לביקורת פקיד השומה. אי-הגשת שני דוחות שנתיים ברציפות תוכל להביא לביטול אישורו של שר האוצר לניכוי תרומות למוסד זה מחיוב התורם במס, וכך יהיה גם אם יעלה מן הדוחות המוגשים כי אין מדובר ב"מוסד ציבורי" כהגדרתו בחוק.

אחרי שקראתי במהירות של אוטוסטרדה את דברי ההסבר, אתן דקה נוספת של הסבר.

גדליה גל (העבודה):

אתה צריך להסביר זאת היטב, כי לא בטוח שנצביע בעד. אל תחזור על מה שעשית אתמול.

אברהם פורז (מרצ):

מה שעשיתי הבוקר, ועוד יותר מה שאעשה מחר.

רבותי חברי הכנסת, הסיפור הוא פשוט: מס הכנסה מאפשר לנכות תרומה הניתנת למוסד ציבורי, בשיעור של 35%. זאת אומרת, מס הכנסה משתתף בתרומה. על מנת לוודא שהגוף מקבל התרומה הוא אכן מוסד ציבורי הפועל למען מטרתו, הוא מגיש דוחות מסודרים. לשם כך באה ההצעה הזו.

עד כה היה מצב, שאם פעם אחת אישרו גוף כמוסד ציבורי, זה היה נמשך לעולמי עולמים, ולא היה אפשר לבטל את זה אלא בתהליך מאוד מסובך. היום המצב הוא, שאם גוף לא יגיש פעמיים דוחות שנתיים מסודרים, ניתן יהיה לבטל לו את האישור. אני מניח שהתוצאה של קבלת החוק תהיה, שהמוסדות והגופים האלה יהיו הרבה יותר מסודרים, יגישו דוחות במועד, וכך נדע שכשאוצר המדינה משתתף במימון של גוף ציבורי, הוא משתתף רק במימון של גופים ראויים הפועלים כדין ומנהלים כחוק, והמנהלים מערכת חשבונות מסודרת ודיווחים מסודרים.

אני מבקש לאשר את החוק בקריאה ראשונה ולהחזיר אותו לוועדת הכספים להכנתו לקריאה שנייה ושלישית. זו אף הוועדה שהכינה אותו לקריאה ראשונה, ואני מודה ליושב-ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת גדליה גל, הנוכח כאן, שקידם את החוק במהירות רבה משלב הקריאה המוקדמת ועד לשלב של הקריאה הראשונה. אני מבטיח שכל שאוכל לא אעשה לו צרות; אבל זה רק ככל שאוכל.

היו"ר י' עזרן:

תודה רבה. ראשון הדוברים, חבר הכנסת שלמה בוחבוט, אינו נוכח; חבר הכנסת חיים אורון אינו נמצא, זה דבר חריג מאוד; חבר הכנסת רענן כהן גם כן אינו, בדרך כלל הוא מתמיד; חבר הכנסת מיכאל איתן ויתר על זכות הדיבור, גם הוא אינו נמצא; חבר הכנסת גונן שגב אינו; חבר הכנסת יוסף בא-גד אינו; חבר הכנסת יגאל ביבי אינו; חבר הכנסת רון נחמן אינו; חבר הכנסת סאלח טריף, שאמור למלא את מקומי, אינו נמצא; חבר הכנסת דוד מגן אינו נמצא; חבר הכנסת מאיר שטרית אינו נמצא; חבר הכנסת חגי מירום אינו. חבר הכנסת שלמה בוחבוט נכנס, בבקשה.

שלמה בוחבוט (העבודה):

אני מוותר.

היו"ר י' עזרן:

ובכן, נעבור להצבעה על הצעת החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מוסד ציבורי), של חבר הכנסת פורז, והעברתה לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

הצבעה מס' 10

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

היו"ר י' עזרן:

אני רואה שההצבעה שלי לא נקלטה. אני מצביע וזה לא נקלט. נעשה הצבעה חוזרת. בבקשה.

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מוסד ציבורי),
התשנ"ג–1993, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

10 בעד, אין נגד, אין נמנעים, אני קובע שהצעת החוק עוברת לוועדת הכספים להכנתה לקריאה
שנייה ושלישית.

תודה רבה, רבותי. הישיבה הבאה, אם ירצה השם, מחר בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 20:23.